



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Analýza pouličního názvosloví v menších městech na
Jindřichohradecku**

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Vypracovala: Anna Pleyelová

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 11. května 2022

Podpis

Anna Pleyelová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce, PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za poskytnutí odborných rad. Dále děkuji státnímu okresnímu archivu v Jindřichově Hradci za poskytnutí materiálů a státnímu oblastnímu archivu v Třeboni za povolení k užití archivních materiálů. Také musím poděkovat panu Mgr. Vladislavu Sotonovi za cenné rady týkající se Nové Bystřice a panu Karlu Hessovi za rozhovor o válečném období v Nové Bystřici. Ráda bych ještě poděkovala doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., a Bc. Milanu Hejdovi, studentovi archivnictví, za pomoc s německými názvy Nové Bystřice.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá současným stavem a historickou proměnou názvů ulic v menších městech v okolí Jindřichova Hradce. Na základě informací z městského archivu, odborné literatury a dalších zdrojů detailně analyzuji uliční názvosloví v Nové Bystřici, Lomnici nad Lužnicí a Stráži nad Nežárkou. Cílem této práce je mj. srovnání honorifikačních a nehonorifikačních urbanonym jednotlivých lokalit mezi sebou a stanovení stavu a vývoje názvů ulic v jedné z oblastí jižních Čech.

Abstract

This bachelor thesis deals with the current state and historical change of street names in smaller towns around Jindřichův Hradec. Based on information from the town archives, reference books, and other sources I analyse minutely the street names in Nová Bystřice, Lomnice nad Lužnicí, and Stráž nad Nežárkou. The aim of this thesis is, among other things, to compare honorific and non-honorific street names of individual localities with each other and to determine the state and development of street names in one of the regions of the South Bohemia Region.

OBSAH

Úvod.....	8
1 Metodika	9
Pravidla pro psaní názvů ulic	12
2 Onomastika	14
2.1 Dělení onymických objektů	14
2.2 Dělení onomastiky	14
2.3 Historie onomastiky a toponomastiky.....	15
2.4 Onomastické kongresy	16
2.5 Onomastické časopisy	16
3 Toponomastika.....	17
3.1 Dělení Toponomastiky	17
4 Urbanonymie	18
4.1 Dělení Urbanonymie	18
4.2 Honorifikace.....	20
5 Historie města Lomnice nad Lužnicí	22
5.1 Etymologie názvu.....	22
5.2 Počátky města Lomnice nad Lužnicí	22
5.3 Bitva u Lomnice	23
5.4 19. století a 20. století	24
5.5 Hospodářství v Lomnici	24
6 Historie města Stráž nad Nežárkou.....	26
6.1 Etymologie názvu.....	26
6.2 Historie města.....	26
6.3 Židovská komunita.....	28
7 Historie města Nová Bystřice	29
7.1 Etymologie názvu.....	29
7.2 Historie města.....	29
7.3 Židovská komunita.....	30
7.4 Nová Bystřice po druhé světové válce	31
7.4.1 Odsun	31
7.4.2 Ti, kteří mohli zůstat.....	32
8 Uliční názvy	33
8.1 Názvy ulic v Lomnici nad Lužnicí.....	33
8.1.1 Názvy ulic před rokem 1921	33
8.1.2 Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost	35
Tabulka č. 1 Srovnání uličního názvosloví v Lomnici nad Lužnicí:	37
8.2 Názvy ulic ve Stráži nad Nežárkou.....	40
8.2.1 Názvy ulic před rokem 1921.....	40
8.2.2 Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost	41
Tabulka č. 2: Srovnání uličního názvosloví ve Stráži nad Nežárkou:	44

8.3	Názvy ulic Nová Bystřice	46
8.3.1	Názvy ulic před rokem 1921	46
8.3.2	Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost	47
	Tabulka č. 3: Srovnání uličního názvosloví v Nové Bystřici:	49
9	Honorifikační a nehonorifikační názvy v daných městech.....	53
9.1	Honorifikační názvy Lomnice nad Lužnicí.....	53
9.1.1	Názvy podle osobnosti.....	53
9.1.2	Názvy podle lokální osobnosti.....	54
9.1.3	Názvy podle armády, organizace či významné události.....	54
9.2	Nehonorifikační názvy Lomnice nad Lužnicí.....	55
9.2.1	Názvy podle směru komunikace.....	55
9.2.2	Názvy podle polohy komunikace/orientační	57
9.2.3	Názvy podle vlastnosti ulice	59
9.2.4	Názvy z oikonym a anoikonym	59
9.2.5	Reklamní urbanonyma	60
9.3	Honorifikační názvy Stráže nad Nežárkou	60
9.3.1	Názvy podle lokální osobnosti.....	60
9.3.2	Názvy podle armády, organizace či významné události.....	61
9.4	Nehonorifikační názvy Stráže nad Nežárkou.....	62
9.4.1	Názvy podle směru komunikace.....	62
9.4.2	Názvy podle polohy komunikace/orientační	63
9.4.3	Názvy podle vlastnosti ulice	64
9.4.4	Názvy z oikonym a anoikonym	64
9.5	Honorifikační názvy Nové Bystřice.....	66
9.5.1	Názvy podle významné osobnosti	66
9.5.2	Názvy podle armády, organizace či významné události.....	68
9.6	Nehonorifikační názvy Nové Bystřice	68
9.6.1	Názvy podle směru komunikace.....	68
9.6.2	Názvy podle polohy komunikace/orientační	69
9.6.3	Názvy podle vlastnosti ulice	73
9.6.4	Názvy podle zvířat a rostlin	74
9.6.5	Názvy z oikonym a anoikonym	75
9.6.6	Reklamní urbanonyma	75
	Závěr	77
	Tabulka č. 4: Četnost dnešních ulic v daných městech podle klasifikace	78
	Prameny	82
	Seznam literatury:	83
	Kvalifikační práce k tématu:	85
	Internetové zdroje	85
	Emailová korespondence	90
	Rozhovor.....	90
	Přílohy.....	92

Seznam zkratek

2. č., 3. č., 4. č., Jedná se o části sčítání lidu, tento archivní dokument je rozdělen na stránkách archivu na několik částí. 1. část je neoznačena, uvedeno je jen číslo snímku z digitálního archivu.

anoik.	anoikonyma
AVČR	Akademie věd České republiky
Bgm.	Bürgermeister, starosta
býv.	bývalý
ČSAV	Československá akademie věd
H/N	honorifikační/nehonorifikační
LnL	Lomnice nad Lužnicí
mj.	mimo jiné
MR	městská rada
NB	Nová Bystřice
NPÚ	Národní památkový ústav
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
SA	Slovník afixů
SCS	Slovník cizích slov
SnN	Stráž nad Nežárkou
Srov.	Srovnej
UJČ	Ústav pro jazyk český
VW	Vokabulář webový

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá změnami názvů ulic ve třech menších městech v Jihočeském kraji, konkrétně jsou to města na Jindřichohradecku, Lomnice nad Lužnicí, Stráž nad Nežárkou a Nová Bystřice. Zaměřuji se na analýzu vývoje názvů ulic, na jejich obměny a motivaci napříč lety, a to rovněž s ohledem na vliv dobové ideologie. Také mě zajímaly podobnosti a odlišnosti jednotlivých názvů mezi těmito třemi městy. Konkrétně se zaměřuji na urbanonyma neboli vlastní jména místní. Předmětem této práce jsou také pojmy honorifikační a nehonorifikační toponyma a jejich četnost v daných lokalitách. Celkem prozkoumávám 27 ulic Lomnice na Lužnicí, 18 ulic Stráže nad Nežárkou a 32 ulic Nové Bystřice. Názvy jsou řazeny do skupin podle motivace pojmenování.

Bez povšimnutí nezůstává ani historie měst, život v pohraničí a vyhnání německy mluvících obyvatel. Zaměřila jsem se na komparativní pojetí uličního názvosloví těchto tří obcí. Zamýšlím se zde nad četností honorifikačních a nehonorifikačních názvů.

Téma této práce jsem si zvolila z osobního zájmu o uliční názvosloví, s ohledem na mé několikaleté brigády poštovní doručovatelky. Často jsem uvažovala o uličních názvech a jejich častému opakování v jednotlivých městech. Všimla jsem si tohoto fenoménu v mém okolí, později i v odlehlých městech. Vnímala jsem například hojnost opakujících se názvů, jako jsou: *9. května*, *Příčná*, *Zámecká*, *Mlýnská* apod. Co se týče listovního doručování, setkávala jsem se i s lidovými názvy a s názvy starými, již změněnými. Díky těmto podnětům jsem se rozhodla blíže prozkoumat tato tři města, která jsou mi blízká. Ve dvou z nich jsem navíc měla tu čest listovně doručovat, přemýšlet o názvech ulic a získávat informace o lidovém pojmenování přímo od místních lidí.

1 Metodika

Tato kapitola pojednává o rozčlenění této bakalářské práce, jejíž součástí je část teoretická a část praktická. V teoretické části je popsána vědecká disciplína onomastika a její geonymická součást toponomastika. Dále se věnuji specifické třídě toponym čili urbanonymii a jejímu rozdělení v rámci honorifikačního pojmenování. Následuje historie třech daných jihočeských měst, jež jsem o městech načerpala z místních kronik. (Šrámek, 1999, str. 16; Pleskalová, 2017)

V části praktické se podrobně zabývám uličními názvy, jejich vývojem, proměnami, motivací k pojmenování a motivací ke změně. Porovnávám staré názvy s nynějšími a přidávám přehledné tabulky, které zobrazují honorifikační a nehonorifikační názvy v daném městě. Zároveň srovnávám četnost názvů honorifikačních a nehonorifikačních ve vybraných třech městech mezi sebou. Mezním rokem je pro mě rok 1921, z něhož mám z daných třech lokalit dostatek materiálů. Dokládám i stručné informace o názvosloví před rokem 1921, které jsem našla v publikacích, kronikách, mapách aj., avšak množství informací se v každém městě liší.

Do tabulky uvádím počáteční období 1921 a dále období významných změn. Rok 1921 slouží jako předěl pro uliční názvy před 2. světovou válkou. Dalším obdobím je období 2. světové války, následuje krátké období poválečné a poté období tzv. socialismu. Posledním obdobím je dnešní název. Toto vymezení je dáno podle historických dat. Data jsou čistě orientační, poněvadž u některých období není známé přesné datum změny.

Rozdělení:

Názvy ulic 1921–1938

Názvy ulic 1938–1945

Názvy ulic 1945–1948

Názvy ulic 1948–1989

Současný název

Inspiraci v rozdělení honorifikačních a nehonorifikačních názvů mi poskytla diplomová práce Václava Kuneše *Názvy ulic ve Volyni* (2013), článek Jany Matúšové

Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí (1989) a článek Davida Vaculíka *K některým aspektům motivace v urbanonymii* (2014). Václav Kuneš, vycházel z prací Terezy Nýdlové, Drahomíry Mikulicové a Libuše Olivové–Nezbedové. Podobně jako on označují převzaté kategorie pomocí uvedených písmen v závorkách a přiřazují příklady z mých vybraných měst. Kategorie převzaté z článku Jany Matúšové označují písmeny (JM), kategorie pocházející od Davida Vaculíka (DV) a kategorie převzaté od Václava Kuneše písmeny (VK).

Honorifikační názvy:

- 1) Podle významné osobnosti (JM) *B. Němcové*
- 2) Podle osobnosti spjaté s daným městem/lokální osobnosti (VK) *Dr. Fr. Kuny*
- 3) Podle armády, organizace, či významné události (JM) *nám. 5. května*

Nehonorifikační názvy:

- 1) Podle směru komunikace (JM) *Třeboňská*
- 2) Podle polohy komunikace/orientační (JM) *Kostelní*
- 3) Podle vlastnosti ulice (tvaru, velikosti, funkce, stáří, charakteru) (VK) *Nová*
- 4) Podle zvířat a rostlin (DV) *Luční*
- 5) Z oikonym a anoikonym (DV) *Na Třepince*
- 6) Reklamní urbanonyma (DV) *Sluneční*

Nejpodstatnějšími archiváliemi jsou především dobové mapy, sčítání lidu a stěžejní kroniky. Kroniky a sčítání lidu byly dostupné na stránkách Třeboňského digitálního archivu. (České archivy, 2007–2022) Pro zkoumání Nové Bystřice posloužily německy psaná sčítání lidu z roků 1900, 1910 a 1921, v nichž nebyl v daných letech zaznamenán přílišný rozdíl v pojmenování. Sčítání byly psané německým kurentem, který mi bádání poměrně ztížil. Podle abecedních tabulek kurentu jsem rozluštila většinu názvů, až na 12 ulic. Naštěstí student archivnictví Milan Hejda byl tak laskav a pomohl mi dešifrovat tyto názvy, avšak jeden z názvů byl tak nečitelný, že se ho rozluštit nepodařilo. V knize od Hanse Hadama *Häusergeschichte der Stadt Neubistritz* jsem zjistila, že se jedná o název *Artholzerstrasse*. S překlady těchto německých názvů do češtiny mi pomohla Marie Janečková. Předpokládala jsem, že dřívějším materiálem by mohly být kroniky Nové Bystřice z roků 1869, 1880 a 1890, nicméně zde se ulice neuváděly. Dalším pramenem byla kronika 1945–1967, která je psána česky. Narozdíl od

kroniky z roků 1922–1943, která byla nečitelná, proto jsem zvolila pro zdroj informací raději české kroniky. Zásadní informace jsem také získala od současného kronikáře v Nové Bystřici, Vladislava Sotony, který mi poskytl informace o ulicích v Nové Bystřici v letech 1930–1945, objasnil mi několik nejasností v pojmenování, a především mě také upozornil na chybu přejmenování ulic v kronice. V kronice z roku 1945–1967 u zápisu z 16. listopadu 1945 jsou přehozeny názvy ulic. *U Nádraží býv. Wolfova* se změnila na *Třidu Jana Opletala*, avšak skutečně se změnila na *Tyršova* a *U Nádraží býv. Reilova* se změnila na *Tyršova*, ale má být *Třida Jana Opletala*. (Sotona, 2022) Informace o situaci v Nové Bystřici po roce 1945 včetně, mi objasnil místní pamětník Karel Hess, tyto poznatky mi posloužily pro celkový kontext doby v Nové Bystřici a k hlubšímu poznání zdejšího obyvatelstva německého i českého. Zdrojem pro novější názvy byla *Státní mapa 1:5000, Nová Bystřice 3–3, odvozená, 1982*, z archivní stránky Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. V případě Stráže nad Nežárkou byla hlavním zdrojem kniha Františka Jílka a Josefa Brožka *O životě a lidech na panství Strážském*, která vyšla knižně podle archivních materiálů a je z roku 1921, stejně jako sčítání lidu, které bylo taktéž klíčové. Inspirativní publikací byla *Stráž nad Nežárkou Historie města do roku 2002* Miroslava Hula. Dále jsem využila sčítání lidu 1900 a 1910, sčítání před rokem 1890 bohužel neobsahují ulice, narozdíl od sčítání lidu psaných od roku 1900. U Nové Bystřice a Lomnice nad Lužnicí je tomu také tak; před rokem 1890 názvy ulic nebyly uváděny. Dále bylo možné využít kvalitní česky psané strážské kroniky z roků 1865–1868 a 1940¹, resp. 1945–1986 a jednu z roků 1836–1939, ve které je prvních deset stran německy, avšak zbytek je česky a nachází se zde také přehledný rejstřík. V této kronice z roku 1836–1939 se nachází kreslená mapa pomístních jmen, nejspíš z roku 1912, přestože se moje práce nezabývá pomístními jmény, zmiňuji ji zde, jelikož obsahuje lidový název jedné ze strážských ulic. (Šecka, 1912, str. 368, 369) Jedná se o ulici *Kostelní*, které se říkalo *Na zahradách*, protože dříve se na místě *Kostelní* ulice nacházela rozsáhlá zámecká zahrada. (Struska, 1934, str. 1010) V případě kroniky 1940, resp. 1945–1986 některé zdejší strany budou přístupné až od roku 2051, tudíž jsem nemohla z této kroniky převzít všechny informace. U dalších kronik se objevuje identický problém, některé strany budou dostupné až v roce 2051. Také jsem našla několik názvů ulic v polohopisném plánu města SnN z roku 1942. U Lomnice byly ústředním materiálem

¹ Nový kronikář byl zvolen 11. srpna 1940. Záznamy poslední měsíce r. 1939 byly přepisovány a začíná se od r. 1940. Zápis z roku 1940 je velmi stručný, následuje delší pauza, nikdo dál nepokračoval, poté byl zvolen nový kronikář až v roce 1952, který zpětně doplnil události. (Fritz, 1940)

kroniky z roků 1915–1939 a 1939–1970, 1970–1981, 1982–1989, sčítání lidu z roku 1921 a také kniha od významného rodáka, Františka Kuny² *Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí*. Jako srovnávací materiál dobře posloužil polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí z roku 1899. Bohužel tento plán však obsahuje jen druhou a třetí část, první část se nedochovala, a tak není materiál zcela kompletní. Dále jsem využila zápisy ze schůzí MR Lomnice 1936–1940. Kvalitním východiskem byla mapa z archivní stránky Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, a to: *státní mapa 1:5000, Veselí nad Lužnicí 4–8, odvozená, 1981*. Právě díky mapám, jsem mohla ověřit, zda se nemýlím v dřívějším umístění ulic, které jsem si zmapovala podle čísel domů ze sčítání lidu.

Z kronik jsem nezískala jen informace o změnách názvů ulic, ale díky nim jsem poznala zdejší obyvatelstvo, získala vhled do místních tradic a ucelenější obraz o jednotlivých městech. Při čtení mě mnoho informací překvapilo, například časté požáry v Lomnici.

V celé práci vycházím také z portálu mapy.cz, kde se nachází nejlépe aktualizované mapy mnou vybraných měst. Dále používám i katastrální mapy ze stránky regiony.kurzy.cz.

U sčítání lidu nejsou uvedena čísla stran, proto, pro snadnější dohledání, uvádím alespoň jednotlivé stránky snímků z digitálního archivu a pro přehlednost je značím do hranatých závorek.

Pravidla pro psaní názvů ulic

Pravidla pravopisu pro psaní velkých a malých písmen se napříč lety měnila. V pravidlech pravopisu z roku 1974 se ještě uvádí psaní malých písmen po předložkách, tzn. *Na příkopě, Na poříčí, Na můstku, V kotcích, U tržnice* aj. (ČSAV, 1974, str. 66, 69)

Pravidla českého pravopisu z roku 1993 už uváděla, že: pokud začíná bližší určení předložkou, píše se s velkým písmenem i první slovo následující. Jedná se o jména vlastní i obecná např: ulice *Ke Karlovu, Na Můstku, náměstí Mezi Zahrádkami* apod. (AV ČR, 1993, str. 41)

² Podle něho se dnes nazývá jedna z místních ulic, a to *Dr. Fr. Kuny*.

Více o tomto tématu píše Miroslav Sedláček v článku *K vývoji českého pravopisu. Část 2*, kde také zmiňuje, že nová pravidla zavedla ve slově následujícím po předložce vždy velké písmeno např: ulice *U Hybernů, Na Skalce* aj. (Sedláček, 1993, str. 126–138)

Ve své práci se při psaní velkých a malých písmen řídím dnešními pravidly např: *Na Můstku* aj., tzn. názvy upravuji do dnešní pravopisné podoby.

2 Onomastika

Onomastika zkoumá vlastní jména (onyma, propria) neboli jazykové jednotky, které oproti apelativům, jména obecná, pojmenovávají komunikativně individualizované objekty. K nejdůležitějším funkcím vlastních jmen náleží tyto objekty individualizovat, diferencovat, tzn. odlišit prvky od sebe a lokalizovat čili zařadit objekty do věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických či ekonomických vztahů. (Šrámek, 1999, str. 11)

Onomastika v minulosti nebyla příliš populární, byla pomocnou naukou historie, lingvistiky, geografie a dalších věd. Dnes už toto naštěstí neplatí a onomastika se řadí mezi plodné odvětví. (Šmilauer, 1963, str. 3)

2.1 Dělení onymických objektů

Onymické objekty se dělí na dvě skupiny:

- 1) **Jednodenotátové (singulativní)**: zde platí: jednomu objektu je přiřazeno jedno proprium. Příkladem může být jedna konkrétní osoba, např: Jan Neruda, nebo konkrétní řeka, např: Lužnice. (Šrámek, 1999, str. 13–14)
- 2) **Vícedenotátové (mnohodenotátové)**: jsou takové objekty, u kterých jedno proprium platí pro více objektů druhově **stejných**, například příjmení Novák, nebo pro více objektů druhově **odlišných**, Praha jako: město, hotel, rozhlasová stanice apod. (Šrámek, 1999, str. 13–14)

2.2 Dělení onomastiky

Z hlediska druhové povahy onymických objektů se utvářejí tři velké plány:

- a) **Geonymický plán**, který zahrnuje toponyma, jména povrchových i podpovrchových onymických objektů, a kosmonyma, jména kosmických těles a jejich útvarů. Geonymické objekty se zaznamenávají na mapách.
- b) **Bionymický plán**, zahrnující jména živých bytostí, tzn. antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma.
- c) **Chrématonymický plán**, ten zahrnuje vlastní jména objektů, jevů a vztahů vzniklých lidskou činností.

Onomastiku tedy dělíme na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku. (Šrámek, 1999, str. 16)

2.3 Historie onomastiky a toponomastiky

Onomastika má počátek v pojetí jmen jako celku, oproti příležitostnému výkladu jednotlivých jmen. Josef Vladimír Pelikán napsal v roce 1830 článek *O pojmenování osad československých*. Následoval článek od Františka Josefa Slámy s názvem *O jménech místních v zemi české a moravské* v roce 1834. Na něj navázal František Palacký se studií *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen československých*. Stále je zde onomastika zájmem především historiků. Dalším pokračovatelem je V. V. Tomek, který popsal Pražkou toponymii. Josef Kalousek přidává v roce 1874 *Historickou mapu Čech XIV. století*. Oronymii se věnoval Antonín Maloch ve své studii *Nesnáze českého horopisu z roku 1854*. Do moravské toponomastiky nás zasvětil Vincenc Brandl s jeho studií *Rozpravy o jménech topických* a do valašské Josef Válek. (Šmilauer, 1963, str. 23–24)

Jádrem toponomastických prací v Čechách jsou díla od Augusta Sedláčka, jako *Hrady a zámky*, *Snůška starých jmen*, *Místopisný slovník historický* apod. Historickou vlastivědou se zabývali Josef Vítězslav Šimák, František Roubík, Ladislav Hosák a další. (Šmilauer, 1963, str. 25)

Dílo *Die Bildung der Ortsnamen aus a) Personennamen b) Appellativen* od Františka Miklošiče, je východiskem pro nové období dějin slovanské onomastiky. Jeho žákem byl Jan Gebauer, jehož studenti František Černý a Pavel Váša, napsali významné dílo *Moravská jména místní*. Po druhé světové válce napsal Ernst Schwarz publikaci *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*, která byla rozsáhlým dílem o toponymech v českých zemích a jejich vztahu k jménům německým. Klíčovým dílem české toponomastiky je práce Antonína Profouse, na které pracoval třicet let. Jan Svoboda dokončil poslední část tohoto významného díla. (Šmilauer, 1963, str. 26–27)

Společně s Profousovým dílem posunula českou onomastiku v 50. –60. letech i díla J. Svobody, V. Šmilauera, J. Beneše a dalších. Přesun onomastiky z historických věd do jazykových byl dokončen v 60. – 70. letech. (Šrámek, 1999, str. 3)

2.4 Onomastické kongresy

První onomastický kongres se konal v Paříži roku 1938 a zúčastnilo se 21 států. Stejně tak druhý kongres se konal ve francouzském hlavním městě a to roku 1947. Třetí kongres už byl v Bruselu roku 1949 a účastnilo se ho 30 států. Na tomto kongrese byla vytvořena *Comité nternational des Sciences onomastiques* neboli C. I. S. O., což byla mezinárodní organizace onomastiky. Onomastikové slovanských států se sešli poprvé na čtvrtém mezinárodním sjezdu slavistů v Moskvě. (Šmilauer, 1963, str.13–14)

Na tento Moskevský kongres se sjelo 28 zemí, 2000 delegátů a předneseno bylo 245 referátů. Delegace z Československa byla jedna z nejpočetnějších, přednesla 34 referátů. Referáty přednesli například: B. Havránek, J. Bauer aj. V závěrečném opatření sjezdu bylo i zřízení komise pro slovanskou onomastiku. (Bělič, 1959, str. 57–61)

2.5 Onomastické časopisy

První onomastický časopis, s názvem *Namn och Bygd* (Jméno a krajina), vyšel roku 1913 ve Švédsku. Švédský časopis byl určen pro místní bádání, zatímco časopis *Zeitschrift für Ortsnamen forschung* 1925 byl mezinárodního rázu. Mezinárodní organizace onomastiky C. I. S. O. začala vydávat časopis *Onoma* roku 1950. (Šmilauer, 1999, str. 14–15)

Český onomastický časopis vychází v roce 1960 s názvem *Zpravodaj místopisné komise ČSAV*. Na časopise se podílejí historici, jazykovědci a zeměpisce, kteří zkoumají zeměpisná a osobní jména. Redaktoři časopisu jsou jazykovědci Vl. Šmilauer, J. Svoboda a historik Fr. Roubík. (Lutterer, 1962, str. 42–43)

Dnes je vedoucím redaktorem Petr Štěpán. Časopis vychází dvakrát za rok a vydává ho Ústav pro jazyk český AV ČR. V současné době je jediným časopisem zabývajícím se problematikou onymie. (Ústav pro jazyk český, AV ČR)

3 Toponomastika

Toponomastika je součástí onomastiky a zkoumá vlastní jména zeměpisná (geografická), která dělíme na tři skupiny, jak uvádí Šmilauer (1999, str. 7)

3.1 Dělení Toponomastiky

- 1) **Choronyma** tj. jména dílů světa, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů
- 2) **Toponyma (jména místní)**, pojmenovávají sídliště a jejich části, obce, osady, význačné stavby, jednotlivé domy, ulice, náměstí, nábřeží, mosty atd.
- 3) **Jména pomístní**, dále se dělí na:
 - Hydronyma (vlastní jména vod): moře, jezera, rybníky, bažiny, studánky, brody, vodní nádrže apod.
 - Oronyma (vlastní jména tvarů členitosti povrchu zemského): hory, pohoří, hřbety, sedla, nížiny, ostrovy apod.
 - Jména pozemků (jména traťová): pastviny, revíry, parcely, obory apod.
 - Jména drobných přírodních útvarů: skály, jeskyně, skalky apod.
 - Jména jednotlivých předmětů: památkové stromy, kapličky, pomníky, mohyly apod.
 - Jména komunikací: cesty, stezky, železnice, přístavy apod.

4 Urbanonymie

Urbanonymie propojuje vlastní jména místní a pomístní. Urbanonyma jsou propria sídelních i nesídelních objektů, nacházejících se v katastru města. Do toho spadají názvy městských obvodů, čtvrtí, sídlišť, náměstí, ulic, mostů, soch apod. Někdy se sem řadí i názvy významných objektů jako: divadla, kina, muzea, stadiony, letiště aj. Nespadají sem oronyma, ani hydronyma, pokud tedy nepojmenovávají nějaký specifický prvek města. (David, 2017)

Jako příklad takového specifického prvku, lze uvést název *Zlatá stoka* v Lomnici nad Lužnicí. Tato stoka je chloubou rybníční soustavy v Třeboni. Tento umělý kanál, který napájí rybníky vodou, navrhl v 16. století Štěpánek Netolický. Dříve zásobovala vodou i okolní mlýny. Její název pramení z výnosů rybníčního hospodářství v době panování Rožmberků. Byla jedinečná a zajistila svému původně chudému kraji bohatství a výnosnost. (Košinová, 2018)

4.1 Dělení Urbanonymie

Urbanonyma se formují společně s městským prostorem. Názvy ulic se nejčastěji pojmenovávaly podle:

- polohy (např: SnN – *Pod Hradbami*)
- směru (např: NB – *Videňská*)
- charakteru (např: NB – *Stará*)
- národnosti a profese obyvatel (např: Tábor – *Soukenická*, Jindřichův Hradec – *Belgická*)
- významnějších objektů (např: LnL – *Floriánská*)

jsou také urbanonyma:

- ironická (u kterých se nevyjadřuje názvem jejich charakter, např: Tábor – *Růžová*) (David, 2017; Živnůstková, 2016, str. 32, 30)

Ironické ulice *Zlatá*, *Liliová*, *Růžová* apod., se můžou na první pohled jevit jako honosné ulice, avšak opak je pravdou a většinou tyto ulice bývají slepé, úzké, zkrátka se nachází tam, kde dříve bývali nevěstince či vězení. Proto je jejich název čistě ironický. (David, 2011, str. 199)

Takovýto příklad *Růžové ulice* měla i Nová Bystřice, objevuje se ve sčítání lidu 1900, 1910 i 1921 a podle domů v této ulici, by se mělo jednat právě o dnešní ulici *Úzkou*.

Existují různé kategorizace dělení urbanonym.

Klasifikace podle: Jany Matúšové

- 1) Podle směru komunikace (SnN – *Pístinská*)
- 2) Podle polohy komunikace (SnN – *Mostní*)
- 3) Názvy podle významné osobnosti (SnN – *Náměstí Emy Destinové*)
- 4) Názvy podle obyvatel ulice
- 5) Urbanonyma z pomístních jmen (SnN – *Hlinice*)
- 6) Názvy podle armády, organizace, či významné události (SnN – *9. května*)

(Matúšová, 1989, str. 179–187)

Klasifikace podle: Davida Vaculíka

- 1) Podle orientace
 - a. Podle směru (NB – *Hradecká*)
 - b. Podle polohy (NB – *Na Můstku*)
- 2) Podle vlastnosti
 - a. Podle tvaru (NB – *Příčná*)
 - b. Podle funkce
 - c. Podle významu (SnN – *Mýtní*)
 - d. Podle stáří (LnL – *Nová*)
 - e. Podle charakteru (NB – *Větrov*)
- 3) Podle významného objektu, který se v ulici nachází, nebo k němu ulice směřuje (LnL – *Floriánská*)
- 4) Podle zaměstnání, nebo podle etnického původu obyvatel prostoru
- 5) Z Oikonyma či anoikonyma (SnN – *Hlinice*)
- 6) Podle rostlin, zvířat (NB – *Sadová*)
- 7) Reklamní urbanonymum (LnL – *Sluneční*)

(Vaculík, 2014, str. 1–2)

Klasifikace podle: Milana Harvalíka

- 1) Podle tvaru ulice (NB – *Úzká*)
- 2) Podle směřování k určitému městu (NB – *Hradecká*)
- 3) Podle přítomnosti světských, církevních staveb v blízkosti, nebo přímo v ulici (LnL – *Kostelní*)
- 4) Podle povolání příslušníků cechu, popř. dílny v ulici
- 5) Podle národnosti obyvatel
- 6) Podle majitele některého z domu či pozemku zde ležících (SnN – *U Fährnrichů*)
- 7) Podle známé osobnosti politického a společenského života a podle významné události (SnN – *Nám. Emy Destinové*)
- 8) Podle organizace, hnutí, významného dne (SnN – *9. května*)

(Harvalík, 2004, str. 29, 30)

4.2 Honorifikace

Honorifikační motiv neboli jméno, je proprium oslavné, památkové. Nespadají sem toponyma, vzniklá v souvislosti s kolonizací a zakládání osad a měst ve středověku, ani náboženské názvy. (David, 2011, str. 34)

V rámci rozvoje politického spektra se v urbanonymii v 2. polovině 19. století objevil honorifikační motiv. Další příčinou bylo, že v rámci rozrůstání měst přestaly stačit původní motivační možnosti uličních názvů. Vlivem politiky se začaly honorifikační pojmenování využívat častěji. Vzhledem k častým změnám ideologie ve 20. století je honorifikace značně nestabilní. (Srov. David, 2011, str. 175; David, Mácha, 2014, str.59)

V České republice se měnily názvy uličního názvosloví v období sovětského vlivu. Patřilo sem pojmenování podle sovětských osobností, ideologických symbolů, jevů spjatých s komunistickým režimem apod. Příkladem může být ulice *V. I. Lenina* v Nové Bystřici, dnes *Nádražní*. (David, 2011, str. 49)

Po sametové revoluci se socialistická pojmenování eliminovala. Tyto názvosloví spojené s komunistickým režimem a socialismem byly často nahrazovány názvy osobností spojené s demokracií. U nás to byly nejčastěji jména prezidentů: Tomáš

Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a jména spisovatelů, jako byl Jaroslav Seifert. (David, 2011, str. 167)

Dalším obdobím, ve kterém docházelo k početným změnám v pojmenování, bylo období 2. světové války 1938–1945. Pojmenovávaly se však hlavně reprezentativní hlavní ulice či tzv. hlavní třídy. V Nové Bystřici došlo například k přejmenování pouze u náměstí a u dvou nejhlavnějších ulic. *Mírové náměstí – Adolf Hitler–Platz*, *Vídeňská ulice – Hermann Göring Strasse*, *Hradecká ulice – Konrad Henlein Strasse*. (Sedláček, 1938, str. 213)

Tyto protektorátní názvy se pak odstraňovaly většinou bez meškání, hned v roce 1945, jelikož konečně pominuly válečné útrapy. Návrat k prvorepublikovým osobnostem nastal během tří poválečných let. Vrátili se osobnosti, které se snažil nacistický režim odstranit. Příkladem může být v Nové Bystřici přejmenování: *Hermann Göring Strasse* na *Třída T. G. Masaryka*, nebo *Konrad Henlein Strasse* na *Třída dr. Ed. Beneše*. (Ptáčnicková, 2021, str. 88, 99)

Jeden z významných zlomů byl také rok 1918, vznik Československé republiky, kdy zanikaly ony spojená s dobou Rakouska–Uherska. Příkladem můžou být názvy: *Ferdinandova třída*, nám. *Františka Josefa*. (Harvalík, 2004, str. 31)

Běžně se pojmenovávalo po žijících osobnostech, avšak existovaly některé zákony, které zakazovaly pojmenovávat místa podle osob, které se projeví nepřátelsky vůči Československé republice. Později, na popud stalinského kultu osobnosti, byla stanovena zásada, „nepojmenovávat po žijících osobnostech“, která je obsažena v zákonu č. 128/2000 Sb. (David, 2017)

Další skupinou jsou reklamní honorifikační názvy jako např. *Skandinávská ulice* v Praze, kde sídlí IKEA, nebo ulice *K Bauhausu* v Liberci. (David, Mácha, 2014, str. 56)

Existuje ještě jiná skupina honorifikačních názvů, skupina, která pojmenovává po nereálných osobách. Mohou to být literární postavy, kouzelné bytosti aj., např. v Brně ulice *Járy Cimrmana* či v Trutnově *Krakonošovo náměstí*. (David, Mácha, 2014, str. 50)

5 Historie města Lomnice nad Lužnicí

5.1 Etymologie názvu

V rámci Lomnice nad Lužnicí jsem našla hned několik variant vysvětlení vzniku názvu.

Než město vzniklo, bylo potřeba vykácet husté lesy v okolí, také se dříve říkalo „lomiti“, a takto vznikl samotný název Lomnice, nebo také Lompnice, jak se užívalo v některých listinách z 15. století. (Kuna, 1937, str. 9)

Profous ve své knize *Místní jména v Čechách* uvádí, že město Lomnice se rozprostírá nad potokem. Tento potok *Lomnicze rivulus*, je doložen z roku 1367 a nachází se u vsi Smržov. Roku 1789 získává město Lomnice „přídomek“ „nad Lužnicí“. Od řeky Lužnice je město vzdáleno 2,5 km. (Profous, 1949, str. 662)

Město Lomnice si zažádalo oficiálně o „přídavek“ *nad Lužnicí*. V roce 1910 bylo Pražským výnosem nařízeno, aby se dokázalo, že tento „přídavek“ je historického původu. (Archiv JH, AM LnL, 1910, inv. č. 138) Okresní hejtmánství v Třeboni odpovídá dopisem. Název „Lomnice nad Lužnicí“ je používán již od počátku r. 1600, avšak obsáhlý výklad Českého království z roku 1854 zná jen název *Lomnice*. Musí se tedy zažádat ministerstvo vnitra o povolení k používání tohoto názvu. Ministerstvo vnitra nový název následně povoluje. (Archiv JH, AM LnL, 1910, inv. č. 138, 139,140)

V neposlední řadě jsem narazila na interpretaci, kde se hovoří o motivaci pojmenování od místního názvu potoka *Lomnicze rivulus*, odvozeného od adjektiva lomná, tzn. voda lomozná čili hlučná, nebo také odtékající z lomů. Pro rozlišení od měst se stejným názvem se používá přívlastek neshodný *nad Lužnicí*. (Lutterer, Majtán, Šrámek, 1982, str. 184)

5.2 Počátky města Lomnice nad Lužnicí

Lomnice nad Lužnicí se rozkládá na chráněném krajinném území Třeboňsko. „Kdy byla Lomnice založena, nedá se přesně zjistit. Pravděpodobně se tak stalo asi v 9. nebo 10. století, a to v době, kdy mocní Slavníkovci ovládali jižní a jihovýchodní Čechy a opevňovali zemské hranice rozsáhlým pásmem hradišť.“ (Kuna, 1937, str. 8) „První písemná zmínka o sídlišti je z roku 1220, kdy je Lomnice v držení Vítka z Klokot třeboňsko–landštejnské větve Vítkovců.“ (Rameš, 2022)

Dalším majitelem Lomnice roku 1259 byl Oldřich z Landštejna, také zmiňován jako Oldřich z Lomnice. Po něm přebírají Lomnici Vítkovci. Dále se ujal vlastnictví v roce 1341 Vilém z Landštejna a jeho syn Vilém jí zdědil po jeho smrti v roce 1356. Vilém na hradě lomnickém zřídil kapli a udělil jí půl druhého lán³ popluží⁴ a čtyři lány, poplatné ve vsi Sádku blíže Slověnic. (Sedláček, 1882–1927 cit. podle Kuna, 1937, str. 9; Sedláček, 2017)

Ješek z Kosovy Hory vlastnil Lomnici v roce 1360 a po něm Jindřich ze Stráže. Jeho nástupcem byl Kunrat Krajíř z Krajku, který směnil panství lomnické s králem Václavem IV. za město Bystřice a hrad *Landštejn*. (Kuna, 1937, str. 10)

Král Václav IV. povýšil Lomnici na město a udělil mu královská práva, bohužel zanedlouho v období husitských válek, konkrétně v roce 1421, bylo město vypáleno Lipoltem Krajířem, hejtmanem budějovickým, a následně došlo roku 1435 k rozboření hradu. Panství si zabral Oldřich z Rožmberka. (Kuna, 1937, str. 14) U rozbořeného hradu stál kostel sv. *Václava*, který se zde nachází dodnes. Odtud pochází název pro *Václavské náměstí* v Lomnici. (Kuna, 1937, str. 21)

Následuje vláda Rožmberků, Petr z Rožmberka se svým bratrem Vokem založili na Lomnicku rybník *Koclířov* a rybník *Velký Tisý* (Václav Březan, cit. podle Kuna, 1937, str. 30)

Po smrti Petra Voka se dědicem domu Rožmberského a jeho statků, stává Jan Jiří ze Švamberka, hejtman kraje Bechyňského a nejvyšší zemský komoří. Roku 1616 předává vládu svému synovi Petrovi ze Švamberka. (Kuna, 1937, str. 36)

5.3 Bitva u Lomnice

8. listopadu 1618 se objevil u Lomnice Buquoy s císařským vojskem. Hned druhý den, 9. listopadu, mezi 8. a 9. hodinou, je české vojsko dostihlo. (Kuna, 1937, str. 38–39)

³ Lán „plošná míra rozmanité velikosti podle místa a doby, označující původně rozlohu polností jednoho selského dvoru.“ (lán, 2008–2021)

⁴ Popluží „stará polní míra označující tolik půdy, kolik mohlo být vzděláno spřežením dvou volů (asi 15 jiter)“ (Popluží, 2008–2021)

Mezi Horními Slověnicemi a Dunajovicemi, kam ustupovalo císařské vojsko se strhla bitva, která trvala až do noci, nakonec bylo císařské vojsko poraženo. V roce 1619 bylo císařské vojsko posíleno vojsky z Nizozemska a z Elzas v čele s plukovníkem Maradasem. 15. srpna vpadli císařští do Lomnice a obrátili ji v popel. Následky války byly obrovské, jižní Čechy byly proměněny v poušť a z měst na tom byla nejhůře právě Lomnice, kde 68 domů bylo zcela zbořeno, 33 domů spáleno a vykradeno a jen 8 domů bylo celých. (Popíšil, cit. podle Kuna, 1937; Skála, cit. podle Kuna, 1937; Kuna, 1937, str. 40–45)

Schwarzenbergové v roce 1660 kupují panství a s ním i Lomnici. (Rameš, 2022,)

5.4 19. století a 20. století

Lomničtí se věnují především zemědělství, avšak začíná se rozvíjet i obchod a řemeslo. Roku 1831 dochází k první snaze vybudovat v Lomnici průmyslový podnik a staví se továrna na výrobu papíru a menší manufaktury na kuřácké potřeby a knoflíky. Ulice *Na Papírně*, název je odvozen od papírny za rybníkem *Peřinkou*, poblíž staré cihelny. Papírna bohužel neprosperovala, a proto se později přestavěla na mlýn. Také se v Lomnici vyráběly slaměné obaly na homolový cukr, které se vyvážely až do Egypta a jiných zámořských zemí. (Kuna, 1937, str. 139; Rameš, 2022)

Roku 1960 padlo rozhodnutí, že Lomnice už nebude město. Znovu prohlášena za město, byla až v roce 1994. (Rameš, 2022)

5.5 Hospodářství v Lomnici

Mezi největší rybníky na Lomnicku patří: *Dvořiště*, *Koclířov*, *Tisý*, *Kaňov*, a *Zablatský*. Nejstarší z nich je rybník *Dvořiště*, o kterém je zmínka z roku 1367, kdy držitel Lomnice Ješek z Kosovy Hory rozšířil tento rybník. Koclířov založil Vok z Rožmberka roku 1490. Před jeho založením se zde nacházel menší rybník: *Starý* rybník neboli *Starý Kocířov*. Tam, kde se dnes nachází rybník *Tisý*, byl dříve les, kterému se říkalo *Tisý*, o kterém nalézáme zmínku v Popravčí knize pánů z Rožmberka počátkem 15. století. (Kuna, 1937, str. 231)

Ve zdejším uličním názvosloví se rybníky staly často motivací pro pojmenování:

Jindrlovská ulice vede právě k rybníku *Jindrlov*.

Ulice *Na Třepince* je údajně pojmenovaná ulice podle obecního rybníčku *Třepinka*, který už nejspíš zanikl, jelikož o něm dnes nenacházím nikde ani zmínku. (Kuna, 1937, str. 93)

Pro Lomnici bylo tedy stěžejní rybníční hospodářství. Kromě rybníků bylo pro Lomnici typické vaření piva v obecním pivovaru, kde měl každý soused právo uvařit si pivo ze svého obilí a na své náklady ho prodávat. Privilegium k vaření piva pšeničného a ječného v Lomnici udělil Petr Vok. Roku 1560 založil Vilém z Rožmberka panský pivovar, díky tomu bylo omezeno ono vaření pravovarečného piva a v 18. století se obecní pivovar dal trvale do nájmu. Další složky hospodářství byly: obecní dvůr, obecní mlýn, cihelna, pálení lihu, obchod solní, obchod s vínem apod. (Kuna, 1937, str. 89–96)

Židovská komunita

V Lomnici nad Lužnicí se podle všeho nenacházel hřbitov, doložena je jen modlitebna z 2. pol. 19. st. (Holocaust, 2011)

6 Historie města Stráž nad Nežárkou

6.1 Etymologie názvu

Pro objasnění názvu Stráže nad Nežárkou existuje několik různých vysvětlení, z nichž si sami můžeme zvolit výklad, který nám je nejbližší.

Vedle hradu *Stráž*, který dal postavit kolem roku 1267 Sezema, pravnuk Jindřicha z Hradce, vznikla osada, která dostala po tomto hradu jméno. (Brožek, Jílek, 2008, str. 68)

1,5 km od města Stráž nad Nežárkou se nachází Plavsko, vesnice, která je mým domovem. Tuto vesnici si německá kancelář přejmenovala na *Platz* a přenesla tento název i na město Stráž. Aby se od sebe názvy diferenciovaly, nazývalo se Plavsko *Alt Platz* a Stráž jen *Platz*. (Profous, Svoboda, 1957, str. 190)

Ve druhé pol. 13. st. zde byl postaven hrad, sídlo pánů ze Stráže, na místě pohraniční strážnice, která sloužila pro ochranu vitorazské cesty, aby žádný kupec nepronikl bez zaplacení cla/mýta. Název města tedy vznikl od slov strážení, stráž, strážnice. První záznam *de Stras* je doložen z roku 1284. (Lutterer, Majtán, Šrámek, 1982, str. 285)

Strážský hrad potřeboval neustálou ochranu proti vypovězení války, byl tedy neustále pod nepřetržitou stráží. Tak vznikl název Stráž, právě od bdění, hlídání a zbrojiště. (Kolář, 1965–1968, str. 4)

6.2 Historie města

Město Stráž nad Nežárkou je známé především díky operní pěvkyni Emě Destinové, která pobývala na zdejším zámku a na její počest bylo pojmenováno náměstí *Emy Destinové*. Město se nachází v jihočeském kraji, poblíž Třeboně a Jindřichova Hradce.

Prvním majitelem panství Strážského byl roku 1264 Sezema, který pravděpodobně založil rod pánů ze Stráže, a ten byl součástí velkého rodu v jižních Čechách, Vítkovců. Po jednom z pánů ze Stráže, Jindřichovi, se pojmenovala ulice *Jindřichova*. Dalšími majiteli, byli Jan ze Šelemberka a Jan z Donína. Syn Jana z Donína

Bedřich později prodal panství Václavu Venclíkovi z Vrchovišť. (Brožek, Jílek, 2008, str. 13)

Václav Fráňa z Liběchova byl majitelem Strážského panství v roce 1518, přičemž jeho potomci zde pobývali až do roku 1575. Poté získává panství Jan starší z Lobkovic, který byl majitelem i novobystřického panství. Zde můžeme vidět propletenou minulost těchto tří vybraných měst. Vilém z Rožmberka koupil od Jana Strážské panství roku 1577 a po devatenácti letech odprodá část tohoto území i s Pístinou, Libořezy, Příbrazí, Mníškem, Plavskem a Vydřím svému synovci Adamovi z Hradce. Když v roce 1604 rod pánů z Hradce vymírá, nastupují Slavatové z Chlumu a Košmberka. (Brožek, Jílek, 2008, str. 13)

Do Čech od Pasova se přivážela sůl. „Ve Stráži se z dopravené soli platilo tehdy mýto“. Podle záznamu v urbáři panství strážského z r. 1654: „Jdouce tudy silnice od Budějovic a Třeboně se solí k Hradci, Počátkům a dále do kraje Čáslavského, vychází tu mejto rozdílné, v roce 1654 vybralo se ho 56 fr.“ (Brožek, Jílek, 2008, str. 15–16)

Silnice z Třeboně do Stráže nad Nežárkou, Císařská, byla vystavěna ke konci 18. století. Později dostavena i silnice okresní do Jindřichova Hradce. K udržení silnice se vybíralo mýto z voła či koně celé 4 krejcarey. Strážští sousedé platili jen v případě, když jeli za obchodem. Neplatili, pokud jeli za polní prací. (Hule, 2002, str. 104)

Zde je spojitost s motivací pro pojmenování ulice *Mýtní*, která se nachází právě vedle ulice *Třeboňské*, směrem od Budějovic čili od Třeboně. Tato ulice je pozůstatkem po zmíněném vybírání mýta, ať už z vybírání dopravené soli či z výběru na udržení místní silnice.

Roku 1693 dochází k rozdělování majetku Slavatů a Stráž spolu se Žirovnicí připadá Anně Lucii Slavatové, manželce hraběte Šternberka, Adolfa Vratislava. Syn Adolfa, František Leopold, následně roku 1715 prodává panství hraběnce Valdštejnové, Marii Markétě a jejímu nezletilému bratrovi Františkovi Josefu Černínovi z Chuděnic. Černínský majetek měl ale velké dluhy, a tak byli nuceni v roce 1735 prodat Strážské panství Janovi Petrovi svob. pánu Jungwirthovi. Janův syn František dává poté roku 1752 Prosperu, hraběti Berchtoldovi, a jeho vnuk Bedřich Karel roku 1796 předává velkostatek strážský Josefovi, rytíři z Lilienborn. Dalšími majiteli jsou v letech 1811–1908 baroni Leonhardiové. Ti však svůj majetek velmi zadlužili, a proto ho koupila českobudějovická

záložna. Císař František Josef I. povyšuje městys Stráž na město 28. října roku 1876. (Brožek, Jílek, 2008, str. 13; Oficiální stránka Města Stráž nad Nežárkou, 2022)

Slavná operní zpěvačka Ema Destinová v roce 1914 získala zbytek panství, avšak chtěla jen zámek s parkem. Hospodářské budovy odprodala, čímž zapříčinila, že hospodářství na velkostatku skončilo. Po smrti Emy Destinové v roce 1930 získává zámek pražský stavitel Sirotek a vlastní ho do roku 1948. (Brožek, Jílek, 2008, str. 13)

6.3 Židovská komunita

Ve Stráži nad Nežárkou bydlely zpočátku jen dvě židovské rodiny, a to v roce 1747. Později roku 1783 už zde bylo rodin šest. V roce 1793 zde pobývalo 43 Židů a roku 1880 jich zde bydlelo 89. Poté se to roku 1900 snížilo na 37 a roku 1930 už to bylo jen 8 Židů. (Jižní Čechy, 2022)

Židovský hřbitov ve Stráži nad Nežárkou se nachází cca 1,5 km od náměstí. Je umístěn u lesa na pravé straně od silnice na Třeboň. Bohužel není znám přesný datum založení hřbitova, uvádí se před rokem 1910. Doložen je od roku 1848 a před rokem 1943 se zde konal poslední pohřeb. (Židovské hřbitovy, 2021) (Holocaust, 2011)

Zdejší synagoga je mi od útlého dětství známá už jen jako obchod. Stále se zde nachází dole obchod s potravinami a nahoře obchod s barvami a laky. Přesněji je to dům č. p. 24 v ulici *Třeboňská*. Synagoga byla postavena v 1. polovině 19. století a na hřbitově se dochovalo asi 150 náhrobků datovaných 1830, 30. léta 20. století. (Košinová, 2016)

7 Historie města Nová Bystřice

Město Nová Bystřice je součástí okresu Jindřichův Hradec a nachází se poblíž hranic Rakouska.

Dalšími částmi obce jsou: Albeř, Artolec/č, Blato, Hradiště, Hůrky, Klášter, Klenová, Nový Vojířov, Ovčárna, Senotín, Skalka a Smrčná. (Místopisy, b. d. v.)

7.1 Etymologie názvu

„Toto město vzniklo vysazením a přestěhováním lidu, jenž bydlil v starší vesnici na místech, kteráž posud svým pojmenováním Wistritzflur, Wistritzteich na Starou Bystřici upomínají.“ (Profous, 1954, str. 261)

Název *Bystřice* z adjektiva „bystrá“ čili řeka, nebo voda. K tomu byla přidána zpodstatňující přípona – ice. (Profous, 1954, str. 261–262)

V listině z 12. století je zmínka o potoku *Vistritz*, kolem kterého pak vzniká osada Bystřice. Po vypálení města Janem Žižkou roku 1420 se město poměrně rychle postavilo znovu, a proto se zřejmě nazvalo *Novou Bystřicí*. (Redakce turistika, 2015)

7.2 Historie města

První zmínka je z roku 1175, kdy je zmiňována osada *Vistritz*. Roku 1276 Bystřicko získává Jitka Habsburská. Následně pak v roce 1282 oblast připadá Sezemovi z Landštejna. Bystřice byla povýšena na město v roce 1341. Další vlastníci Bystřice byli Krajíři z Krajku, konkrétně v letech 1381–1575. V roce 1420 byla Bystřice vydrancována husity a poté znovu postavena. Rod Krajířů vymírá po meči roku 1575. Dalšími majiteli jsou Lobkovicové a Kinští, kteří vlastnili panství čtyřicet let. Slavatové získali Bystřici v roce 1615. (Místopisy, b. d. v.)

Počátky Novobystřického průmyslu započaly v době Adama Pavla Slavaty. Prvním privilegovaným cechem byl: cech punčochářský a kožešnický. Adam Slavata chtěl dovést NB k rozkvětu a přilákal soukeníky, především z Jihlavy. Nebyl však pro všechny dostatek bytů, a tak se začalo stavět tzv. „soukenické předměstí“, cca dvacet bytů. Předměstí se nacházelo v dnešní části *U Nádraží*. (Meloun, 1945–1967, str. 13, 14)

Po vymření rodu Slavatů se majitelé rychle střídají, až do roku 1848, kdy dochází ke zrušení panské správy. (Česká Kanada, 2016–2022) Po roce 1870 začalo ubývat

obyvatelstva, obyvatelé se stěhovali především do Ameriky. Odešla cca 1/3 obyvatelstva. (Místopisy, b. d. v.)

V roce 1938 se stala Nová Bystřice okresním městem, sídlil zde landrát NSDAP, který organizoval různé schůze, ve kterých se mimo jiné pojednávalo i o připojení Jindřichova Hradce k novobystřickému okresu. (Meloun, 1938, str. 32)

V roce 1946 bylo odsunuto přes 250 osob a zbylí se odstěhovali do Rakouska. 25 osobám bylo poskytnuto osvědčení o československém státním občanství. Stav po těchto změnách byl: 46 Němců, z nichž většina byli tovární dělníci, a sedm občanů rakouských. První organizovaný odsun byl v Nové Bystřici proveden 29. května 1946, ve kterém bylo odsunuto asi 175 Němců. Ti byli shromážděni v místní továrně Klein Heinisch, už od 28. května. Němci byli odvezeni do Jindřichova Hradce, kde se připojili k transportu. Druhým transportem (12. června 1946) odsunuto 52 osob, třetím (17. srpna 1946) 16 osob a čtvrtým (15. listopadu 1946) 11 osob. (Meloun, 1946, str. 82)

Vlivem odsunu vznikl v Nové Bystřici nedostatek pracovních sil a bylo nutné situaci vyřešit pohraničním dosídlením. Vláda na vlastní náklady opravila usedlosti a vnitrostátní obyvatelstvo bylo vyzváno k nastěhování. (Meloun, 1954, str. 231)

7.3 Židovská komunita

O prvních židovských obyvatelích v Nové Bystřici se dozvídáme z registru obřezek. Jsou zde zmíněni pouze Emil Kohn (1821) a Abrham Stern (1827), až po roce 1848 se sem začínají stěhovat židovské rodiny a zápisů přibývá. (Oficiální stránky města Nová Bystřice, 2019)

Židovský hřbitov, založený v letech 1878/79 se nachází cca 500 m severně od města. Kromě zdejších zde byli pochováváni i Židé ze sousedních dolnorakouských obcí (Litschau, Heidenreichstein a Schrems). Hřbitov byl po zničení nacisty zčásti zrekonstruován a dnes se zde nachází 86 náhrobků, nejstarší z roku 1880 a nejmladší z roku 1934. V Nové Bystřici bývala i židovská škola, v letech 1860–1904. (Oficiální stránky města Nová Bystřice, 2019)

V tehdejší ulici *Nádražní*, dnes *Vídeňské* si zdejší židovští obyvatelé vybudovali vlastní templ⁵ i s modlitebnou. Konkrétně to byl dům č. p. 372. (Sotona, výpověď, 2022) (Oficiální stránky města Nová Bystřice, 2019)

Židé v Nové Bystřici provozovali mnoho živností, pálení a šenkování alkoholických nápojů provozoval pan Wolf Podzahradsky v *Mlýnské ulici*. Co se týče textilního průmyslu, Ludwig Beer vlastnil mechanickou plentárnu, firma Popper a syn tkalcovnu a firma Wurmfeld továrnu v sousední Albeři.

Bohužel dne 30. září 1939 byl židovský templ i židovský hřbitov zabrán a firmy Wurmfeld a Beer byly zabaveny německoříšským komisariátem. (Oficiální stránky města Nová Bystřice, 2019)

7.4 Nová Bystřice po druhé světové válce

Chtěla jsem do své práce zahrnout výpovědi lidí, kteří pamatují Novou Bystřici ve válečném období. Naneštěstí pamětníci už nejsou mezi námi. Pan Karel Hess mi prozradil příběh jeho rodiny. Narodil se až v roce 1946, avšak své poznatky čerpá od matky Marie Antonie Hessové, rozené Kadlecové, narozené roku 1906 a od bratrů Stanislava a Františka, narozených roku 1939 a 1933.

Hessovi předci se dostali do Nové Bystřice, tak jako většina obyvatel české národnosti, v souvislosti s textilním průmyslem, konkrétně tkalcovstvím. Matka pana Hesse chodila do německé školy a stejně tak i jeho bratři.

7.4.1 Odsun

Odsunutí německého obyvatelstva v Nové Bystřici započalo 28. května 1945, na narozeniny Edvarda Beneše. Podle statistiky bylo odsunuto: 19 % německých obyvatel do Rakouska, 56 % do Bádenska – Württemberska, 14 % do Bavorska, 9 % do ostatních spolkových zemí, 1 % do NDR a 1 % jinam do zahraničí. (Horáková, 1983, str. 88)

„Všichni, co v Bystřici přežili se brali za Němce, nikoho nezajímalo že jsou Češi. Brali nádobí, skleničky, vyrabovali domácnost, tátovi dali do nosu, máma jela s naloženým vozejkem a s Frantou, táta je dohnal až na náměstí. Sestra matky taky odsunuta, babička,

⁵ Templ „Jiný název pro synagogu“ (Templ, 2005–2022)

co bydlela s nimi, se mohla rozhodnout, zda tu zůstane, nebo půjde s nimi. Rozhodla se, že půjde.“ „Bylo to strašný, báli se sem vrátit i potom.“ (Hess, výpověď, 2022)

„Hranice státu nebyly obsazeny. Němci nakládali na vozy nábytek a v noci utíkali do Rakous. To se nedalo kontrolovat a nedá se zjistit přesný počet takto uprchlých Němců. Někteří byli chyceni a vráceni.“ (Meloun, 1945, str. 37)

„Němcům se řeklo, že si mohou sebou vzít 25–30 kg a musí jít, když se ztratí v noci, mohou si vzít i víc. Pak sem jezdili Češi z jiných měst, vykradli domy po Němcích a odjeli.“ (Hess, výpověď, 2022)

Výpovědi jiných lidí z okolí Nové Bystřice jsou totožné, například v knize *Vzpomínky na vyhnání německy mluvících obyvatel* uvádí Cilli Ludwigová, rozená Wallischová, toto: „S sebou jsme si mohli vzít pouze třicetakilové zavazadlo. Veškeré cennosti nám odebrali. Mnoho lidí se pak pokusilo dostat v noci tajně přes hranici do Rakouska.“ (Horáková, 1983, str. 7)

7.4.2 Ti, kteří mohli zůstat

Někteří Němci byli prvně odsunuti a pak byli povoláni zpět, z obce Hůrky nedaleko Nové Bystřice bylo odsunuto a povoláno z Rakouska zpět, pět rodin. Museli nosit nášivku s písmenem N, jako Němec a zaučovali nově příchozí Čechy ve stužkárně. (Horáková, 1983, str. 31)

V obci Nový Vojšov, která se nachází nedaleko Nové Bystřice, mohli zůstat rodiny ilegálně působící v komunistické straně a rodiny jejichž děti před rokem 1938 navštěvovaly české školy. Některé rodiny se povolali zpět, aby někdo krmil dobytek. Někteří lidé, než aby odešli, raději spáchali sebevraždu. (Horáková, 1983, str. 63, 87)

Co se týče názvů ulic z tohoto období, vybavuje si pan Hess pouze náměstí *Adolf Hitler* – Platz. (Hess, 2022, výpověď)

8 Uliční názvy

Uliční názvosloví vnímám jako něco, co by se mělo více zkoumat, nejen, že se člověk dozví více o motivaci pojmenování, ale díky historii, odhalí také více o své domovině. Jelikož jsem zkoumala města mě osobně blízká, hlavně pak tedy Stráž nad Nežárkou, která se nachází hned vedle mé rodné vsi Plavsko, zjistila jsem mnoho nových poznatků o zdejším lidu a osvětlila si pojmenování některých míst, která mi byla doposud skryta.

Naprosto souhlasím se slovy Ivana Lutterera o tom, že „zeměpisná jména jsou mnohem víc, než jenom pouhá slova složená ze základu a přípon a jistým způsobem skloňovaná. Každé zeměpisné jméno vzniklo v konkrétním prostoru a čase a s objektem, který označuje, je natolik spjato, že odráží stránky dějin tohoto objektu, a i příslušnost lidí, kteří jej pojmenovali.“ Názvy jsou tedy poplatné době a závisí na tom, čeho si lidé v té době všímali a co je zrovna zajímalo. (Lutterer, 1976, str. 7)

8.1 Názvy ulic v Lomnici nad Lužnicí

8.1.1 Názvy ulic před rokem 1921

Prvním pramenem pro mě byla kniha *Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí*, která mi poskytla první vhled do uličního názvosloví. Kniha nastiňuje první pokusy o pojmenování ulic, zmíněné v seznamu osedlých dle katastru z roku 1785. (Kuna, 1937, str. 207–209)

Tyto názvy jsou především nehonorifikační a v největším zastoupení orientační či podle směru, polohy komunikace. V menším zastoupení je zde i ulice podle velikosti a náměstí podle stáří. Zde nechávám u názvů z knihy původní pravopis. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice za pivovarem na Staré město – jsou zde uvedeny čísla domů 9, 10. Dům s č. p. 10 se dnes nachází na rohu ulice *Sádecké* a *nám. 5. května*. Dům č. p. 9 už v ulici *nám. 5. května*. Když se vydáte rovně po ulici *Sádecké*, dojdete až k ulici *Nádražní*, která je nejkratší cestou do Starého města pod Landštejnem. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice k lednici – zde se uvádějí domy č. p. 11–15, které jsou v ulici *Sádecké* nahoru od domu č. p. 10. Tento název patrně pramení ze směru k lednici. Lednice byly místa, nejčastěji sklep, se zásobami ledu, který se získával v zimě na rybnících a zásoboval se na léto. (Pivní chlazení, 2008; Kuna, 1937, 207–209)

Staroměstský platz – domy č. p. 16–30. Zde by se s největší pravděpodobností mohlo jednat o dnešní *Václavské náměstí*, kolem kterého se nacházejí domy 16–28. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice na most k svaté Anežce – domy č. p. 31–47. Domy 31–34 se nachází dnes v ulici *Třeboňská* a domy č. p. 33, 37–44, 46–47 v ulici *Floriánská*. Jediný most, který jsem našla, vede přes *Zlatou stoku*, což je úplně jinde než tyto ulice. A o svaté Anežce v Lomnici jsem žádnou zmínku nenalezla. (Kuna, 1937, 207–209)

Šatlavská ulice – domy č. p. 48–53. Zde je název *Šatlavská* ulice, může být motivován zdejší obecní šatlavou, která se nacházela v domě č. p. 49. Nebo se může jednat o pojmenování podle jezera *Šatlavy*, které se nachází poblíž rybníků *Velký a Malý Tisý*. Čísla domů 49–50 se dnes nacházejí ve *Floriánské* ulici a domy 51–53 v *Budějovické* ulici. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice Kašpárků (z města ven vedoucí) – domy č. p. 54–69, 137, 70–79. V domě č. p. 65 se nacházel knížecí pivovar, sádka a dvě chmelnice. V domě č. p. 66 byl knížecí vinopal. Farní dům byl v domě č. p. 67 a Obecní škola v domě č. p. 69. Dnes 54–58 *Budějovická* ulice, 60–64 *Školní* ulice, domy č. p. 65–66 se nacházejí v ulici *Nové město*, a farní dům č. p. 67 je v dnešní ulici *Kostelní* spolu s domy 70–75. Dnes domy č. p. 137, 76–79 leží v ulici *Školní*. Ulice Kašpárků mohla tehdy být jedna dlouhá ulice místo dnešních dvou propojených ulic *Školní* a *Kostelní*, avšak naprosto tam nesedí pivovar a vinopal nacházející se na druhé straně města. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice Pod knížecím pivovarem – domy č. p. 80–91 nacházející se dnes v *Palacké* ulici, která je vedle ulic *Školní* a *Kostelní*. Zdá se, že knížecí pivovar se musel nacházet někde v dnešní *Školní* nebo *Kostelní* ulici, potom by ulice pod knížecím pivovarem opravdu mohla být dnešní ulice *Palackého*. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice Široká (na Malej Straně) – Zde domy uvedeny nejsou, jen zmínka o potůčku tekoucí od knížecího pivovaru ze *Zlaté stoky*. (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice Veselská – nic k ní (Kuna, 1937, 207–209)

Ulice sv. Floriána z rynku – Domy č. p. 114–116 dnes *Budějovická* ulice. Právě na křižovatce ulice *Budějovické* a *Floriánské* se nachází výklenková kaple sv. Floriána. (NPÚ, 2015; Kuna, 1937, 207–209)

Pěší ulička k Ježků z města – Domy č. p. 117–133. V domě č. p. 133 se nacházel radní dům a pivovar. Domy 117–118, 132, ulice *Budějovická*, která se napojuje na ulici náměstí 5. května a tedy domy č. p. 119–131, 133. (Kuna, 1937, str. 207–209)

Ve státním archivu v Jindřichově Hradci jsem měla možnost si prohlédnout mapu Lomnice z roku 1899. V rohu je na ní podepsán starosta okresu J. Frejlach, po kterém je nejspíš pojmenována jedna z dnešních ulic, ulice *Frejlachova*. Mapa mi posloužila pro kontrolu mých odhadů pro umístění ulic. Nachází se zde ulice *Nové město*, *Veselská*, *Špitální*, *Kostelní*, *Zámecká*, *Budějovická*, *Školní*, *Floriánská*, *Široká*, *Třeboňská*, *Třeboňské předměstí*, *Sádecká*, *Velké náměstí* a *Václavské náměstí*. Bohužel se z mapy dochovala jen druhá a třetí část, tudíž některé ulice chybí, jelikož jsou obsaženy v první části. (Polohopisný plán LnL, 1899)

8.1.2 Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost

Dřívější sčítání neobsahují ulice, zdrojem uceleného uličního názvosloví bylo tedy sčítání lidu z roku 1921. Ve sčítání lidu 1921 jsou zmíněny ulice: *Veselská* [str. 1], *Masarykovo náměstí* [str. 9], *Frejlachova* [str. 13], *Sádecká* [str. 19], *Václavské náměstí* [str. 29], *Třeboňská* [str. 61], *Třeboňské předměstí*, [str. 69], *Floriánská* [str. 71], *Budějovická* [str. 85], *Školní* [str. 113], *Nové Město* [str. 125], *Kostelní* [str. 129], *Špitální* [str. 131], *Wilsonova* [str. 133], *Palackého* [str. 157], *K Nádraží* [str. 187], *Zámecká* [2.č., str. 95] *Ku Dráze* [3.č., str. 213.]

V nejstarší kronice z roku 1915–1939 nacházím zmínku, kde se ku příležitosti 100. výročí Tyrše na zasedání zastupitelstva 14. října 1932 rozhodlo o přejmenování ulice *Veselské*, na ulici *Dr. Miroslava Tyrše*. Zde dochází k přeměně z nehonorifikačního názvu na honorifikační. Dále na tomto zasedání byla změněna ulice *Frejlachova* na ulici *Fügnerovou*. (Malý, 1932, str. 131) Později se dozvídám o změně z 27. dubna 1935, kdy se konala schůze zastupitelstva, a na žádost selské jízdy na Blatech bylo usneseno pojmenovat *Třeboňskou třídu* na ulici *Dr. Antonína Švehly*. (Mazura, 1935, str. 149)

Změn, které nacházím v kronice z roku 1939–1970, je daleko více. Hned v roce 1939 bylo z nařízení okresu *Masarykovo náměstí* přejmenováno na *Velké náměstí*. Dále se mění *Wilsonova* třída na *Kostelní* ulici a *Tyršova* ulice na *Václavskou* ulici. (Kolář, 1939, str. 20) Následně v roce 1942 se uvádí, že byla z nařízení okresního úřadu v Třeboni provedena změna *Tyršovi* ulice na ulici *Veselskou* a na *Václavskou* se přejmenovala

Fügnerova. Dále se pak na příkaz okresního soudu v roce 1942 mění ulice *Palackého* na ulici *Širokou*. (Kolář, 1942, str. 51)

V případě *Masarykova* náměstí, pojmenovaného po „prezidentu–osvoboditeli“, se jedná o honorifikační pojmenování podle osobnosti. Kvůli ideologii se mění na nehonorifikační název *Velké* náměstí podle velikosti.

Wilsonova třída: Woodrow Wilson a jeho 14 bodů, z nichž jeden byl: „Národům Rakousko–Uherska, jehož místo mezi národy přejeme si mítí zachováno a zajištěno, budiž dána co nejvolnější možnost autonomního rozvoje.“ (Sovadina, 2009) Tento honorifikační název se mění na nehonorifikační název *Kostelní* ulice podle polohy komunikace/orientační.

Tyršova ulice na *Václavskou*, pojmenování zde zůstává honorifikační, avšak mění se z ulice zakladatele Sokola na ulici českého patrona. Název *Tyršova* ulice se pak musel znovu obnovit, avšak v kronice to zapsáno není.

Tyršova ulice se zde pak znovu mění, a to na ulici *Veselskou*. Zde se jedná o změnu honorifikačního názvu na nehonorifikační podle směru komunikace. A na *Václavskou* se nezmění *Tyršova*, nýbrž *Fügnerova*. Zde se opět mění ulice zakladatele Sokola na ulici patrona české země.

Poslední změnou je pak přejmenování ulice *Palackého* na ulici *Širokou*. Zde opět přechází honorifikační pojmenování na nehonorifikační. Z ulice podle osobnosti, „otce národa“ na ulici podle velikosti.

V kronice 1939 – 1970 se ve volebních obvodech objevují ulice: *Náměstí 5. května*, *Fügnerova*, *Václavské náměstí*, *Julia Fučíka*, *Dukelských hrdinů*, *Šalounská*, *Zámecká*, *Školní*, *Kostelní*, *Palackého*, *Tyršova*, *Leninova*, *Sádecká*, *Jindrlovská*, *Nové město*.

Z počátku jsem měla problém určit, kde se nacházely ulice *Julia Fučíka* a *Dukelských hrdinů*. Domnívala jsem se, že to budou ulice *Budějovická* a *Třeboňská*, odhad se následně potvrdil díky mapě *Veselí nad Lužnicí 4–8* z roku 1981. Díky této mapě jsem si zkontrolovala i umístění dalších ulic.

V následující tabulce je srovnání uličního názvosloví. Pokud se naskytlo v určeném období dvojí pojmenování, např: jedno pro rok 1939 a jiné pro 1942, je

k názvu připojen datum. Do **uvozovek** značím názvy ulic, které teprve vznikaly, nebo šlo o neoficiální pojmenování. **Křížkem** je označeno, když ulici ve zdrojích v tomto rozmezí let nenacházím, pravděpodobně ještě nevznikla, nebo není označena. **Nulou** označuji názvy, které zanikly a proměnily se v název jiný, v tabulce zmíněný (např: ulice *Školní* později *Kostelní*, následně *Ruská*). Platí i pro SnN a NB.

Tabulka č. 1 Srovnání uličního názvosloví v Lomnici nad Lužnicí:

1921–1938	1938–1945	1945–1848	1948–1989	Současný
X	X	X	B. Němcové	B. Němcové
X	X	X		Bratří Čapků
Budějovická	Budějovická		Dukelských hrdinů	Budějovická
X	X	X		Dr. Fr. Kuny
Floriánská	Floriánská	Floriánská	Julia Fučíka	Floriánská
X	X	X	Fr. Sochora	Fr. Sochora
			Jindrlovská	Jindrlovská
Wilsonova třída	Kostelní	Kostelní	Kostelní	Kostelní
X	X	X		Na Nábřeží
X	X	X		Na Papírně

X	X	X	Budovatelská	Na Třepince
„K Nádraží“	Nádražní	Nádražní	Vl. I. Lenina	Nádražní
Masarykovo náměstí	Velké náměstí	náměstí 5. května	náměstí 5. května	náměstí 5. května
Frejlichova	Fügnerova (1932)	Fügnerova	náměstí 5. května (část ⁶)	náměstí 5. května (část)
	Václavská (1942)			
X	X	X	Nová	Nová
Nové město	Nové Město	Nové město	Nové město	Nové město
Palackého	Široká	Palackého	Palackého	Palackého
Sádecká	Sádecká	Sádecká	Sádecká	Sádecká
X	X	X	Sluneční	Sluneční
Zámecká	Šalounská	Šalounská	Šalounská	Šalounská
Školní		Školní	Školní	Školní
Špitální		Špitální	Špitální 0	Školní

⁶ (část) Zde se jedná o menší část z ulice nám. 5. května, která nesla tento název.

Třeboňská (1921)	Třeboňská		Třeboňská	Třeboňská
Dr. Antonína Švehly (1935)				
Třeboňské předměstí	Třeboňské předměstí		Třeboňské předměstí	Třeboňské předměstí
Veselská	Dr. Miroslava Tyrše (1932)	Veselská	Tyršova	Tyršova
	Václavská (1939)			
	Veselská (1942)			
Václavské náměstí	Václavské náměstí	Václavské náměstí	Václavské náměstí	Václavské náměstí
X	X	X		Za Chmelnicí
X	X	X	Zahradní	Zahradní
Zámecká		Zámecká	Zámecká	Zámecká

(Zápisy městské rady, 1939, str. 38; Kronika LnL 1982–1989; Pamětní kniha LnL II. 1939–1970; Pamětní kniha LnL, 1915–1939; Pamětní kniha LnL, 1970–1981; Sčítání LnL, 1921; ČUZK, 1981, 4–8; Sbíрка map a plánů, 1899, č. 551)

8.2 Názvy ulic ve Stráži nad Nežárkou

8.2.1 Názvy ulic před rokem 1921

Moje zkoumání ulic začíná až od roku 1921, avšak chci nastínit také dobu před tímto mezním rokem. Jedna z nejstarších zkoumaných písemností u SnN pro mě byla kronika z roku 1865–1868.

V kronice 1865–1868 jsem narazila na lidové pojmenování ulice: *Ke Kostelu*, někdy také *Ku Kostelu*. Této cestě od mostu přes ulici *Ke Kostelu* se říkalo lidově *Vývoz*, avšak sloužila spíše pro pěší, jelikož zde byly v kamenité cestě nerovnosti. (Kolář, 1865–68, str. 110)

Doposud ustanovené názvy ulic byly: *Velké náměstí*, *Chlumecká ulice*, *Hradecká ulice*, *Školní ulice*, *Kostelní ulice*, *Malé náměstí*, *Mostní ulice*, *Třeboňská ulice*, *Vaňkovská ulice* a ulice *Mýtní*. (Kolář, 1866, str. 147)

Knihy *O životě a lidech na panství strážském*, obsahuje uliční názvy Stráže nad Nežárkou z roku 1910, které jsou totožné s názvy ze sčítání 1910, jsou to názvy:

- *Hradecká ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 84)
- *Velké náměstí* (Brožek, Jílek, 2008, str. 86)
- *Pístinská ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str.101)
- *Mýtní ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 104)
- *Třeboňská ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 107)
- *Malé náměstí* (Brožek, Jílek, 2008, str. 116)
- *Mostní ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 129)
- *Školní ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 153)
- *Kostelní ulice* (Brožek, Jílek, 2008, str. 158)
- *Vaňkovská* (Brožek, Jílek, 2008, str. 197)
- *Chlumecká* (Brožek, Jílek, 2008, str. 234)

Dále oblasti:

- *U Řeky* (Brožek, Jílek, 2008, str.159) (Sčítání, 1910, str. [163])
- *U Vody* (Brožek, Jílek, 2008, str.161) (Sčítání, 1910, str. [169])

Tato dvě pojmenování, jsou uvedena v knize i ve sčítání z roku 1910. Ke každé z těchto dvou ulic náleží dva domy. V domech *U Řeky* byla koželužna. Ve sčítání 1900 tyto čísla domů nemají uvedený žádný název ulice. Dnes se domy z oblasti *U Řeky* a *U Vody* nacházejí v ulici *Pod Hradbami*. (Sčítání, 1900, str. [165, 167, 171, 173])

Také se na Strážském území nacházely tyto mlýny:

- mlýn *Vaňkův*, říkalo se mu také *Vítův*, vždy pojmenován podle majitelů. Nyní je to mlýn *Fährnichův* (Brožek, Jílek, 2008, str.175)
- mlýn *Šimanův* (Brožek, Jílek, 2008, str.178)
- mlýn *Gáblerů* (Brožek, Jílek, 2008, str.171)
- mlýn *U Skalníků* (Šimek, 2017)

V knize a kronice 1910 je uvedena ulice *Mýtní*, která ve sčítání z roku 1900 zcela chybí. Tato ulice by měla obsahovat domy č. p.:

19 (Sčítání, 1900, str. [48]) (Brožek, Jílek, 2008, str. 104–105)

20 (Sčítání, 1900, str. [50]) (Brožek, Jílek, 2008, str. 106)

140 (Sčítání, 1900, str. [319]) (Brožek, Jílek, 2008, str. 217)

Ve sčítání 1900 jsem domy č. p. 19 a 20 našla pod ulicí *Pístinskou*, u domu č. p. 140, ulice uvedena není. (Sčítání, 1900, str. [48, 50, 319])

Ve sčítání lidu 1910 už jsou domy 19, 20, 140 označeny pod ulicí *Mýtní* a tento stav přetrvává dodnes. (Sčítání, 1910, str. [47, 49, 285])

8.2.2 Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost

Od roku 1921

Sčítání Stráže nad Nežárkou z roku 1921 obsahuje tyto ulice: *Velké náměstí* [str. 1], *Hradecká* ulice [str.6], *Chlumecká* ulice [str.13], *Pístinská* ulice [str. 82], *Mýtní* ulice ⁷[str.

⁷ Znovu ulice *Mýtní*, která ve sčítání 1921 obsahuje domy č. p. 104 (sčítání [2 část, str. 51]), 107 (také [2. část, str. 62]), 111 (také, str. [74]). Je tu změna u domu č. p. 140, který se řadí ve sčítání 1900 pod *Mýtní*, ale zde ve sčítání 1921 se přiřazuje k ulici *Třeboňské*. ([2. část, str. 148])

98], *Třeboňská* ulice [str. 106], *Malé náměstí* [str. 151], *Mostní* [str. 213], *Školní* ulice [str. 317], *U Kostela/Kostelní* [str. 333, 66], *Vaňkovská* [2. č., str. 77], *U řeky* [355].

Název ze sčítání z roku 1910 *U Vody* se ve sčítání 1921 vůbec nevyskytuje. Domy, které byly zapsány v této ulici jsou nyní rozděleny. Jeden dům z ulice *U Vody* je přiřazen k ulici *U Řeky* a druhý k ulici *Mostní*. (Sčítání SnN, 1921, str. [345, 358])

V archivních souborech Stráže nad Nežárkou jsem objevila list, ve kterém obecní zastupitelstvo města ve Stráži nad Nežárkou v roce 1925 žádá o změnu názvu *Velkého náměstí* na *Masarykovo náměstí*. Občané se tak rozhodli z důvodů velkých zásluh prvního prezidenta Československé republiky. Proti novému pojmenování nebyly vzneseny žádné námítky. Jak zobrazuji v následující tabulce, v roce 1942 se náměstí jmenuje znovu *Velké*, název se tedy nejspíš změnil zpět. (AM SnN, 1925, č. 218)

Od roku 1939

Dne 19. července 1939 bylo vystaveno dvojí pojmenování Strážských ulic.

Masarykovo náměstí – Masarikplatz, Malé náměstí – Kleinplatz, Mostní ulice – Brückengasse, Kostelní ulice – Kirchengasse, Chlumecká ulice – Chlumetzkgasse, Pístinská ulice – Pistinskagasse, Mýtní ulice – Mauthgasse, Vaňkovská ulice – Vaňkovskagasse, Třeboňská ulice – Wittingauergasse, ul. Na Hradbách – Schanzengasse, Na Chmelnici – Hopfengasse, Jindřichohradecká – Neuhausgasse.

(AM SnN, 1939, č. 197)

Od roku 1942

Polohopisný plán Stráže nad Nežárkou z roku 1942 obsahuje ulice s německými i českými názvy. Jsou to názvy: *Grossplatz/Velké náměstí, Neuhausergasse/Jindřichohradecká ulice, Chlumetzkgasse/Chlumecká ulice, Hopfengasse/Chmelnice, Kleinplatz/Malé náměstí, Pistinskagasse/Pístinská ulice, Kirchengasse/Kostelní ulice, Wittingauergasse/Třeboňská ulice*. Ulice *Mostní, Mýtní* a *Vaňkovská* jsou v plánu zobrazeny bez názvu. (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407)

Než jsem prostudovala kroniky, dlouho mi vrtalo hlavou, přejmenování ulice *Kostelní* na *Ruskou*. Nebylo mi známo, proč se ideologicky změnila zrovna tato

„zastrčená“ ulice, proč nepojmenovali nějakou hlavnější ulici. Až při čtení strážské kroniky z roků 1945–1986 mi bylo vše objasněno. Tato ulice byla přejmenována na počest Sovětského svazu, jelikož jednotka Rudé armády přijela při osvobození do Stráže právě touto ulicí. (Tetík, 1945, str. 24)

Poštovní zaměstnanci si v roce 1946 zažádali, aby se *Malé náměstí* přejmenovalo na ulici *Petra Bezruč*. (Tetík, 1946, str. 28) Motivaci tohoto pojmenování se nepodařilo objasnit. Z pohledu poštovní doručovatelky v tomto městě, mohu jen konstatovat, že by motivací mohlo být rozlišení dvou náměstí. Lidé někdy píšou na dopisy zkráceně jen „náměstí“ a pro nové neznalé pošťáky, kteří neznají všechna čísla domů, to může být matoucí.

Od roku 1968

Lidé trvají v roce 1968, následkem vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, na změně názvu náměstí *osvobození* na náměstí *T. G. Masaryka*. Strážští občané strhávají tabule s označením *Ruská ulice* a požadují rovněž přejmenování i pro tuto ulici. Situace se časem uklidní. (Bárta, 1968, str. 358) K otázce přejmenování tohoto náměstí se občané ještě vrátili a byla uspořádána anketa, ve které se hlasovalo, zda se název náměstí *Osvobození* ponechá či se náměstí přejmenuje na náměstí *T.G. Masaryka* nebo nám. *Emy Destinové*. Nakonec se zvolil název nám. *Emy Destinové*. (Hule, 2002, str. 262)

V roce 1980 vznikla nová ulice, která ještě nenesla v této době žádný název, navazuje na ulici *Pístinskou*. (Dvořáček, 1980, str. 386) Informace o novém názvu v kronice není uvedena ani později, ale domnívám se, že podle umístění se jedná o ulici *Jindřichovu*. (Dvořáček, 1980, str. 386)

Tabulka č. 2: Srovnání uličního názvosloví ve Stráži nad Nežárkou:

1921–1938	1938–1945	1945–1948	1948–1989	Současný název
Velké náměstí	Masarykovo náměstí – Masarikplatz (1939)	náměstí Osvobození	náměstí Osvobození (1968)	Náměstí Emy Destinové
	Grossplatz – Velké náměstí (1942)		náměstí Emy Destinové (80. léta)	
X	X			Hlinice
Hradecká	Neuhausgasse – Jindřichohradecká (1939)	Hradecká		Hradecká
	Neuhausergasse – Jindřichohradecká (1942)			
Chlumecká	Chlumetzkgasse – Chlumecká			Chlumecká
„Na Chmelnici“	Hopfengasse – Chmelnice/Na Chmelnici		Chmelnice	Chmelnice

X	X			Jindřichova
Malé náměstí	Kleinplatz – Malé náměstí	Petra Bezruče	Malé náměstí	Malé náměstí
Mostní	Mostní – Brückengasse (1939)			Mostní
Mýtní	Mýtní – Mauthgasse (1939)		Mýtní	Mýtní
Pístinská	Pistinskagasse – Pístinská		Pístinská	Pístinská
U Řeky (1921)	Na Hradbách – Schanzengasse (1939)			Pod Hradbami
Pod Hradbami (1932)				
Školní	0	0	0	0
U Kostela/Kostelní	Kirchegasse – Kostelní ulice		Ruská	Ruská
X	X			Šimanov
Třeboňská	Wittingauergasse – Třeboňská			Třeboňská

X	X			U Fahrnichů
X	X			U Skalníků
Vaňkovská	Vaňkovská – Vaňkovskágasse (1939)			Vaňkovská
X	X			9. května

(Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407; AM SnN, 1939, č. 197; AM SnN, 1925, č. 218; AM SnN, 1932, č. 358; Kniha pamětností a událostí ve Stráži, 1865–68; Gedenkbuch der Gemeinde Platz, 1836–1839; Pamětní kniha Stráže nad Nežárkou (1940) 1945–1986; Sčítání SnN 1900, 1910, 1921)

8.3 Názvy ulic Nová Bystřice

8.3.1 Názvy ulic před rokem 1921

Nová Bystřice měla, jako pohraniční město, názvy ulic německé i české. Někdy jsou ve sčítání uvedené názvy v obou jazycích, někdy jen v jednom. Pro převádění německé toponymie do české před rokem 1945 i poté byl nejběžnější variantou překlad. Jednalo se o doslovný překlad (Rosengasse/Růžová ulice, Herrengasse/Panská ulice apod.) či o překlad volný (Fichtaugasse/Fichtavská) (David, 2016, str. 121, 122) V určování míst ulic vycházím z plánu Nové Bystřice od Hanse Hadama, z jeho knihy *Neubistritz. Geschichte der Stadt und der ehemaligen Herrschaft* (1981) (Valouch, Sotona, 2022) Plánek zobrazuje ulice cca před rokem 1938.

Dle sčítání z roku **1900** Nová Bystřice obsahovala tyto německé uliční názvy: 1) *Ringplatz* [str.10], 2) *Herrengasse* [str.16], 3) *Rosengasse* [str.44], 4) *Spitalgasse* [str. 80], 5) *Johannesgasse* [str. 100], 6) *Pragerstrasse* [str.110], 7) *Marienring* [str.152], 8) *Feldgasse* [str.156], 9) *Wienerstrasse* [str. 186], 10) *Teichgasse* [str. 300], 11) *Jägerzeile* [str. 324], 12) *Am Graben* [str. 346], 13) *Unterer Platz* [str. 386], 14) *Fichtangasse* [str. 418], 15) *Wiesengasse* [str. 508], 16) *Alleegasse* [str. 572], 17) *Thorgasse* [str. 382] 18) *Brandaugasse* [str. 392] 19) *Wienerstrasse* [str. 182]

Do českého jazyka je překládám následovně: 1) *Náměstí*, 2) *Panská*, 3) *Růžová*, 4) *Špitální*, 5) *Janská* (Vladislav Sotona se přiklání k překladu *Johanitská*, jelikož „tudy vedla cesta na zaniklou vesnici Mnich, jejíž zakladatel byl Johanitský řád“. (Sotona, výpověď, 2022)

6) *Pražská* – Pragerstrasse se později změnila na Schulstrasse. (Hadam, 1986, str. 51)

7) *Mariánské náměstí* 8) *Polní*, 9) *Videňská*

10) *Rybní*, 11) *Lovecká/Myslivecká* alej/ulice, avšak zde nelze doslovně přeložit bez dalších souvislostí 12) *U Příkopu*, 13) *Dolní náměstí*, 14) *Smrčenská/Na Smrčnou*, 15) *Luční*, 16) *Sadová/Alejová*, 17) *Branská* 18) *Spálená* 19) *Videňská*

V dalším sčítání, z roku **1910**, se objevují tytéž ulice.

Je tu několik nových ulic navíc, těmi jsou: a) *Bahnhofstrasse* [str. 9], b) *Schulstrasse/Schullgasse* [str.105, 2. č., str. 255], c) *Mühlgasse* [str. 215], d) *Fabriksgasse* [3. č., str. 29], e) *Lindengasse* [3. č., str. 53], f) *Parkgasse* [3. č., str. 67], g) *Rathausgasse* [3. č., str. 111] h) *Artholzerstrasse* [str. 31]

Názvy: *Wienerstrasse*, *Marienring* v roce 1910, už jako *Bahnhofstrasse*.

Možný překlad: a) *Nádražní*, b) *Školní*, c) *Mlýnská*, d) *Tovární*, e) *Lipová*, f) *V Parku/Sadová* g) *Radnická*, h) *Směr na Albeř* (Albeř je vesnice, část města NB, německy Artholz)

8.3.2 Porovnání názvů od roku 1921, až po současnost

Sčítání lidu v Nové Bystřici z roku 1921 obsahuje české i německé názvy, avšak někdy chybí český protějšek k německé ulici, např: *Herrengasse* [str. 18], *Marienplatz* [str. 321], *Rathausgasse* [str. 284], psáno i *Rathausstrasse* [str. 298], *Jägerzeile* [2. č., str. 182], *Brandaugasse* [2. č., str. 306], *Mühlgasse* [3. č., str 130], *Weg nach Albern* [4. č., str. 449], *Viehplatz* [4. č., str. 357], *Insel* [4. č., str. 353], *Marktplatz* [103], *Parkgasse* [4. č., str. 28]

Dále jsou v tomto dokumentu obsaženy ulice, které už mají název v obou jazycích: *Nádražní* ulice/třída [2. č., str. 14, 7] /*Bahnhofstrasse* [str. 21], *Janská* [str. 168], také *Svatojánská* [str. 183]/*Johannesgasse* [str. 171], *Růžová* ulice [str. 61]/ *Rosengasse* [str.

62], *Nemocniční náměstí* [str. 138]/*Spitalplatz* [str. 139], *Školní* [str. 204]/*Schulstrasse* [str. 191], *Rybní* [2. č., str. 134], také *Rybníková* [2.č., str. 151], nebo *Rybničná* [2. č., str. 175]/*Teichgasse* [2. č., str. 135], *Dolní náměstí* [2. č., str. 301]/*Unterer Platz* [2. č., str. 302], *Fichtavská* [3. č., str. 47]/*Fichtaugasse* [2. č., str. 355], *Alejevá* [3. č., str. 308]/*Alleegasse* [3. č., str. 277], *Fabrická* [3. č., str. 352]/*Fabriksgasse* [3. č., 346], *Příkopy* [4. č., str. 298]/*Am Graben* [2. č., str. 220], *Náměstí* [1]/*Platz* [2]/*Ringplatz* [8]/*Hauptplatz* [94], *Nádraží* [4. č., str. 313]/ *Bahnhof* [4. č., str. 312]

Několik zajímavých označení z předešlých názvů:

Název *Herrengasse/Panská* je zapsán u domu č. p. 3, avšak vzápětí na další straně je označena ulice *Nádražní*. Je to z toho důvodu, že do konce 19. st., byla dnešní ulice *Vídeňská*, dříve *Nádražní* tvořena tímto názvem a spolu s ním ještě názvy *Marienplatz/Mariánské náměstí* (kousek od něho se nachází Výklenková kaple Panny Marie) a *Wienerstrasse/Vídeňská* ulice. Následně přejmenovány na *Nádražní*. *Marktplatz* označoval jen jeden dům na náměstí, nejspíš tam bylo tržiště.

Označení *Weg nach Alber* znamená cesta na *Albeř*, vesnice *Albeř* se nachází hned vedle Nové Bystřice. U pojmenování *Insel*, v překladu *Ostrov*, se jedná o lidové označení. Nesou ho tři domy vedle sebe, taktéž v ulici *Nádražní*.

Viehplatz/Dobytčí trh označuje tři domy v těsné blízkosti v dnešní ulici *Nádražní*. Název *Viehplatz* původně nesl název *Sporaplatz*, který byl cca ve 30. letech nahrazen dvěma názvy a to, *Dr. Wolf–Strasse*⁸ a *Reilstrasse/Drážní* ulice. Také se název přenesl na *Dolní náměstí*. Dr. Wolf byl státním notářem a starostou v Nové Bystřici. (Sčítání NB, 1921; Sotona výpověď, 2022; Valouch, 2022)

„U křižovatky dnešních ulic *Větrov* a *Zahradní* je místo nazvané „Fünfhaus“ čili „Pětidomí“ – stávala zde opravdu poněkud osamělá skupina pěti domů – pozůstatkem jsou dnešní objekty č.p. 212, 213, 215 a 217 a 465“ (Valouch, 2022)

Dne 6. června 1934 ještě proběhla změna ulice *Nádražní* na *Masarykova* ulice, název se napříč lety musel změnit znovu, jelikož v roce 1945 se opět uvádí změna *Nádražní* ulice na *Třída T. G. Masaryka*. (Kronika NB, 1945–1967, str. 48, 28)

⁸ Jedná se o doslovný přepis z plánu NB Hanse Hadama (Valouch, Sotona, 2022)

Dne 8. října v roce 1938 při obsazení Nové Bystřice německým vojskem, došlo ke změně názvů. Dnešní *Mírové náměstí* – *Adolf Hitler-Platz*, dnešní *Videňskou* na *Hermann Göring Strasse* a dnešní *Hradeckou* ulici na *Konrad Henlein Strasse*. (Sedláček, 1938, str. 213)

Tabulka č. 3: Srovnání uličního názvosloví v Nové Bystřici:

1921–1938	1938–1945	1945–1948	1948–1989	Současný název
X	X	X		9. května
Školní/ Schulstrasse	Konrad Henlein Strasse	Třída dr. Ed. Beneše	Třída Kl. Gottwalda	Hradecká
Dolní náměstí/ Unterer Platz (1921)	Sporaplatz/ Sporovo náměstí	Husovo náměstí	Husovo náměstí	Husovo náměstí
Sporaplatz (30. léta)				
		K. H. Borovského	K. H. Borovského	K. H. Borovského
Nemocniční náměstí/ Spitalplatz		Lázeňská	Lázeňská	Lázeňská
X	X	X		Lesnická

Wiesengasse		Luční	Luční	Luční
Náměstí/Platz	Adolf Hitler– Platz	Generalissima Stalina	Generalissima Stalina	Mírové náměstí
			Náměstí Míru (1982)	
Mühlgasse		Mlýnská	Mlýnská	Mlýnská
Přikopy/Am Graben		Hradební ulice	X	Na Hradbách
Janská/ Johannesgasse		Na Můstku	Na Můstku	Na Můstku
X		Na Zátíší	Na Zátíší	Na Zátíší
Viehplatz (1921)	Dr. Wolf – Strasse/ Dr. Wolfova (30. léta)	Tyršova	Leninova	Nádražní
Dr. Wolf– Strasse/ Dr. Wolfova (30. léta)				
X	X			Obora

Viehplatz (1921)	Reilstrasse/Drážní (30. léta)	Třída Jana Opletala	Opletalova	Opletalova
Reilstrasse/ Drážní (30. léta)				
Lindengasse/ Lipová + Fabrikgasse (30. léta)		Pivovarská	Pivovarská	Pivovarská
X	X			Polní
X	X			Příčná
Rybní/ Teichgasse		Rybní	Rybní	Rybní
Parkgasse		Sadová	Sadová	Sadová
Rathausgasse		Stará	Stará	Stará
Alejevá/ Alleegasse		Třída pana Švermy	Švermova	Švermova
Jägerzeile		Tovární	Tovární	Tovární

„Nádraží/ Bahnhof“	X	X		U Nádraží
Bgm. Kollman Strasse		X	Pohraniční stráž	U Rybníčku
Růžová/ Rossengasse		Úzská (sic!)	X	Úzká
„Fünfhaus“		Na Větrově	„Větrov“	Větrov
Nádražní/ Bahnhofstrasse	Hermann Göring Strasse	Třída T.G. Masaryka	Rudé armády	Vídeňská
Brandaugasse		Vitorazská	Vitorazská	Vitorazská
X	X	X		Zahradní
Parkgasse/ Sadová		Zámecká	Zámecká	Zámecká
Fichtavská/ Fichtaugasse		Žižkova ulice „Smrčenská“	Žižkova	Žižkova

(*Gedenkbuch für die Städte Neu Bistritz und Neuhaus*, 1893–1933; *Chronik der Stadt Neubistritz*, 1922–1943; *Kronika města Nová Bystrice* 1945–1967; Sčítání NB, 1900, 1910, 1921; ČUZK, 1982, 3–3; Valouch, Sotona, 2022)

9 Honorifikační a nehonorifikační názvy v daných městech

9.1 Honorifikační názvy Lomnice nad Lužnicí

9.1.1 Názvy podle osobnosti

Boženy Němcové

Ulice pojmenována po významné české autorce. Ulice propojuje ulici *Jindrlovskou* a ulici *Tyršovu*. Ulice *Boženy Němcové* také ústí do ulice *Nové*, ulice *Dr. Fr. Kuny a Bratří Čapků*. Náleží k novějším ulicím. Záznam o ní jsem objevila až z roku 1981. (ČUZK, 1981, 4–8)

Bratří Čapků

Další z novějších ulic, je ve tvaru písmene T a propojuje ulici *Za Chmelnicí* a ulici *Boženy Němcové*. Pojmenována po bratrech Čapkových, Karlovi a Josefovi.

Palackého

K této ulici vedou ulice *Školní*, *Budějovická* a *Floriánská*. Sama ulice *Palackého* směřuje ke *Kostelní ulici*. V roce 1899 nesla tato ulice název *Široká* (Sbírka map a plánů, 1899, č. 551) Ve sčítání 1921 ulice pojmenována názvem *Palackého*. (Sčítání LnL, 1921, str. 157) Následně, jak uvádím dříve, se na příkaz okresního soudu v roce 1942 mění na ulici *Širokou*. (Kolář, 1939, str. 51) V kronice nacházím následně informaci o volebních obvodech z roku 1960, kde je opět ulice *Palackého*, která tento název nese až dodnes. (Kasták, 1960, str. 238)

Tyršova

Dle sčítání 1921 nesla tato ulice název *Veselská*, ulice směřuje od náměstí 5. *května* směrem k Veselí nad Lužnicí. (Sčítání LnL, 1921, str. 1) V roce 1932 byla ulice přejmenována na jméno jednoho ze zakladatelů tělovýchovného spolku Sokol, *Dra. Miroslava Tyrše*. (Mazura, 1932, str. 131) Následně roku 1939 přejmenována, podle patrona české země, na *Václavskou* a v roce 1942 se mění zpět na *Veselskou*. V dalších letech znovu na *Tyršova*. (Kolář, 1942, str. 20, 51)

9.1.2 Názvy podle lokální osobnosti

Fr. Sochora

Místní občan František Sochor patřil k lomnickým obětem 2. světové války. Byl popraven dne 6.5. 1945 ve stodole Fraňků, v posledním domě nalevo u *Třeboňské* silnice, když mu bylo pouhých 24 let. Ulice *Fr. Sochora* také patří k novějším ulicím. Záznam o ní jsem objevila až v roce 1981. (ČUZK, 1981, 4–8) Tato ulice se odděluje z *Nádražní*, vede obloukem, poblíž rybníku *Peřinka* a navrácí se směrem k *Nádražní*, kde ulice sice slepě končí, avšak pokračuje pěšina. Ulice je poblíž místní železniční trati. (Kolář, 1945, str. 98)

Dr. Fr. Kuny

František Kuna, významný rodák Lomnice nad Lužnicí, sepsal velice obsáhlou knihu *Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí*. Tato kniha byla klíčovým materiálem pro lomnickou část této bakalářské práce. Je zde detailně popsána historie města Lomnice, místních významných objektů, vodních ploch apod. Nachází se zde i seznam osedlých, domů, a především i ulic, které jsem do této práce zahrнула. Přestože je kniha vydána už v roce 1937, je dostačujícím zdrojem i pro dnešní charakteristiku města a nachází se v ní velké množství informací. Tato ulice vede z ulice *Boženy Němcové*, začíná křižovatkou mezi domy 483 a 623. Jedná se o tzv. slepou ulici složenou z bytových domů, která je umístěna do zástavby rodinných domů. Na mapě z roku 1981 ještě tato ulice není, jedná se tedy o ulici novou. (ČUZK, 1981, 4–8)

9.1.3 Názvy podle armády, organizace či významné události

náměstí 5. května

V roce 1899 neslo toto náměstí původně název *Velké náměstí*, k čemuž jsem se dopátrala v polohopisném plánu Lomnice nad Lužnicí III. část. (Sbírka map a plánů, 1899, č. 551) Ve sčítání 1921 už se objevuje název *Masarykovo náměstí*. (Sčítání LnL, 1921, str. 9) V roce 1939 se přejmenovalo, kvůli nařízení okresu, na *Velké náměstí*. (Kolář, 1939, str. 20) Následně v roce 1960 se znovu v kronice setkáváme s názvem náměstí *5. května*, který toto náměstí nese doposud. (Kasták, 1960, str. 238) Náměstí je pojmenováno po významném dni Pražského povstání, kdy přesně byl název změněn se mi nepodařilo dohledat.

Náměstí se nachází v centru města, má nepřímý tvar trojúhelníku a propojuje se s *Václavským* náměstím. Nachází se zde městský úřad, škola, informační a kulturní středisko atd. Z památek se zde nachází pomník obětem 1. světové války.

Podle polohopisného plánu Lomnice z roku 1899 III. část, jsem zjistila, že část dnešního náměstí *5. května* bývala ulice *Frejlachova*, později *Fügnerova* a *Václavská*. Tato část propojovala *Velké* (nám *5. května*) a *Václavské* náměstí a vede z ní ulice *Sádecká*. Ulice *Frejlachova* je pojmenována nejspíše podle starosty okresu J. Frejlacha. (Sbírka map a plánů, 1899, č. 551; Kolář, 1939, str. 51) Název *Fügnerova* byl přijat na zasedání zastupitelstva roku 1932, daný podle jednoho ze zakladatelů Sokola a zůstává i v roce 1960. (Malý, 1932, str. 131; Kasták, 1960, str. 238) Název *Václavská*, podle knížete české země, byl přijat v roce 1942. (Kolář, 1942, str. 51)

9.2 Nehonorifikační názvy Lomnice nad Lužnicí

9.2.1 Názvy podle směru komunikace

Budějovická

Ulice se kříží u náměstí *5. května* s ulicí *Třeboňskou* a vede směrem na České Budějovice. Tato ulice se napříč lety příliš neměnila, odlišný byl pouze název *Dukelských hrdinů*, který jsem zaznamenala od roku 1960. (Kasták, 1960, str. 238) Tyto názvy vznikaly díky vděku československého lidu za osvobození a připomínaly boje vojska československého po boku Rudé armády. (Ptáčnicková, 2021, str. 108, 109) Dnes ulice opět nese název *Budějovická*.

Třeboňská

Jedna z hlavních ulic Lomnice nad Lužnicí, ulice *Třeboňská*, je spojena s ulicí *Tyršovou* a začíná od náměstí *5. května*, kde ulice *Tyršova* končí. V místě propojení těchto dvou ulic se nachází pomník obětem 1. světové války, ulice vede dál směrem na Třeboň. Ve sčítání 1921 se tato ulice označuje nehonorifikačním názvem *Třeboňská*. (Sčítání LnL, 1921, str. 61) Následně 27. dubna 1935 se přejmenovává na ulici *Dr. Antonína Švehly* a získává název honorifikační, podle politika Československa. (Mazura, 1935, str. 149) V roce 1939 už znovu ulice *Třeboňská* a tento stav přetrvává dodnes. (Zápisy městské rady, 1939, str. 38) V této ulici se nachází pamětní deska Františka Sochora, která je umístěna od příjezdu z Třeboně na prvním domě. (Jedlička, 2009)

Třeboňské předměstí

Tento název byl stálý, podobně jako u ulice *Nové Město*. Zachycuji ho již ve sčítání 1921 a jeho název přetrvává až dodnes. (Sčítání, 1921, str. 69) *Třeboňské předměstí* je předměstskou částí, která ukončuje město, následuje silnice směrem na Třeboň, proto je tento název naprosto výstižný.

Jindrlovská

Ulici *Jindrlovskou* jsem zařadila do názvů podle směru komunikace, poněvadž vede přímo k rybníku *Jindrlov* z ulice *Nádražní*. Tato ulice by přesto mohla být zařazena i do pojmenování z oikonym či anoikonym, přesněji z hydronyma *Jindrlov*. Patrně se jedná o novější ulici, jelikož jsem ji, podobně jako některé předchozí ulice, našla až v mapě z roku 1981. (ČUZK, 1981, 4–8)

Sádecká

Další stabilní ulicí, kterou jsem našla již ve sčítání 1921 je ulice *Sádecká*, začíná na křižovatce ulice *Sluneční* a *Nové Město* a vede kolem Husovy kaple do ulice *Nádražní*. (Sčítání LnL, 1921, str. 19) Jak už jsem uváděla v historii, váže se k Lomnici ves Sádek nedaleko Slověnic. Patrně v dávných dobách tato ulice mohla být cestou na Sádek. (Kuna, 1937, str. 9) K Lomnickému panství se dostali v roce 1441 páni z Rožmberka a spolu s Lomnicí obdrželi také Sádek, Smržov, Ševětín apod. (Sedláček, cit. podle Kuna 1937, str. 23)

Šalounská

Šalounská ulice vede od *Budějovické* ulice směrem k sádkám Šaloun. Tato ulice by stejně jako *Jindrlovská* mohla být i ve skupině názvů z pomístních jmen. V tomto případě taktéž z hydronym, Šalounských sádek, avšak ulice určuje směr a vede přímo na sádky, proto jsem ji zařadila sem. *Šalounská* ulice byla v roce 1921 označena jako součást ulice *Zámecké*, protože ulice *Zámecká* vede dolů do ulice *Budějovické* a ta do ulice *Šalounské*. (Sčítání LnL, 1921, [2. č., str. 95]) V Lomnici se také nacházel dvůr Šaloun a u bašty Šaloun se nacházelo třicet sádek. (Kuna, 1937, str. 232, 251)

9.2.2 Názvy podle polohy komunikace/orientační

Kostelní

Tato ulice vede z ulice *Zámecké*, kolem kostela svatého Jana Křtitele, do *Tyršovy* ulice. Ve sčítání lidu 1921 nese tato ulice název *Wilsonova třída*, pojmenována po prezidentovi Spojených států amerických, Woodrow Wilsonovi. (Sčítání LnL, 1921, str. 133) Tento název se mění na název nehonorifiační až v roce 1939, a to na ulici *Kostelní*, ten zůstává dodnes. (Kolář, 1939, str. 20)

Václavské náměstí

Neměnný název *Václavské náměstí* vydržel od sčítání 1921, až po dnešní dobu. (Sčítání LnL, 1921, str. 29) Náměstí začíná směrem od *Tyršovy* ulice domem č. p. 28 a dále obepíná ze všech stran kostel sv. Václava, který byl motivací pro toto pojmenování. Tento kostel sv. Václava stával u zaniklého Lomnického hradu a byl původně založen jako hradní kaple roku 1359. (Kuna, 1937, str. 21, 50) Díky tomuto kostelu si tedy lze alespoň představit, kde Lomnický hrad stával. *Václavské náměstí* a náměstí *5. května* se nacházejí ve středu města a vzájemně se propojují. Kromě kostela je zde pomník obětem 2. světové války.

Floriánská

Ulice *Floriánská* začíná u výklenkové kaple sv. Floriána u ulice *Budějovické* a dále směřuje do *Třeboňské* ulice. Kaple je pozdně barokní, ve střední části se nachází dřevěná socha sv. Floriána. Kaplička je památkově chráněna. (NPÚ, 2015) Název *Floriánská* již od sčítání 1921, (Sčítání LnL, 1921, str. 71) záznamy o ulici se objevují i v roce 1931 a 1945 (Malý, 1931, str. 125; Mazura, 1945, str.119).

V roce 1981 se objevuje název *Julia Fučíka* jako honorifikační pojmenování, tentokrát podle novináře, který se věnoval odbojovým aktivitám. Julius Fučík patřil k nejdůležitějším osobnostem tehdejší ideologie. (Ústav pro studium totalitních režimů, 2009; ČUZK, 1981, 4–8) Dnes ulice nese znovu název *Floriánská*.

Na Nábřeží

Tato ulice patří pravděpodobně k úplně nově vzniklým ulicím, jelikož není označena ani v mapě z roku 1981 (ČUZK, 1981, 4–8). Ulice *Na Nábřeží* vede směrem od *Tyršovy* ulice

podél *Zlaté stoky* k hřbitovu a v zatáčce ústí z jedné strany do *Zahradní* a z druhé do *Zámecké*. Název *Na Nábřeží* je zvolen, protože se ulice nachází na břehu *Zlaté stoky* a vede směrem k ní.

Nádražní

Ulice *Nádražní* vede od *Tyršovy* ulice směrem k místnímu nádraží. V roce 1921 označena tato ulice jako *K Nádraží*. (Sčítání LnL, 1921, str 187) Jinak si ulice svůj název napříč lety ponechává, až na jedno období, kdy nese název *Vl. I. Lenina*. Tento název jsem objevila v roce 1960 a následně i v roce 1981. (Kasták, 1960, str. 238; ČUZK, 1981, 4–8) Dnes nese ulice opět název *Nádražní*.

Školní

Ulice *Školní* vede z *Budějovické* ulice směrem k soše sv. Jana Nepomuckého, v tomto místě ji kříží ulice *Kostelní*, *Školní* pokračuje dál směrem k *Zahradní*. Socha sv. Jana Nepomuckého a ulice *Kostelní* rozdělují ulici *Školní* na dvě části. Dnes jsou obě tyto části ulice *Školní*, avšak dříve se část od křížení směrem k *Zahradní*, nazývala *Špitální*. (Sbírka map a plánů, 1899, inv. č. 551) V roce 1921 jsou ulice *Špitální* i *Školní*. (Sčítání LnL, 1921, str. 131, 113) V roce 1960 už ulice *Špitální* zmíněna není. (Kasták, 1960, str. 238) Názvy jsou patrně odvozeny od toho, že se v těchto místech dříve nacházela budova školy a ošetřovna. Město několikrát vyhořelo, je tedy možné, že obě budovy zanikly. Dnes se škola nachází na náměstí *5. května*.

Zahradní

Zahradní ulice začíná směrem od ulice *Na Nábřeží* a vede kolem hřbitova do ulice *Tyršovy*. Motivací pro název jsou zde nejspíš zahrady, kolem kterých tato ulice vede. Název byl uveden až v mapě z roku 1981. (ČUZK, 1981, 4–8)

Zámecká

Tato ulice vede od ulice *Budějovické* podél *Zlaté stoky*, kolem rybníka *Jordán* a na křižovatce ulic *Na Nábřeží* a *Zahradní* se spojuje s ulicí *Na Nábřeží*. Ulice *Zámecká* ve sčítání 1921 obsažena je a ponechává si svůj název až dodnes. (Sčítání LnL, 1921, [2. č., 95]) Žádný zámek v Lomnici nebyl, oproti tomu Lomnický hrad stál někde u kostela sv. Václava, neví se však přesně, kam až se rozprostíral. (Kuna, 1937, str. 21) Také se kolem

města ve 14. st. vystavěly hradby. (Redakce turistika, 2005) Je tedy možné, že místní hradby zapříčinili tento název *Zámecká*, jelikož samotná ulice spolu se *Zlatou stokou* ohraničuje město. Pro opevněné, uzavřené šlechtické sídlo se používalo slovo hrad, ale i slovo zámek. (VW, 2006–2022)

9.2.3 Názvy podle vlastnosti ulice

Nová (podle stáří)

Tato ulice směřuje od ulice *Boženy Němcové* směrem k rybníku *Jindrlov*. Motivací pro pojmenování je zde právě to, že se jedná o novou ulici. Zaznamenala jsem ji až v roce 1981. (ČUZK, 1981, 4–8)

Nové Město (podle stáří)

Naprosto stabilní název *Nové Město*, který nese tato ulice dodnes, je zmíněn už ve sčítání 1921. (Sčítání LnL, 1921, [str.125]) Ulice míří z dnešní ulice *Sluneční* a začíná domy č. p. 269 a 95, pokračuje dál, směrem ke *Košskému rybníku*, který z části obtáčí a následně vede dál do ulice *Sádecké*. V roce 1981 nesla část ulice *Nové Město*, název *U Pošty*, přesněji spojná část ulice *Sádecké* a *Nové Město*, kolem domů č. p. 457, 246, 98. (ČUZK, 1981, 4–8) Domnívám se, že název *Nové Město* pramení z tehdejšího vybudování novější čtvrti a název *U Pošty* podle umístění tehdejší poštovní budovy.

9.2.4 Názvy z oikonym a anoikonym

Na Třepince (A)

Je možné, že ulice *Na Třepince* je pojmenována po místním obecním rybníčku *Třepinka*. O tomto rybníku se zmiňuje Fr. Kuna ve své knize, avšak dnes tento rybník už není, pravděpodobně zanikl. (Kuna, 1937, str. 93) V roce 1981 tato ulice nese název *Budovatelská*. (ČUZK, 1981, 4–8) Dnes znovu návrat k názvu *Na Třepince*.

Za Chmelnicí (A)

Tato ulice taktéž vznikla z pomístního názvu. Ulice začíná směrem od ulice *Boženy Němcové* směrem k rybníku *Jindrlov*, kde následně utváří tvar čtverce. V mapě z roku 1981 je pro tuto oblast vyznačen pomístní název *Za Chmelnicí*, a z tohoto označení nejspíše vzniklo i označení ulice. (ČUZK, 1981, 4–8)

Na Papírně (O)

Tato ulice získala svůj název od vedlejší papírny, ke které vede směrem od *Nádražní* ulice. Papírna č. p. 188 se tu stále nachází, nyní však funguje jako penzion a restaurace. Označení ulice muselo vzniknout až po roce 1981, protože v mapě z téhož roku ulice pojmenována není. (ČUZK, 1981, 4–8)

9.2.5 Reklamní urbanonyma

Sluneční

Ulice *Sluneční* propojuje ulici *Tyršovu* a ulici *Nové Město* a pokračuje dále jako slepá ulice podél ulice *Tyršovy*. Nachází se zde malebné domky, parkoviště a jsou zde volné pozemky pro případné nové stavby, což splňuje charakter reklamního pojmenování. Název byl uveden až v mapě z roku 1981. (ČUZK, 1981, 4–8)

9.3 Honorifikační názvy Stráže nad Nežárkou

9.3.1 Názvy podle lokální osobnosti

Jindřichova

Tato ulice je pojmenována po jednom z pánů z Růže, konkrétně Jindřichovi, který vlastnil, mimo jiné, i Stráž nad Nežárkou. Jedna část ulice vede z ulice *Písninské* do ulice *Třeboňské* a druhá vede slepě z ulice *Písninské*. Patrně se jedná o novější ulici, poněvadž jsem zmínku z předchozích let nenalezla.

Náměstí Emy Destinové

Toto náměstí si prošlo četnými proměnami názvů. Nachází se u zámku Stráž nad Nežárkou a končí tam, kde začíná ulice *Třeboňská*. Na náměstí jsou dvě kašny a pomník obětem světových válek. V roce 1921 je uveden nehonorifikační název *Velké náměstí*. (Sčítání SnN, 1921, str. 1) V roce 1925 se mění na honorifikační pojmenování *Masarykovo náměstí*, na počest prezidenta osvoboditele. (AM SnN, 1925, č. 218) V roce 1939 se znovu setkáváme s pojmenováním *Masarykovo náměstí*, tentokrát je připojen i německý přepis *Masarikplatz*. (AM SnN, 1939, č. 197) V polohopisném plánu Stráže z roku 1942 je zpátky název *Velké náměstí/Grossplatz*. (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407) V následujících letech se název musel změnit na náměstí *Osvobození*, poněvadž v roce 1968 lidé trvají na změně názvu náměstí *Osvobození* na náměstí *T. G. Masarykovo*.

(Bárta, 1968, str. 358) Přejmenování se však koná až později, avšak místo názvu T. G. Masaryka se nakonec občané a rada rozhodnou pro náměstí *Emy Destinové*. (Hule, 2002, str. 262) Náměstí se tedy pojmenovalo po známé operní pěvkyni a spisovatelce, kterou můžeme spatřit i na dvoutisícové bankovce.

9.3.2 Názvy podle armády, organizace či významné události

9. května

Tato ulice patří ve Stráži nad Nežárkou k novějším. Ulice se odděluje z *Hradecké*, tvoří jakýsi oblouk a navrácí se zpátky do *Hradecké* ulice. Pravděpodobně její název vznikl někdy v 80. letech, název jsem našla zmíněný v roce 1982 v kronice. (Dvořáček, 1982, str. 420) Pojmenování ulice je zvoleno podle svátku: „Den vítězství“. Dříve se svátek slavil 9. května, ne jako dnes 8. května, a nazýval se „Den osvobození“, také „Den osvobození proti fašismu“. Německé velení podepsalo kapitulaci, avšak již 8. května 1945 v 23:01 hodin. (MZV, b. d. v.)

V roce 1945 vstoupila na naše území Rudá armáda a z jihozápadu také jednotky americké armády. Ve Stráži k osvobození došlo 9. května. Na tento den vzpomíná rovněž kronikář: „V odpoledních hodinách dne 9. května, kolem třetí hodiny, se začínaly ve Stráži nad Nežárkou objevovat první sovětské tanky.“ (Tetík, 1952⁹, str. 21) Pamětníci vzpomínali, jak sovětské vojáky přijeli směrem od Plavska. Místní jim připravili hostinu v podobě chleba, piva a přibližně pětikilogramového kusu másla. (Hule, 2002, str. 211)

Ruská

Dříve se na místě *Kostelní* ulice nacházela rozsáhlá zámecká zahrada, než samotná ulice vznikla, říkalo se tomu zde *Na zahradách*. (Struska, 1934, str. 1010) Původně v roce 1866 nesla tato ulice název *Kostelní/U Kostela*, tzn. název podle polohy/orientační. Začátek této ulice směrem od náměstí *Emy Destinové* kolem školy, nesl název *Školní*, taktéž orientační název. (Kolář, 1866, str. 147) Toto dvojí označení jsem zaznamenala ještě v roce 1921, později už název ulice *Školní* nejspíš zaniká a celá ulice nese jeden název, a to *Kostelní*. (Sčítání SnN, 1921, str. [317, 333]) Německý přepis nechybí ani u této ulice a v letech 1939 a 1942 objevují název *Kirchegasse*. (AM SnN, 1939, č. 197) (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407) Název *Ruská* mi byl osvětlen až v strážské kronice 1945–1986.

⁹ Karel Tetík se ujímá pozice kronikáře až v roce 1952, zápisy z předchozích let doplňuje zpětně. (Tetík, 1952, str. 15)

O přejmenování se rozhodlo ihned v roce 1945, jelikož jednotka Rudé armády přijela při osvobození do Stráže právě touto ulicí z obce Plavsko. Strážští občané tímto chtěli vzdát hold osvoboditelům. (Tetík, 1945, str. 24) Název *Ruská* ulice se ponechal dodnes.

9.4 Nehonorifikační názvy Stráže nad Nežárkou

9.4.1 Názvy podle směru komunikace

Hradecká

Hradecká ulice je hlavní ulice, která vede z ulice *Chlumecké* dál, a na konci se napojuje na hlavní silnici do Jindřichova Hradce. Název byl napříč lety stále podobný, pojmenování se lišilo pouze v tom, že buď nesla ulice jen zkrácený název *Hradecká*, jako tomu je nyní a bylo i v letech 1921–1945, (Sčítání SnN, 1921, str. 6; Tetík, 1952, str. 17) nebo delší název *Jindřichohradecká/Neuhausgasse/Neuhaus[er]gasse*, jak tomu bylo v letech 1939–1942. (AM SnN, 1939, č. 197; Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407) První zmínku o ulici jsem objevila již v roce 1866 v seznamu dosud ustanovených pojmenování ulic. (Kolář, 1866, str. 147)

Chlumecká

Tato hlavní ulice vede směrem od nám. *Emy Destinové* na město Chlum u Třeboně. Její název je obsažen už v dosavadním pojmenování ulic z roku 1866. (Kolář, 1866, str. 147) Zůstává totožný i v roce 1921. (Sčítání SnN, 1921, str. 13) Název nemám zaznamenán ze všech období, přesto si myslím, že pravděpodobně zůstával neměnný. V roce 1939 a 1942 je k němu připojen německý přepis *Chlumetz[k]á]gasse* a *Chlumetz[k]a]gasse*. (AM SnN, 1939, č.197) (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407)

Pístinská

Ulice *Pístinská* vede z *Třeboňské* ulice, kolem bytových domů a rozděluje se na dvě části u domů č. p. 136 a 137, nedaleko mateřské školy. Jedna část vede do ulice *Jindřichovy* a druhá část do ulice *Chlumecké*. Název *Pístinská* je zde zvolen, protože tato ulice, směřující do *Chlumecké*, vede na obec Pístina. Název přetrvával, a v letech 1939 a 1942 se setkávám s jeho německým ekvivalentem *Pistinskagasse*. (AM SnN, 1939, č.197) (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407) Podle mých zjištění se název neměnil, avšak chybí mi údaje z období 1945–1948, které, jak uvádí Karel Tetík, nejsou úplné, jelikož

se doplňovaly zpětně a z toho důvodu bylo složité zapisovat podrobnosti. (Tetík, 1952, str. 15)

Třeboňská

Ulice vedoucí z náměstí *Emy Destinové* směrem na Třeboň, kolem místního hřbitova. V ulici se nachází bývalá synagoga, nyní obchod s potravinami. Ulice *Třeboňská* zaznamenána již v dosud ustanoveném pojmenování ulic z roku 1866. (Kolář, 1866, str. 147) V letech 1939, 1942 připojen německý týž název *Wittingauergasse*. (AM SnN, 1939, č.197; Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407)

9.4.2 Názvy podle polohy komunikace/orientační

Mostní

Tato ulice vede směrem na most a pokračuje dále přes něj. Tento most spojuje Stráž s obytnou částí malé Plavsko přes řeku Nežárku. Most byl dřevěný a chatrný, proto byl v roce 1887 postaven nový železný most za 11 463 zlatých. (Hule, 2002, str. 66) Na mostě se nachází socha sv. Jana Nepomuckého. Dříve se této oblasti říkalo *U Vody*, dnes domy z těchto oblastí spadají pod ulici *Mostní* a ulici *Pod Hradbami*. (Sčítání SnN, 1900, str. [165, 167, 171, 173]; Sčítání SnN, 1921, str. [345, 358]) V roce 1939 k této ulici přidán prepis *Brückengasse* a název *Mostní ulice* se dochoval dodnes. (AM SnN, 1939, č.197)

Pod Hradbami

Ulice *Pod Hradbami* se nachází v podhradí místního zámku. Ulice vede z *Ruské* a obtáčí kolem dokola kostel sv. Petra a Pavla. Z této části vede pěšina k další části ulice *Pod Hradbami*, která pak směřuje do ulice *Mostní*. Roku 1921 je ulice pojmenována *U Řeky*. (Sčítání SnN, 1921, str. [355]) V roce 1932 byla podána žádost o rozšíření ulice *Pod Hradbami*, ulice v té době měřila pouhých 20 m 20 cm, tudíž auta nemohli volně projíždět, aniž by přitom neponičili majetek ostatních. (AM SnN, 1932, č. 359, 361) Kdysi tu také bývala pěšina, které se říkalo *Christofgasse*, vedla z této ulice mezi park a panskou sýpku přes trávník před školu. (Hule, 2002, str. 107) V roce 1939 má tato ulice německý prepis *Schanzengasse*. (AM SnN, 1939, č.197)

9.4.3 Názvy podle vlastnosti ulice

Malé náměstí (podle velikosti)

Toto malé náměstíčko směřuje po cestě od *Mostní* ulice směrem k nám. *Emy Destinové* a uprostřed se nachází kašna. V roce 1866 se tento název již zaznamenává. (Kolář, 1866, str. 147) V letech 1939, 1942 podobně jako u dalších ulic, nechybí německý přepis a tím je *Kleinplatz*. (AM SnN, 1939, č.197) (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407) V roce 1946 se toto náměstí, na žádost zaměstnanců pošty, změnil na honorifikační ulici *Petra Bezruč*, podle autora *Slezských písní*. (Tetík, 1946, str. 28) Patrně se zde jedná o přejmenování z důvodu rozlišení dvou místních náměstí. V roce 1954 se znovu setkávám v kronice s názvem *Malé náměstí*, který přetrvává do dob dnešních. (Tetík, 1954, str. 155)

Mýtní (podle významu/charakteru)

Tato ulice má dlouhou minulost, již z dob, kdy se do Čech se od Pasova přivážela sůl a „Ve Stráži se z dopravené soli platilo tehdy mýto“. (Brožek, Jílek, 2008, str. 15–16) Také se platilo mýto na udržení silnice z Třeboně do Stráže nad Nežárkou, vystavěné ke konci 18. století. (Hule, 2002, str. 104) Motivací pro název *Mýtní* ulice je tedy pozůstatek vybírání mýta. Ulice se odděluje z *Pístinské* směrem do *Třeboňské*. Ulice má záznam v roce 1866, v roce 1939 uvedena spolu s německým názvem *Mauthgasse*. (Kolář, 1866, str. 147; AM SnN, 1939, č.197) Ulice si svůj dávný název ponechala dodnes.

9.4.4 Názvy z oikonym a anoikonym

Hlinice (A)

Ulice vede z *Chlumecké* ulice, kolem rybníka *Travného* směrem k lesu *Hlinice*. Nachází se zde chatová osada. Svůj název ulice získala jistě proto, že se této cestě vždycky říkalo že se jede směrem „na Hlinice“, tzn. k lesu *Hlinice*. Bylo příhodné ulici takto pojmenovat, když už byl tento název takto zažitý. Lidové označení *Hlinice* se jistě používá dlouhé časy, záznam jsem objevila i v seznamu pomístních názvů z roku 1963. (Tetík, 1963, str. 313) S úředním pojmenováním jsem se setkala až v dnešní době, patrně se mohl název z anoikonyma přenést v 80. či 90. letech.

Vaňkovská

Zařadila jsem jí do sekce názvů z oikonym a anoikonym, protože vede z ulice *Třeboňské*, kolem hřbitova, dále pokračuje pěšina přes pole a ta míří k *Fährnrichovu* mlýnu, původně *Vaňkově* mlýnu. (Brožek, Jílek, 2008, str. 175) Po Vaňkově mlýnu získala svůj název, ulice sloužila a slouží jako cesta k *Vaňkově* mlýnu směrem od centra města. Ulice má záznam v roce 1866 i v roce 1921. (Kolář, 1866, str. 147; Sčítání SnN, 1921, [2. č., str. 77]) Německý ekvivalent z roku 1939 *Vaňkovskágasse*. (AM SnN, 1939, č.197)

U Fährnrichů (O)

Z ulice *Vaňkovské* či *Třeboňské* dál přes řeknu *Nežárku* po mostě se dostanete k *Fährnrichovu* mlýnu. Vede sem také polní cesta z vesnice Plavsko, která začíná za místním kravínem. Tato ulice je označením pro uličku ve mlýně *U Fährnrichů*, která je spojnou cestou mezi dvěma budovami, dnes č. p. 89: Penzion Apartmány Vala a č. p. 90: penzion *Fährnrichův* mlýn. Název této ulice vznikl z oikonyma místního mlýna. Č. p. 89, dříve *Vaňkovic chalupa*, kde bydleli mlynáři a jiní podnájemníci. Mlýn samotný, č. p. 90, měnil svůj název podle majitelů, tzn. původně mlýn *Vaňkův* neboli *Vítův*, pojmenován po mlynáři, který mlýn založil pravděpodobně v 2. polovině 16. století. Později mlýn *Fährnrichův*. (Brožek, Jílek, 2008, str. 174, 175) Kdy přesně se toto oikonymum přeneslo na název dnešní ulice není mi bohužel známo.

V roce 1951 se rada MNV usnesla na změnách některých místních názvů, *Fährnrichův* mlýn se změnil na *V údolí*. (Hule, 2002, str. 229) Nevím o tom, že by se nějaký z názvů ujal, z mého okruhu známých neřekne nikdo jinak, než „*Fährnricháč*“ nebo *Fährnrichův* mlýn.

Šimanov (O)

Ulice *Šimanov* se podobně jako ulice *Fährnrichů* nachází v místech bývalého mlýna. Z Plavska sem vede cesta lesem, kolem rybníka *Nedarež*, nebo cesta od domu č. p. 150 směrem tamtéž. Obě tyto cesty se spojí v jednu a ta pokračuje směrem na *Šimanov*. Tato cesta z Plavska vede lesem z kopce a míří k domům, kde začíná ulice *Šimanov*, která končí před řekou *Nežárkou*. Cesta za *Nežárkou* pokračuje směrem na Stráž nad Nežárkou. V ulici se nachází zahradní dům, nazvaný také „V Šimanově zahradě“, č. p. 128. Poblíž se nacházela ovocnářská zahrada. Mlýn *Šimanův* č. p. 91, majitelem byl mlynář Šimon

a po něm Jan Šimonů, odtud název *Šimanův* mlýn a po něm pojmenována dnešní ulice. (Brožek, Jílek, 2008, str. 209, 178) Jak jsem již zmiňovala u předešlé ulice, roku 1951 došlo k usnesení MNV. Následně název *Šimanov* přeměněn na *Nedvězí*. (Hule, 2002, str. 229) S tímto novým názvem jsem se již setkala, používá se nejspíš souběžně s názvem *Šimanův*, našla jsem ho i v kronice 1865–1868. (Kolář, 1865–1868, str. 22) Záznamy o dřívějším uličním názvu *Šimanov* se mi nepodařilo vypátrat, ulici znám pouze z dnešní doby.

U Skalníků (O)

Tato ulice se nenachází v centru města, nýbrž před ním. Směrem od *Hradecké* ulice dále po silnici na Dolní Lhotu je odbočka a následná cesta vedoucí k lesu, za ní se nachází ulice *U Skalníků*, která tvoří oblouk při kraji lesa. Při příjezdu do ulice je zde autocamp *U Skalníků* a ulice končí kousek před břehem řeky *Nežárky*. Další změnou roku 1951 z usnesení MNV, byla *Skalníkův mlýn* na *Pod Skalou*. (Hule, 2002, str. 229) Mlýn se nachází v domě č. p. 296 (dříve č. p. 80) doložen matrikami z roku 1671, původně měl tři vodní kola, později už jen jedno. (Šimek, 2017) Informace o tomto uličním názvu z předchozích let se mi nepovedlo dohledat.

Chmelnice (O)

Ulice vedoucí směrem k lesu a řece *Nežárce* od ulice *Třeboňské*. Název patrně odvozen od chmelového pole, které mohlo kdysi být v těchto místech. První záznam jsem našla v roce 1932 v dopise týkajícího se úpravy elektrovedu. Píše se zde o projektované stavbě domů „Na Chmelnici“[sic]. Z teprve plánované výstavby a uvozovek soudím, že oficiální název přišel až později. (AM SnN, 1932, č. 358) Skutečný záznam o ulici *Chmelnice* jsem objevila až v roce 1939 i s německým opisem *Hopfengasse*, který se objevil i v plánu z roku 1942. Název přetrvává do doby dnešní. (AM SnN, 1939, č.197) (Polohopisný plán SnN, 1942, č. 407)

9.5 Honorifikační názvy Nové Bystřice

9.5.1 Názvy podle významné osobnosti

Husovo náměstí

Původně v roce 1921 jako *Dolní náměstí/Unterer Platz*. (Sčítání NB, 1921, [2. č., str. 301, 302]) Ve 30. letech neslo náměstí název *Sporaplatz* čili *Sporovo* náměstí (Valouch,

Sotona, 2022). V roce 1945 se mění název na *Husovo náměstí*, podle Jana Husa, kazatele. (Meloun, 1945, str. 48) Toto náměstí začíná na křižovatce tří ulic, *Mlýnské*, *Na Můstku* a *Vitorazské*. Kolem dokola obepíná sloup svaté trojice a vydělují se z něj ulice *Žižkova* a ulice *Lesnická*.

K. H. Borovského

Ulice *K. H. Borovského*, pojmenována po slavném českém spisovateli, vede směrem od *Rybní ulice*, přes ulici *Vitorazskou* k *Farskému rybníku*. Uliční název *K. H. Borovského* nacházím až v roce 1945. (Meloun, 1945, str. 48) Poté se objevuje i v mapě z roku 1982 a přetrvává dodnes. (ČUZK, 1982, 3–3)

Opletalova

Ulice se odděluje z *9. května*, pokračuje rovně a končí v *Nádražní*. Dnešní *Opletalova* ulice, spolu s dnešní ulicí *Nádražní* se označovala původně jako *Viehplatz* neboli *Dobytčí trh*. (Sčítání NB, 1921, [4. č., str. 357]; Valouch, Sotona, 2022) Název *Viehplatz* nesl i název *Sporaplatz*. Zhruba ve 30. letech byl rozdělen na 2 části a nahrazen 2 názvy a to, *Dr. Wolf – Strasse* a *Reilstrasse/Drážní* ulice. (Sotona výpověď, 2022; Valouch, Sotona, 2022) Právě část ulice *Reilstrasse/Drážní*, kde je zde motivací pro pojmenování blízkost místní dráhy, se v roce 1945 mění na *Třidu Jana Opletala*. (Meloun, 1945, str. 48) V roce 1982 už jen kratší název *Opletalova*, který se ponechal. (ČUZK, 1982, 3–3) Název ulice nese podle studenta, který bojoval proti bezpráví.

Švermova

Ulice je pojmenovaná na počest politika Jana Švermy. Začíná v ulici *Hradecké* a u domu č. p. 492 se rozděluje se na dvě části. První část vede směrem na Klenovou, nebo Klášter a druhá část se rozděluje také na dvě části, z nichž jedna vede slepě k domu č. p. 515, tedy k firmě Termoplast a druhá obkružuje sportovní halu, pokračuje dál k mateřské škole a tam slepě končí. Původně nesla v roce 1921 název *Alejová/Alleegasse*, v roce 1945 se přejmenovává na *Třidu pana Švermy* a v roce 1982 již zkrácený název *Švermova*, který je ponechán. (Sčítání NB, 1921, [3. č. 308, 277]; Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3)

Žižkova

Ulice *Žižkova* se původně v roce 1921 jmenovala *Fichtaugasse/Fichtavská*. (Sčítání NB, 1921, 3. č., str. 47, 2. č., str. 355) Motivací pro toto pojmenování byla vesnice Smrčná, německy Fichtau, ke které ulice směřuje. V roce 1945 se ustanovuje název *Žižkova* ulice, avšak současně je používán lidový název „Smrčenská“. (Meloun, 1945, 1948 str. 48, 109) V roce 1982 je úředním názvem *Žižkova*, podle husitského vojevůdce. (ČUZK, 1982, 3–3) Tento název zůstal dodnes.

9.5.2 Názvy podle armády, organizace či významné události

9. května

Tato ulice patří k novějším ulicím, kterou jsem v předchozích letech nezaznamenala. Název mohl vzniknout v 80. či 90. letech. V plánu z roku 1982 ještě ulice označena není. (ČUZK, 1982, 3–3) Vede z ulice *Vídeňské*, kolem vlakového nádraží a následně utváří tvar písmene T. Stejně jako u Stráže nad Nežárkou je nejspíš pojmenována podle svátku „Den vítězství“.

Mírové náměstí

V roce 1921 je toto náměstí nazváno jen jako *Náměstí/Platz/Ringplatz*. (Sčítání NB, 1921, [str. 1, 2, 8]) V roce 1938 změněno na *Adolf Hitler – Platz*, název se dochoval až do roku 1945. (Sedláček, 1938, str. 213) V roce 1945 se ustanoví název *Generalissima Stalina*. (Meloun, 1945, str. 48) V roce 1982 už je název *Náměstí Míru*, dnes obrácený slovosled, *Mírové náměstí*. (ČUZK, 1982, 3–3) Náměstí se nachází v samotném středu města, z jedné strany kolem něj vede ulice *Vídeňská*. Na náměstí je umístěn sloup sv. trojice a kašna se sochou sv. Lukáše. V plánu Hanse Hadama z cca 30. let je na náměstí označena ještě *Kirchengasse*, vedoucí obloukem kolem kostela *sv. Petra a Pavla*. (Valouch, Sotona, 2022)

9.6 Nehonorifikační názvy Nové Bystřice

9.6.1 Názvy podle směru komunikace

Hradecká

Původně v roce 1921 nesla název orientační, a to název *Školní ulice/Schulstrasse*, jelikož v této ulici se nacházela a nachází škola. (Sčítání 1921, [str. 204, 191]) Jedná se o hlavní

ulici, proto byla v roce 1938 provedena ideologická změna na ulici *Konrad Henlein Strasse*. (Sedláček, 1938, str. 213) Konrad Henlein založil Sudetoněmeckou vlasteneckou frontu, která reprezentovala sudetské Němce. (Redakce kauzy, 2021, 100+1) V roce 1945 potom ustanovena změna na Třidu *dr. Ed. Beneše*, po prezidentovi tzv. druhé republiky. Dalším názvem po prezidentovi je název z roku 1982 Třída *Kl. Gottwalda*. (ČUZK, 1982, 3–3) Ulice vede od *Mírového* náměstí směrem na město Jindřichův Hradec a dnes nese znovu pojmenování *Hradecká*, právě podle směru na ono město.

Vídeňská

V roce 1921 jako *Bahnhofstrasse/Nádražní*, jelikož k němu směřuje. (Sčítání NB, 1921, [str. 21, 14]) Také se jedná o hlavní ulici, stejně jako u *Hradecké* ulice, a proto nejspíš došlo v roce 1938 ke změně i u této ulice. Název se tedy ideologicky mění na *Hermann Göring Strasse*. Hermannovi Göringovi se přezdívalo „druhý muž nacistického Německa“ byl zakladatel gestapa, říšský maršál a zástupce Adolfa Hitlera. (Fraenkel, 2000, britannica) V roce 1945 ustanoven nový název Třída *T. G. Masaryka*, podle prvního československého prezidenta. (Meloun, 1945, str. 48) V roce 1982 je *Hradecká* ulice pojmenována *Rudé armády*. (ČUZK, 1982, 3–3) Tato ulice, směřující od *Mírového* náměstí směrem na Vídeň, je dalším nehonorifikačním pojmenováním, které dnes nese název *Vídeňská* podle směru na město Vídeň.

9.6.2 Názvy podle polohy komunikace/orientační

Lesnická

Lesnická ulice vede do kopce k ulici *U Rybníčku* od *Husova* náměstí. Je zde několik novostaveb, patrně se jedná o novější ulici. Vede směrem k rybníku *Farskému*, od kterého dál po poli vede cesta k lesu. Proto nejspíš název *Lesnická*. S uličním názvem *lesnická* se setkávám až nyní, na mapě z roku 1982 ještě vyznačen není. (ČUZK, 1982, 3–3)

Lázeňská

Motivací pro tento název jsou městské lázně, které se pravděpodobně nacházely v této ulici nejspíš i s ozdravovnou. Objekt se v ulici stále nachází a je to dům č. p. 19. (Sotona, výpověď, 2022) Nalezla jsem o nic zmínku v kronice v roce 1945. (Meloun, 1945, str. 46) Ulice začíná v ulici *Na Můstku* a pokračuje mezi domy č. p. 30 a 38 obloukem k ulici *Úzké*. V roce 1921 se tato ulice jmenovala *Nemocniční* náměstí neboli *Spitalplatz*.

(Sčítání NB, 1921, [str. 143, 138]) V roce 1945 se ustanovuje název *Lázeňská*, který je uveden i v mapě 1982 a přetrvává dodnes. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3)

Mlýnská

Název *Mlýnská* ulice je pozůstatkem po *Panském* mlýnu, zvaném také *Zámecký* mlýn. Záznamy o mlýnu jsou známy z roku 1870. (Šimek, 2019) V roce 1921 je název německý: *Mühlgasse*, v roce 1945 ustanoven název *Mlýnská*, stejný jako na mapě z roku 1982. (Sčítání NB, 1921, [3. č., str. 130]; Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Ulice vede od *Husova* náměstí směrem na křižovatku ulice *Hradecké* a *Švermovy*.

Na Hradbách

Tato ulice se původně nazývala *Přikopy*, německy *Am Graben*. (Sčítání NB, 1921, [4. č., 298, 2. č. str. 220]) V roce 1945 dochází k ustanovení pojmenování na *Hradební* ulice. V roce 1982 název na mapě vyznačen není. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Dnes se ulice nazývá *Na Hradbách*. Tato velice krátká ulice, vede z *Lázeňské* ulice a nachází se zde parkoviště. K ulici se připočítávají i domy, ke kterým se z této ulice dostanete nahoru po schodech, směrem k ulici *Tovární*. Motivací pro ulici jsou městské hradby, za kterými se tato ulice nachází.

Na Můstku

Jedna část ulice je vedena od *Mírového* náměstí, z kopce směrem k *Husovu* náměstí. Druhá část se vyděluje od *Mírového* náměstí slepě kolem č. p. 179. Dříve zvaná *Johannesgasse/Janská*, pravděpodobně byl její název orientační, protože „tudy vedla cesta na zaniklou vesnici Mních, jehož zakladatelem byl Johanitský řád.“ (Sotona, 2022, výpověď; Sčítání NB, 1921, [str.171, 168]) V roce 1945 pojmenována *Na Můstku* a tento název přetrvává i v roce 1982 až dodnes. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3)

Nádražní

Tato ulice byla jednou z částí názvu *Viehplatz* neboli *Dobytčí trh* spolu s dnešní ulicí *Opletalovou*. (Valouch, 2022; Sčítání NB, 1921, [4. č., str. 357]) Jak už jsem zmínila u *Opletalovy* ulice název *Viehplatz* nesl i název *Sporaplatz* a cca ve 30. letech byl rozdělen na dvě části a nahrazen názvy, *Dr. Wolf strasse* a *Reilstrasse/Drážní* ulice. Název *Dr. Wolf-Strasse* patřil právě dnešní ulici *Nádražní* a byl zvolen podle státního

notáře a dlouholetého starosty Nové Bystřice Dr. Wolfa. (Sotona výpověď, 2022; Valouch, Sotona, 2022) Ulice *Dr. Wolf– Strasse* se v roce 1945 následně změnila na ulici *Tyršovu*. (Meloun, 1945, str. 48) V dalších letech nastala ideologická změna ulice, a to na název *Leninova*. (ČUZK, 1982, 3–3) Dnes se tato ulice opět nazývá *Nádražní*. Ulice se odděluje z *9. května*, jedna část pokračuje rovně do ulice *Staré* a druhá část zahýbá vpravo k ulici *Opletalově*.

Pivovarská

Ulice *Pivovarská* byla kdysi rozdělena na dvě části. Část nesla název *Lindengasse/Lipová* a část název *Fabrikgasse*. (Valouch, Sotona, 2022) Ulice *Lindengasse/Lipová* byla spojnou ulicí, která propojovala zámek a dnešní *Švermovu* ulici. Dnes se na tomto místě nachází autobusové nádraží. Motivací pro název byly vysázené lípy podél této ulice, z kterých setrvala už jen jedna před dnešní restaurací *Pod Lipkami*. Název *Lindengasse/Lipová* tedy posloužil jako motivace pro místní restauraci. (Sotona výpověď, 2022) Název *Fabrikgasse* pravděpodobně z důvodu blízkosti místních továren. V roce 1945 byla ulice *Lindengasse* přejmenována na *Pivovarskou* ulici, zda k tomuto přejmenování byla již tehdy připojena i ulice *Fabrikgasse* není mi známo. (Meloun, 1945, str. 48) Ulici *Pivovarskou* na místě staré *Fabrikgasse* už jsem zaznamenala na mapě z roku 1982. (ČUZK, 1982, 3–3) Název *Pivovarská* ulice je motivován *Panským* pivovarem, vystavěným jako součást zámku, od kterého vedla tehdejší *Lindengasse* k dnešní ulici *Švermově* dříve *Alleegasse*. (Prázdné domy, 2017)

Polní

Ulice *Polní* začíná v ulici *U Rybníčku* a pokračuje rovně kolem *Farského* rybníka směrem k poli. Vyděluje se ve dvě slepé části a tím tvoří spolu s ulicí *U Rybníčku* tvar písmene E. Motivací pro pojmenování *Polní* ulice je tedy její přímá orientace k poli. Ulice patří, podle mého posouzení, k novějším. Bohužel na mapě z roku 1982 není zaznamenána tato část města, a tak nemohu přesně odhadnout, zda v této době již byla. (ČUZK, 1982, 3–3)

Rybní

Ulice *Rybní* směřuje z ulice *Tovární* ze dvou míst a tvoří s ní tvar čtverce, dále pak pokračuje směrem dolů a jedna část se odděluje směrem k *Vitorazské* a druhá část pokračuje dál k rybníkům. V části cesty k rybníkům se ještě ulice vyděluje do písmene

T, kde se pěšinou lze vrátit zpět k *Tovární*. Tato ulice si svůj název ponechávala celou dobu. Už 1921 jako *Teichgasse/Rybní*, také *Rybničná*, *Rybníkova*. (Sčítání, 1921, [2. č., str.135, 134, 175, 154]) V roce 1945 ustanovena jako *Rybní* a v roce 1981 je název totožný, avšak nebyla ještě část ve tvaru písmene T. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Motivací jsou dva rybníky, mezi které vede tato ulice a to: *Novobystřický* a *Mnišský*.

Tovární

Ulice *Tovární* začíná od křižovatky ulic *U Rybníčku* a *Vitorazské*, vede rovně směrem k č. p. 171, kde jedna její část zahýbá nahoru směrem k *Videňské* a druhá část dolů směrem k *Novobystřickému* rybníku. Původně nesla ulice ve 20. – 30. letech název, *Jägerzeile*. (Sčítání NB, 1921, [2. č., 182]; Valouch, Sotona, 2022) Motivaci k tomuto pojmenování se mi nepodařilo objasnit. Na schůzi MNV v roce 1945 schválen název *Tovární*, který se od té doby používal stále. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Ulice je v části, poblíž které se nacházely továrny, konkrétně barvírna¹⁰ *Keil a Heinisch* a textilní továrna *Rösel Fabrik*. (ÚJČ AV; Valouch, 2022) Dnes jsou v ulici technické služby města.

U Nádraží

Tato ulice je zaznamenána ve sčítání jednoduchým názvem *Nádraží/Bahnhof*, dle mého názoru se tenkrát jednalo spíše o lidové označení než o oficiální. (Sčítání NB, 1921, [4. č., str. 312, 313] Soudím tak i z toho důvodu, že se o ulici nepíše ani v rozhodnutí MNV z roku 1945 a není ani zaznamenána na mapě z roku 1982. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Ulice vede z *Videňské*, podél místní železniční trati. S oficiálním názvem *U Nádraží* se setkávám až nyní, ale pravděpodobně vznikl už někdy v 80. – 90. letech.

U Rybníčku

Ulice, směřující od křižovatky *Tovární* a *Vitorazské*, rovně směrem k rybníku *Farskému*, kde se láme směrem k *Žižkově* ulici. Dnešní uliční název je tedy odvozen od zdejšího menšího rybníka *Farského* a je poněkud novější. Pojmenování *Pohraniční stráž*, které ulice nesla (název zmíněn i v mapě 1982), se změnilo teprve nedávno a údajně se o jeho změně nechalo hlasovat. (ČUZK, 1982, 33) Na plánu Hanse Hadama je dnešní ulice

¹⁰ Barvírna „dílna zařizující barvení“ (barvírna, 2008–2021)

U Rybníčku nazvána *Bgm. Kollman strasse*. Tento název je daný podle místního starosty a textilního podnikatele. (Valouch, Sotona, 2022; Sotona, výpověď, 2022)

Zámecká

Motivací pro tuto ulici byl jistě místní zámek nacházející se nedaleko od této ulice, která k němu nepřimo vede. Ulice *Zámecká* začíná v ulici *Hradecké* a následně se spojuje s ulicí *Sadovou*, která míří právě k zámku. Původně byla tato ulice právě nejspíš součástí zmíněné *Sadové*. Tudíž její název ve 20. – 30. letech byl *Parkgasse*. (Sčítání, 1921, [4. č., 28.]) V zasedání MNV je také zmínka o bývalém názvu *Ševcovská* ulice, o kterém jsem se dalších informací nedopátrala. Následně je ustanoven název *Zámecká*. (Meloun, 1945, str. 48) Pojmenování *Zámecká* přetrvává dál do dnešní podoby ulice. (ČUZK, 1982, 3–3)

9.6.3 Názvy podle vlastnosti ulice

Na Zátíší (charakter)

Tuto ulici jsem objevila až v roce 1945 v rozhodnutí MNV o změnách. Název je označen i na mapě z roku 1982 a zůstává do dob dnešních. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Ulice se odděluje od *Švermovy* a míří směrem k rybníku *Ovčárna*. Je to odlehlé, klidné a tiché místo, ideální pro rodinné domy, proto nejspíš název *Na Zátíší*. Ulici je možné zařadit i mezi reklamní urbanonyma.

Příčná (tvar)

Ulice *Příčná* je, jak už napovídá název, příčnou ulicí od ulice *U Rybníčku*, pokračující slepě směrem na *Husovo* náměstí. Bohužel původní vznik názvu se mi nepodařilo zjistit, poněvadž na plánu Hanse Hadama a mapě z roku 1982 tato část města není zcela zobrazena. (ČUZK, 1982, 3–3; Valouch, Sotona, 2022)

Stará (stáří)

Ulice směrem na vesnici Albeř, německy Albern, nesla ve 20. – 30. letech název *Rathausgasse*. (Sčítání NB, 1921, [str. 284]; Valouch, Sotona, 2022) V roce 1945 se ustanovilo pojmenování *Stará*, které nalézám i v mapě z roku 1982, tudíž název zachován. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3) Domnívám se, že tato cesta spojující Novou Bystřici a Albeř, má značnou minulost, proto jí místí nejspíš označili jako *Stará*. Důvodem může být i to, že se dopravně dnes více využívá ulice *Švermova*, nově upravená

místní komunikace. Motivací pro název *Stará* také mohl být směr této ulice na Staré město pod Landštejnem, kde je také výhodnější využít ulici *Švermovu*, ale ulice *Stará* se mohla využívat pro dopravu do Starého města dříve.

Úzká (velikost)

Tato ulice, zasluhující se o svůj název velikostí, vede od *Mírového* náměstí do ulice *Tovární*. Její druhá širší část se odděluje uprostřed *Úzké*, kde dochází ke křížení *Úzké* a *Lázeňské* a je slepě ukončená. Ulice se ve 20. – 30. letech nazývala ironicky *Růžová/Rossengasse*. Je možné, že se zde nacházelo nějaké vězení či místní nevěstinec. Na mapě od Hanse Hadama je označena i ulička vedoucí od *Růžové* směrem k dnešní *Tovární*, tzv. *Zwingerasse*, kterou můžeme přeložit jako *Psí ulička*. (Valouch, Sotona, 2022) V roce 1945 ustanoven název *Ú[zs]ká*, pravděpodobně se však jednalo jen o překlep a pojmenování mělo být *Úzká*, jak tomu bylo následně i v dalších letech. (Meloun, 1945, str. 48)

Větrov (charakter)

V části, kde se nyní nachází ulice *Větrov*, stávalo kdysi jen pět osamocených domů. Proto se této oblasti lidově říkalo *Fünfhaus* neboli *Pětidomí*. (Valouch, Sotona, 2022; Sotona výpověď) Ulice začíná z obou směrů ulice *Zahradní*, pokračuje podél *Větrovského* rybníka a z ulice směřuje cesta na vesnici Hradiště. Nedaleko této oblasti je obec Smrčná. Motivací pro název *Větrov*, byl silný vítr v této oblasti. Kvůli tomuto nepříznivému větru se dokonce vysadily dva větrolamy. Jeden mezi Smrčnou a Novou Bystřicí a druhý na hranicích katastru za Smrčnou. (Meloun, 1950, str. 137) V roce 1945 byl oficiálně ustanoven název *Na Větrově*. V mapě z roku 1982 je *Větrov* jako název této oblasti, ale nejedná se o označení ulice. (Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3)

9.6.4 Názvy podle zvířat a rostlin

Luční

Ulici *Luční* řadím k této kategorii z toho důvodu, že se zde nachází u domů rozsáhlé zahrady a před samotnou ulicí je takový malý parčík se stromy a lavičkami. Nejen že se zde nachází poněkud dost místní zeleně, ale také ulice směřuje k louce, a proto nejspíš pojmenování *Luční*. Ve 30. letech je pro tuto ulici uvedeno německé označení

Wiesengasse, v roce 1945 již název *Luční* ulice, který je zaznamenán i v roce 1981 a platí i dnes. (Valouch, Sotona, 2022; Meloun, 1945, str. 48; ČUZK, 1982, 3–3)

Sadová

Ulice *Sadová* vede směrem od *Pivovarské* ulice, kolem hospody *Pod Lipkami* a dál ústí do úzké uličky, která vede do ulice *Hradecké*. V roce 1921 nesla označení *Parkgasse* (Sčítání NB, 1921, [4. č., 28,]; Valouch, Sotona, 2022) V roce 1945 ustálen název *Sadová*, který se objevuje i v roce 1982 na mapě. (ČUZK, 1982, 3–3) Název nejspíš od okolních vysazených národních stromů, o kterých se zmiňují u ulice *Pivovarské* dříve *Lipové*.

Zahradní

Zahradní ulice vede směrem od *Hradecké* na *Větrov*, obtáčí se podél *Větrovského* rybníka a následně utváří tvar oblouku. V ulici *Zahradní* se nacházejí domy s velkými zahradami se spoustou stromů. Některé místní zahrady míří k louce a k poli. Jedná se patrně o novější ulici, název z předchozích let jsem nenašla.

9.6.5 Názvy z oikonym a anoikonym

Vitorazská (O)

Ulice vede z *Husova* náměstí směrem do bývalé vesnice Mnich. Vitorazsko je staré označení jihovýchodní části Jihočeského kraje. Tato oblast označovala pomezí Novohradska, Třeboňska, Waldviertelu a byla rozdělena na českou a rakouskou část. Dnešním centrem Vitorazska jsou České Velenice a Gmünd, dříve to bylo město Weitra, česky Vitoraz. (Košinová, 2020) V roce 1921 nesla tato ulice název *Brandaugasse*, *Spálená ulička*. (Sčítání NB, 1921, [2. č., str. 111]) V roce 1945 je ustanoven název *Vitorazská*, který se objevuje i v mapě z roku 1982 a přetrvává dodnes. (Meloun, 1945, str. 48) (ČUZK, 1982, 3–3) Jedná se tedy o pojmenování podle oikonyma, zaniklé lokality.

9.6.6 Reklamní urbanonyma

Obora

Směrem po *Rybní* ulici, mezi rybníky *Mnišským* a *Novobystřickým*, dál po cestě, se nachází ulice *Obora*. Novější ulice *Obora* je odlehlá od města, jsou zde luxusně vybavené chaty k pronájmu a také golfové hřiště. Ulice má dvě části, obě vedoucí směrem

od cesty slepě k lesu, na konci ulice v lese se nachází i malebné jezírko. Z dřívější než z dnešní doby, nenacházím žádný záznam o této ulici. Její název má nejspíš naznačovat odlehlou osamocenou část, ležící u lesa, a tím přilákat turisty. Je však také možné, že se zde nacházela dříve obora.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat uliční názvosloví v menších městech na Jindřichohradecku, konkrétně ve Stráži nad Nežárkou, Lomnici nad Lužnicí a v Nové Bystřici. Prozkoumala jsem jejich vývoj, obměny a motivaci napříč lety, počátečním obdobím pro mě byly 20. léta 19. století.

V části teoretické jsem se zaměřila na historii měst, kde jsem si všímala především místních a pomístních názvů, z kterých byly často odvozené ulice. Zajímalo mě také geografické umístění měst s přihlédnutím na pojmenování podle směru komunikace, které se objevují čteně ve všech třech městech. Důležité bylo také zmapovat města uvnitř a nalézt v nich různé významné stavby, sochy, sloupy, kašny apod., abych mohla určovat názvy podle polohy čili orientační.

V praktické části bylo jedním z mých cílů nalézt podobnosti v pojmenování. Musím říct, že několik názvů, obsažených v této práci, vyjma těch z lokálních osobností a anoikonym či oikonym, je naprosto jedinečných. Především *Jägerzeile*, *Johannessgasse*, *Insel*, *Větrov*, *Rybní* v Nové Bystřici. Dále pak *Mýtní* ve Stráži nad Nežárkou. U ojedinělého názvu *Jägerzeile* se mi nepodařila vypátrat motivace a ponechávám zde tedy prostor pro další výzkum.

Některé názvy, které lze považovat za typické pro více měst, se opakovaly: *9. května* (SnN, NB), *Nádražní* (NB, LnL). Názvy typické pro tento okres jsou například: *Hradecká* (SnN, NB), *Třeboňská* (LnL, SnN). Stejně názvy podle rostlin, zvířat: *Zahradní* (NB a LnL). Název *Tyršova* v LnL je oficiálním dnešním názvem, v NB tak byla dříve pojmenována dnešní *Nádražní*. Ulice *Školní* a *Kostelní* jsou oficiálními názvy v Lomnici, ve Stráži se nazývala dnešní *Ruská* -> názvem *Školní* i *Kostelní* a v NB dnešní *Hradecká* nesla název -> *Školní*. Dále se opakovaly pojmenování, jako: *Masarykovo* náměstí, které bylo ve Stráži nad Nežárkou i v Lomnici nad Lužnicí. V Nové Bystřici nebylo po prezidentovi pojmenováno náměstí, nýbrž *Třída T.G.M.* Dokonce u přejmenování podle VI. I. Lenina došlo ke změně názvu u dvou stejně nazvaných ulic, a to ulice *Nádražní* v Nové Bystřici a ulice *Nádražní* v Lomnici nad Lužnicí. Obě ulice *Nádražní* se tedy změnily podle Lenina, v NB proběhla změna na *Leninova* ulice a v LnL změna na VI. I. *Lenina*. Dále se vyskytují podobná pojmenování lišící se jen v předložce, a to: *Na Hradbách* (NB) a *Pod Hradbami* (SnN). Z těchto poznatků vyvozují, že podobnost v pojmenování uličních názvů ovlivňuje i lokální umístění. Zejména je to vidět na ulicích

podle směru komunikace (*Hradecká, Třeboňská*), které se budou jistě vyskytovat i v jiných okolních městech. Některé z názvů, jako jsou: *Kostelní, Školní, Nádražní* apod. se objevují zcela jistě ve všech městech. Jedná se totiž o standardní názvy, vytvořené podle toho, co se v ulici nachází.

Co se týče četnosti honorifikačních a nehonorifikačních názvů, ulice podle významné osobnosti převažují nejvíce u NB s počtem 5 ulic, těsně za ní je pak LnL se čtyřmi ulicemi, Ve Stráži se nevyskytuje žádná ulice podle významné osobnosti, nepočítaje v to uliční názvy podle osobnosti lokální. V pojmenování podle lokálních osobností nastává identická situace u SnN a LnL s počtem dvou ulic, oproti tomu v NB žádná ulice podle lokální osobnosti není. U ulic podle významných událostí jsou na tom totožně, s dvěma ulicemi, SnN a NB, LnL má jen jednu. Největší zastoupení názvů podle směru komunikace zaujímá jednoznačně LnL s počtem šesti ulic. V SnN se nacházejí čtyři ulice podle směru a v NB jen dvě. V uličních názvech podle polohy/orientační dominuje NB se zastoupením dokonce 13 ulic. V LnL se vyskytlo těchto ulic celkem osm, ve SnN pouze dvě. Je třeba však brát v potaz, že SnN je daleko menším městem a její počet ulic je nižší. Pojmenování podle vlastnosti ulice se objevují nejvíce v NB, pět ulic a v SnN i LnL dvě ulice. Ulice podle zvířat a rostlin, v tomto případě jen podle rostlin, se vyskytují jen v Nové Bystřici, a to celkem třikrát. Musím však konstatovat, že tyto tři ulice by šlo zařadit i do ulic podle vlastnosti ulice/orientační. Přesto, že je Stráž nejmenší z těchto tří měst, dominuje největším zastoupením pojmenování z oikonym a anoikonym, a to šest ulic, v LnL jsou tři ulice a v NB pouze jedna. Poslední částí jsou reklamní urbanonyma, LnL i NB mají jednu ulici a SnN nemá žádnou. Pro lepší přehlednost přikládám tabulku.

Tabulka č. 4: Četnost dnešních ulic v daných městech podle klasifikace

Pojmenování podle:	Lomnice nad Luž.	Stráž nad Než.	Nová Bystřice
Významné osobnosti (H)	4 ulice	0 ulic	5 ulic
Lokální osobnosti (H)	2 ulice	2 ulice	0 ulic
Významné události (H)	1 ulice	2 ulice	2 ulice

Směru komunikace (N)	6 ulic	4 ulice	2 ulice
Polohy komunikace (N)	8 ulic	2 ulice	13 ulic
Vlastnosti ulice (N)	2 ulice	2 ulice	5 ulic
Zvířat, rostlin (N)	0 ulic	0 ulic	3 ulice
Oikonym a anoik. (N)	3 ulice	6 ulic	1 ulice
Reklamní (N)	1 ulice	0 ulic	1 ulice
H: celkem	7	4	7
N: celkem	20	14	25

V tabulce lze vidět konečný výsledek, tzn. u Lomnice nad Lužnicí: 7 honorifikačních pojmenování a 20 nehonorifikačních, u Stráže nad Nežárkou: 4 honorifikační a 14 nehonorifikačních a u Nové Bystřice: 7 honorifikačních a 25 nehonorifikačních. Závěr je tedy takový, že u všech tří měst je větší zastoupení nehonorifikačních názvů.

V procentuálním zastoupení honorifikačních a nehonorifikačních názvů se SnN a NB naprosto shodují. Stráž i Nová Bystřice mají 78 % nehonorifikačních názvu a 22 % honorifikačních názvů. Lomnice je na tom podobně: 74 % nehonorifikačních názvů a 26 % honorifikačních.

Srovnání s jinými městy vyznívá následovně: Třešť má 52 % honorifikačních pojmenování (Bartušková, 2022, str. 47), ve Volyni existuje 50,9 % H názvů, (Kuneš, 2013, str. 132) v Sušici je H názvů 39 %, (Žežulová, 2020, str. 74) Protivín zobrazuje 45,3 %. (Klíma, 2014, str. 85) Zjištěné údaje tedy ukazují, že mnou vybrané obce mají menší zastoupení honorifikačních ulic než tato města. Oproti tomu, se ve městě Kaplice

vyskytuje pouhých 12,8 % honorifikačních názvů z celkového počtu ulic. (Janeček, 2014, str. 77)

V období mezi lety 1938–1989 se honorifikační názvy, jež odrážejí dobovou ideologii, objevovaly často. U Lomnice nad Lužnicí bývala namísto dnešní *Budějovické* -> ulice *Dukelských hrdinů*, namísto *Kostelní* -> *Wilsonova* třída, místo *Nádražní* -> *Vl. I. Lenina*, namísto náměstí *5. května* -> *Masarykovo* náměstí + *Frejlichova/Fügnerova/Václavská*, namísto *Třeboňské* -> *Dr. Antonína Švehly/Julia Fučíka*. U Stráže nad Nežárkou není tento fenomén tak patrný, ulice se příliš neměnily. Pouze se vyskytuje změna: *Malé* náměstí -> *Petra Bezruč*. V Nové Bystřici se nacházela namísto *Hradecké* -> *Konrad Henlein* Strasse/třída *dr. Ed. Beneše*/třída *Kl. Gottwalda*, namísto *Mírového* náměstí -> *Adolf Hitler-Platz*, *Generalissima Stalina*, namísto *Nádražní* -> *Dr. Wolf-Strasse/Tyršova/Leninova*, namísto *U Rybníčku* -> *Bgm. Kollman* Strasse/*Pohraniční stráž*, namísto *Vídeňské* -> *Herman Göring* Strasse/třída *T. G. Masaryka*/třída *Rudé armády*. Díky tomu, že se dnes pojmenování drží spíše nehonorifikačního rázu, nedochází ke změnám v názvech ulic, tak jako v dřívějších letech.

Při porovnání Nové Bystřice s dalším pohraničním městem, konkrétně Kaplicí, sleduji určitou podobnost v pojmenování. Například se v obou městech vyskytoval stejný název náměstí *Adolf Hitler – Platz*. (Janeček, 2014, str. 80) Dále se objevovaly v NB i v Kaplici ulice *Herrengasse* a náměstí *Ringplatz*. (Janeček, 2014, str. 53) Dobyteční trh se nacházel v NB i v Kaplici, v NB název *Vieh Platz* a v Kaplici *Viehmarkt-gasse*. (Janeček, 2014, str. 63)

Masarykova ulice má v Kaplici německý přepis s ypsilon: *Masarykstrasse*. Ve Stráži nad Nežárkou je naopak německý přepis s měkkým i: *Masarikplatz*. (Janeček, 2014, str. 63)

Procentuální zastoupení honorifikačních názvů bylo v rozmezí 1948–1989 v NB a LnL vyšší než dnes. V LnL z 22 názvů, bylo: 9 názvů honorifikačních (40,9 %) a 13 nehonorifikačních (59,1 %). V NB z 23 ulic, bylo: 10 názvů (43,5 %) honorifikačních a 13 (56,5 %) nehonorifikačních. Honorifikační zastoupení je v obou městech dosti podobné. Stráž zde procentuálně nezobrazuje, jelikož nemám k dispozici všechna data z tohoto období. Pro srovnání: v Kaplici je v letech 1945–1960 zaznamenáno 32 % honorifikačních názvů a v letech 1960–1989, 35,7 %. (Janeček, 2014, str. 71, 76) Ve

Volyni, v období 1948–1989, bylo větší zastoupení honorifikačních názvů, než v LnL a NB, a to 53,7 %. (Kuneš, 2013, str. 132) Ještě větší podíl honorifikačních názvů v letech 1945–1989 ukazuje Protivín, celkem 56,7 % honorifikačních názvů. (Klíma, 2014, str. 84) Z tohoto výčtu je tedy patrné, že v období tzv. socialismu obce LnL a NB měly menší honorifikační zastoupení než Volyně a Protivín, ale větší než Kaplice.

Především mě také zajímalo, jak moc mohou lidové názvy ovlivnit uliční pojmenování, zejména u Stráže nad Nežárkou můžeme vidět, že lidové názvy místní ubanonyma ovlivňovaly značně. Vezmu-li v potaz například i snahu MNV změnit pomístní názvy Stráže nad Nežárkou, z mého pohledu sleduji, že toto předdefinování názvů se neujalo. Jak jsem již zmínila výše, hodně názvů vzniklo z oikonym či anoikonym a jejich název se zachoval i přes to, že se například měnili majitelé mlýnů, kteří sloužili jako původní motivační jednotka. Někdy se také stává, že starý název uvízne v paměti člověka natolik, že se novým názvem vůbec nezaobírá. Ze své zkušenosti mohu říct, že se na dopisech v Nové Bystřici stále objevuje adresa *Leninova*, pro dnešní *Nádražní* a *Pohraniční Stráže* pro dnešní *U Rybníčku*. V Lomnici nad Lužnicí je vidět snaha o to mít nevšední názvy, nejlépe podle různých osobností, a to i těch lokálních. V Jihočeském kraji se objevují také četná pojmenování podle rybníků. V Nové Bystřici se nevyskytuje ani jedno pojmenování podle lokální osobnosti. Největší počet názvů z oikonym a anoikonym jsem našla ve Stráži nad Nežárkou, to je zajištěno hojným počtem mlýnů v této oblasti. V rozporu s místním územ se změnilo z nehonorifikačních ulic na honorifikační tyto názvy: ulice *Fichtaugasse/Fichtavská*, která naznačuje jasný směr do vesnice Smrčná, přeměněna na *Žižkova*. Podobně v Lomnici nad Lužnicí se mění *Veselská* na *Tyršova*. U těchto ulic se lidově používá „jedu na Smrčnou“ či „jedu na Veselí“. Za vhodnější považuji ponechat nehonorifikační názvy pro přehlednost a lepší orientaci.

Šmilauer tvrdí, že existuje: „nebezpečí ohrožující úspěšnost toponomastické práce. To však naprosto neznamená nějaké varování před toponomastikou. Neboť ta má význam takový, že stojí za to bojovat s potížemi.“ (Šmilauer, 1963, str. 190) V předkládané kvalifikační práci se nachází informace o uličním pojmenování z jednoho doposud nezpracovaného regionu. Přestože jsem nezjistila veškeré názvy ulic a nedokáži vše zcela určit, doufám, že informace využijí lidé, kteří se zajímají o historii měst, nebo alespoň zbloudilý pošťáci, kteří stejně jako já přemýšlí nad motivací pojmenování.

Prameny

SOkA Jindřichův Hradec

AM Lomnice nad Lužnicí, karton 58, inv. č. 138, 139, 140

AM Lomnice nad Lužnicí, Zápisy ze schůzí městské rady, kniha č. 55, str. 38

AM Stráž nad Nežárkou, karton 35, inv. č. 218, 358, 359, 361, 407

AM Stráž nad Nežárkou, karton 7, inv. č. 197

Sbírka map a plánů, polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí, inv. č. 551

Kroniky a sčítání lidu v digitalizované podobě

Gedenkbuch der Gemeide Platz, 1836–1839 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/236/1>

Gedenkbuch für die Städte Neu Bistritz und Neuhaus, 1893–1933 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/129221/1>

Chronik der Stadt Neubistritz, 1922–1943 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/489/1>

Kniha pamětností a událostí ve Stráži 1865–68 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/122845/1>

Kronika Lomnice nad Lužnicí, 1982-1989 [online] [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/133653/1>

Kronika města Nová Bystřice 1945-1967 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/490/1>

Pamětní kniha města Lomnice nad Lužnicí část II., 1939-1970 [online] [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/149/1>

Pamětní kniha města Lomnice nad Lužnicí, 1915-1939 [online] [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/148/1>

Pamětní kniha města Lomnice nad Lužnicí, 1970-1981 [online] [cit. 2022-04-21].
Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/150/1>

Pamětní kniha Stráže nad Nežárkou (1940) 1945–1986 [online] [cit. 2022-02-07].
Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/1709/1>

Sčítání lidu Stráž nad Nežárkou, 1900 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637462/1>

Sčítání lidu Stráž nad Nežárkou, 1910 [online] [cit. 2022-02-07]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637566/1>

Sčítání lidu: Lomnice nad Lužnicí, 1921 [online] [cit. 2022-02-11]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/129903/1>

Sčítání lidu: Nová Bystřice, 1900 [online] [cit. 2022-03-14]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637484/1>

Sčítání lidu: Nová Bystřice, 1910 [online] [cit. 2022-03-17]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637589/1>

Sčítání lidu: Nová Bystřice, 1921 [online] [cit. 2022-03-19]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637900/1>

Sčítání lidu: Stráž nad Nežárkou, 1921[online] [cit. 2022-03-17]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/637881/1>

Seznam literatury:

BROŽEK, Josef a František JÍLEK. *O životě a lidech na panství strážském: historie krajiny a obcí bývalého strážského panství do roku 1921*. [Česko: s.n.], 2008. ISBN 978-80-260-0577-3.

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD. *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 1974.

DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6.

DAVID, Jaroslav, ed. *Toponyma: kulturní dědictví a paměť míst*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7464-843-4.

DAVID, Jaroslav. *Smršov, Brežněves a Rychlonožkova ulice*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

HADAM, Hans. *Häusergeschichte der Stadt Neubistritz*. Kreisrat Neubistritz d. Sudetendt. Landsmannschaft, 1986.

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2.

HORÁKOVÁ, Monika. *Vzpomínky na vyhnání německy mluvících obyvatel z Novobystřicka a Jindřichohradecka 1945-1946*. Geislingen/Steige [i.e. an der Steige]: Rada Domovského okresu Nová Bystrice, c2014. ISBN 978-3-927498-38-9.

HULE, Miroslav. *Stráž nad Nežárkou: historie města do roku 2002*. V Třeboni: Carpio, 2002. ISBN 80-86434-03-6.

KOL. PRACOVNÍKŮ ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 1993.

KUNA, František. *Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí*. Lomnice nad Lužnicí: Nákladem městské rady Lomnické, 1937.

LUTTERER, Ivan, Luboš KROPÁČEK a Václav HUŇÁČEK. *Původ zeměpisných jmen: etymologický slovník 1000 vlastních jmen zemí, měst a přírodních objektů z celého světa*. Praha: Mladá fronta, 1976.

LUTTERER, Ivan, Milan MAJTÁN a Rudolf ŠRÁMEK. *Zeměpisná jména Československa: slovník vybraných zeměpisných jmen s výklady jejich původu a historického vývoje*. Praha: Mladá fronta, 1982.

PROFOUS, Antonín a Jan SVOBODA. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny: díl IV. S-Ž*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny: díl II. CH-L*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1949.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny: díl I. A-H*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1954.

PTÁČNÍKOVÁ, Martina. *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem: kapitoly z pražské toponymie*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3216-4.

PULKERT, Oldřich. *Příruční slovník místních a zeměpisných názvů: česko-německý a německo-český*. Praha: Resonus, c1997. ISBN 80-901907-8-2.

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

Kvalifikační práce k tématu:

BARTUŠKOVÁ, Barbora. *Názvy ulic v Třešti*. Bakalářská práce (Bc.). Č. Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2021

JANEČEK, Vít. *Uliční názvosloví v městě Kaplice*. Bakalářská práce (Bc.). Č. Bud: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2014

KLÍMA, Jan. *Názvy ulic v městě Protivín*. Diplomová práce (Mgr.). Č. Bud: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2014

KUNEŠ, Václav. *Názvy ulic ve Volyni*. Diplomová práce (Mgr.). Č. Bud: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2013

ŽEŽULOVÁ, Magdalena. *Uliční názvosloví města Sušice*. Diplomová práce (Mgr.). Č. Bud: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2020

ŽIVNŮSTKOVÁ, Michaela. *Urbanonyma v městě Tábor*. Diplomová práce (Mgr.). Č. Bud: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta, 2016

Internetové zdroje

39. *Stráž nad Nežárkou*. In: Jižní Čechy [online]. 2022 [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.jiznicechy.cz/opravdova-laska/zidovske-pamatky-v-jiznich-cechach/39-straz-nad-nezarkou>

8. květen – Den vítězství. In: Velvyslanectví České republiky v Bruselu [online] [2022-05-07]. Dostupné

z https://www.mzv.cz/brussels/cz/krajane_skolstvi_kultura/aktuality/ceske_svatky/x8_kveten_den_vitezstvi.html

Acta Onomastica. In: *Ústav pro jazyk český, Akademie věd české republiky* [online] [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/sd/publikace/casopisy/acta-onomastica.html>

Barvírna (SSČ). Internetová jazyková příručka [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [online] [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=barv%C3%ADrna>

BĚLIČ, Jaromír. *Sjezd slavistů v Moskvě*. Naše řeč, č. 1-2 [online]. 1959 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4671>

Bývalý Panský pivovar, Nová Bystřice. In: Prázdné domy [online]. 2017 [2022-03-26]. Dostupné z <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/6753-byvaly-pansky-pivovar-nova-bystrice>

ČÚZK (1981): Státní mapa 1:5000 – odvozená. In: Český úřad zeměměřický a katastrální. [online] [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sm5&idrastru=D6-1_Veseli_nad_Luznici_4-8_1981

ČÚZK (1982): Státní mapa 1:5000 - odvozená. In: Český úřad zeměměřický a katastrální. [online] [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sm5&idrastru=D6-1_Nova_Bystrice_3-3_1982

DAVID, Jaroslav. *URBANONYMUM* [online]. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. 2017, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/URBANONYMUM#bibitem3>

Hermann, Göring. In: Encyclopaedia Britannica [online]. 2000 [2022-04-25]. Dostupné z <https://www.britannica.com/biography/Hermann-Goring>

Chlazení piva v minulosti a dnes. In: Pivní chlazení [online]. 2008 [2022-03-26]. Dostupné z <https://www.chlazenipivo.cz/chlazenipiva-v-minulosti-a-dnes.htm>

Jedlička F., *Pamětní deska – František Sochor.* In: Spolek pro vojenská pietní místa [online]. 2009 [2022-04-28]. Dostupné z <https://www.vets.cz/vpm/mista/obec/191-/?do=vp-showPage>

Jindřichův Hradec. In: Holocaust [online]. 2017 [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.holocaust.cz/zdroje/zidovske-komunity-v-cechach-a-na-morave/jiri-fiedler-zidovske-pamatky-v-cechach-a-na-morave/jindrichuv-hradec/>

JULIUS FUČÍK (1903-1943) A JEHO REPORTÁŽ, PSANÁ NA OPRÁTCE. In: Ústav pro studium totalitních režimů [online]. 2009 [2022-04-24]. Dostupné z <https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickyh-textu/julius-fucik-1903-1943-a-jeho-reportaz-psana-na-opratce/>

Košinová M., *Vitorazsko oblast v jižní části Třeboňska.* In: Třeboňsko [online]. 2020 [2022-04-25]. Dostupné z <https://www.trebonsko.cz/vitorazsko-oblast-v-jihovychodni-casti-jihoceskeho-kraje>

Košinová M., *Zlatá stoka.* In: Třeboňsko [online]. 2018 [2022-03-21]. Dostupné z <https://www.trebonsko.cz/zlata-stoka>

Košinová M., *Židovský hřbitov u Stráže nad Nežárkou.* In: Třeboňsko [online]. 2016 [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.trebonsko.cz/zidovsky-hrbitov-u-straze-nad-nezarkou>

Lán (SSJČ). Internetová jazyková příručka [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [online] [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://priruka.ujc.cas.cz/?slovo=l%C3%A1n>

Lomnice nad Lužnicí–Historie. In: Turistika [online]. 2005 [2022-04-28]. Dostupné z <https://www.turistika.cz/mista/lomnice-nad-luznici/detail>

LUTTERER, Ivan. Zpravodaj místopisné komise ČSAV. Naše řeč, č. 1-2 [online]. 1962 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4872>

Mapy.cz. *Lomnice nad Lužnicí, Nová Bystřice, Stráž nad Nežárkou*, 2022. [cit. 2021-02-02] Dostupné z: www.mapy.cz

MATUŠOVÁ, Jana. *Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí*. Naše řeč, č. 4 [online]. 1989 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>

Město Stráž nad Nežárkou. In: Oficiální stránky města Stráž nad Nežárkou [online]. 2022 [2022-03-06]. Dostupné z <https://www.straznadnezarkou.cz/mesto/historie/mesto-straz-nad-nezarkou/>

Nová Bystřice – "brána České Kanady" – ráj pro milovníky sportu, krásné přírody i historie. In: Turistika [online]. 2015 [2022-03-06]. Dostupné z <https://www.turistika.cz/clanky/nova-bystrice-brana-ceske-kanady-raj-pro-milovniky-sportu-krasne-prirody-i-historie/detail>

Nová Bystřice. In: Česká Kanada [online]. 2016-2022 [2022-05-04]. Dostupné z <https://ceskakanada.com/nova-bystrice/>

Nová Bystřice. In: Místopisy [online]. [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/2352/nova-bystrice/historie/>

PLESKALOVÁ, Jana. *ONOMASTIKA* [online]. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017, [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMASTIKA>

Popluží (UJČ) (Internetová jazyková příručka [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [online] [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=poplu%C5%BE%C3%AD>

Prostě Henlein! Kdo byl muž, který osudově zasáhl do života sudetských Němců? In: 100+1 zahraničních zajímavostí [online]. 2021 [2022-04-25]. Dostupné z <https://www.stoplusjednicka.cz/proste-henlein-kdo-byl-muz-ktery-osudove-zasahl-do-zivota-sudetskych-nemcu>

Rameš V., *Historie města*. In: *Lomnice nad Lužnicí* [online]. 2022 [2022-02-21]. Dostupné z <https://www.lomnice-nl.cz/volny-cas/historie/historie-mesta/>

Regiony.kurzy.cz. *Lomnice nad Lužnicí, Nová Bystřice, Stráž nad Nežárkou*, 2022. [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://regiony.kurzy.cz>

Sedláček A., *Lomnice nad Lužnicí*. In: *Hrady* [online]. 2017 [2022-02-21]. Dostupné z <https://www.hrady.cz/hrad-lomnice-nad-luznici>

SEDLÁČEK, Miroslav. *K vývoji českého pravopisu. Část 2. Naše řeč*, č. 3 [online]. 1993 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7137>

Sovadina J., *ČTRNÁCT BODŮ PREZIDENTA WILSONA (8.1. 1918)*. In: *Moderní dějiny* prov: PANT [online]. 2009 [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ctrnact-bodu-prezidenta-wilsona-8-1-1918>

Stráž nad Nežárkou. In: *Židovské hřbitovy* [online]. 2021 [2022-03-07]. Dostupné z <http://zidovskehrbitovy.wz.cz/>

ŠIMANDL, Josef. *-al/-ál* [online]. In: *Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i (eds.), Slovník afixů užívaných v češtině*, 2018, [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <http://www.slovníkafixu.cz/heslar/-al/-%C3%A11>

Šimek R., *Mlýn u Skalníků*. In: *Vodní mlýny* [online]. 2017 [2022-04-25]. Dostupné z <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/4899-mlyn-u-skalniku>

Šimek R., *Panský mlýn*. In: *Vodní mlýny* [online]. 2019 [2022-04-25]. Dostupné z <https://www.vodnimlyny.cz/de/mlyny/estates/detail/8375-pansky-mlyn>

Templ (SCS) *Slovník cizích slov*. In: *SCS. ABZ. CZ Slovník cizích slov* [online]. 2005-2022 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/templ>

VACULÍK, David. *K některým aspektům motivace v urbanonymii*. MUNI PRESS, 2014. [online]. 2014 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/263323077_K_nekterym_aspektum_motivace_v_urbanonymii

Valouch K., *Dva historické plány Nové Bystřice*. In: *Peršlák – Nový Vojířov* [online]. 2022 [2022-02-28]. Dostupné z <http://www.perslak-novyvojirov.cz/node/147>

Výklenková kaple sv. Floriana. In: Památkový katalog [online]. 2015 [2022-03-06]. Dostupné z <https://pamatkovykatalog.cz/vyklenkova-kaple-sv-floriana-13778283>

Zámek (VB) Elektronický slovník staré češtiny. Praha. In: *Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i* [online]. 2006–2022 [cit. 2022-05.07]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

Židovský hřbitov. In: Oficiální stránky města Nová Bystřice [online]. 2019 [2022-03-07]. Dostupné z <https://www.novabystrice.cz/zidovsky-hrbitov/gs-1216>

Emailová korespondence

Korespondence s kronikářem Mgr. Vladislavem Sotonou. (21. února 2022–17. dubna 2022)

Rozhovor

Rozhovor s pamětníkem Karlem Hessem (*1946), Nová Bystřice, 18. 2. 2022

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa města Lomnice nad Lužnicí 2022

Příloha č. 2: Mapa města Stráž nad Nežárkou 2022

Příloha č. 3: Mapa města Nová Bystřice 2022

Příloha č. 4: Plán města Nová Bystřice, období před II. světovou válkou (Hans Hadam)

Příloha č. 5: Koncept plánu města Nová Bystřice, období před II. světovou válkou (Hans Hadam)

Příloha č. 6: Polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí III. část, 1899

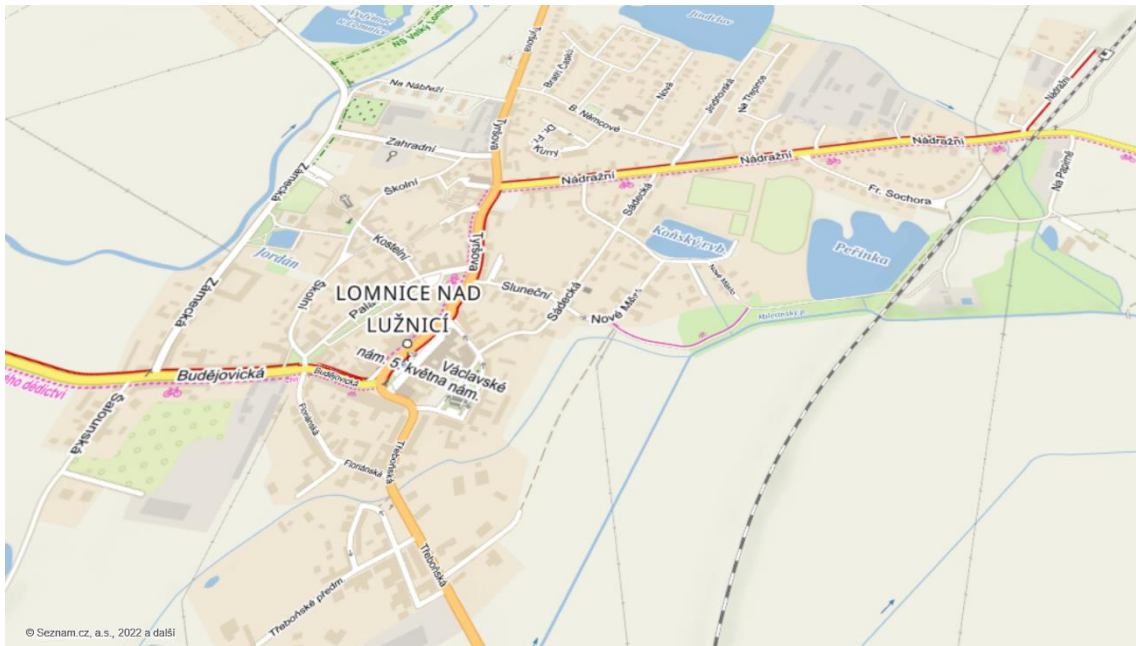
Příloha č. 7: Polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí II. část, 1899

Příloha č. 8: Polohopisný plán obce Stráž nad Nežárkou, 1942

Příloha č. 9: Seznam pojmenovaných ulic, tříd a náměstí v obci Stráž nad Nežárkou, 1939

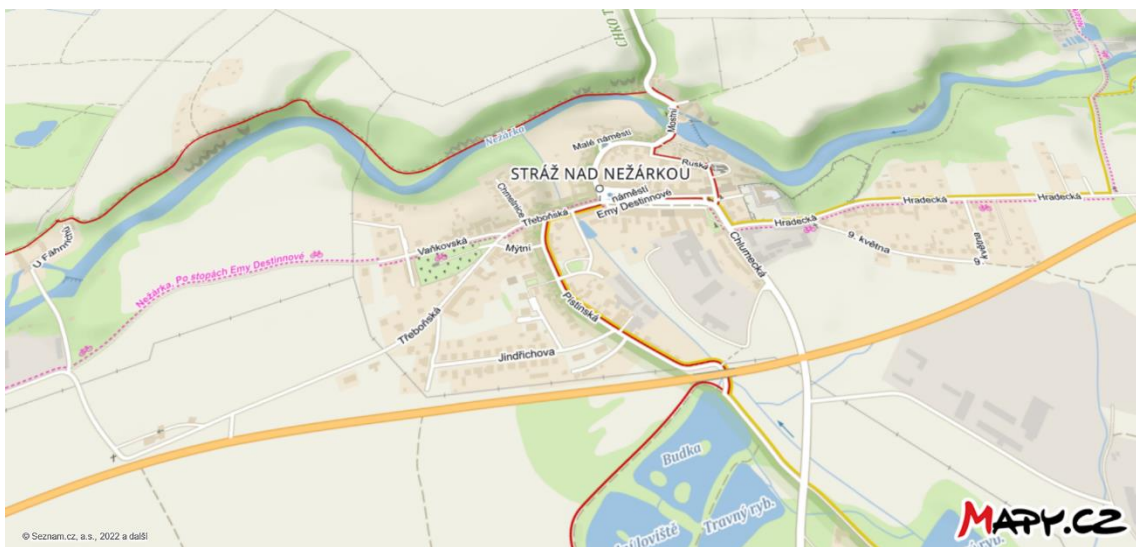
Přílohy

Příloha č. 1: Mapa města Lomnice nad Lužnicí 2022



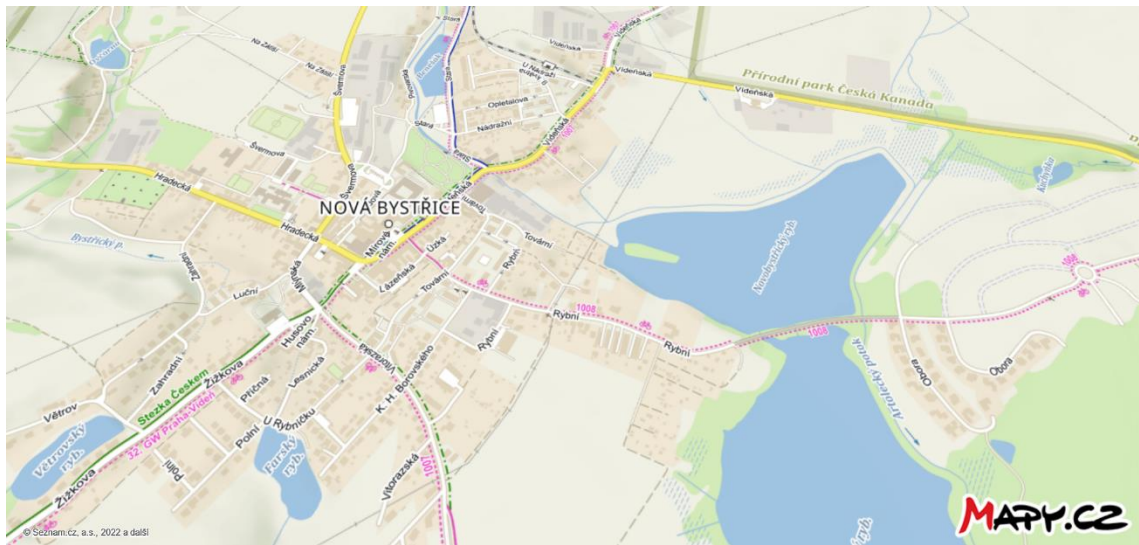
Zdroj: Mapy.cz

Příloha č. 2: Mapa města Stráž nad Nežárkou 2022



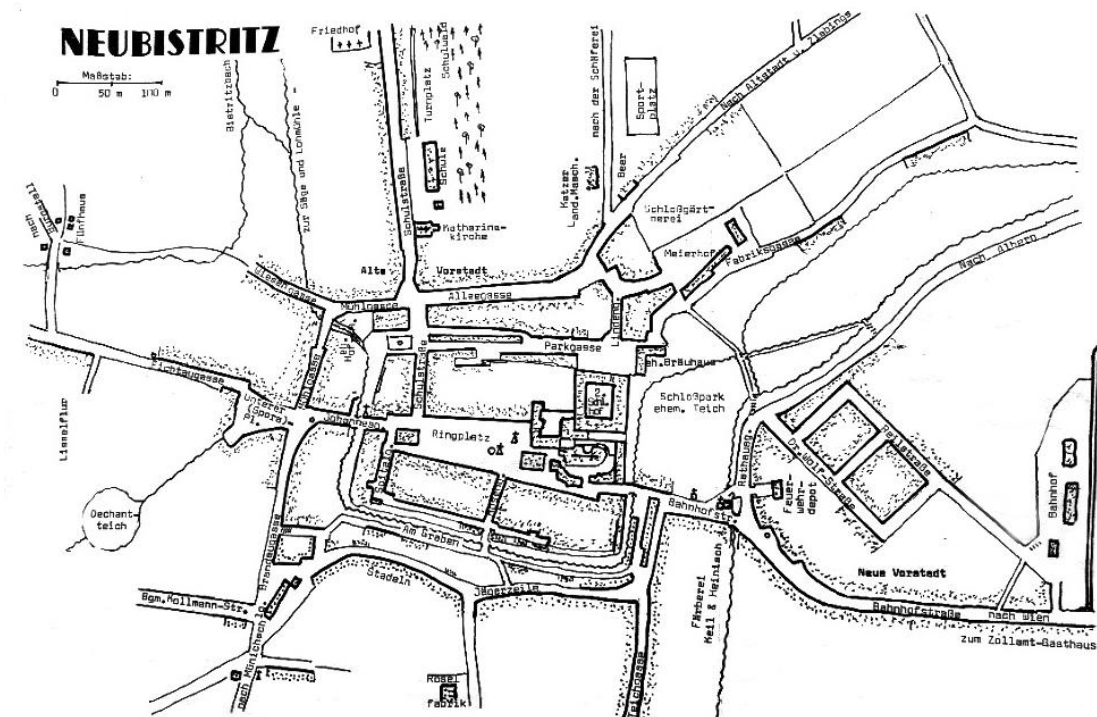
Zdroj: Mapy.cz

Příloha č. 3: Mapa města Nová Bystrice 2022



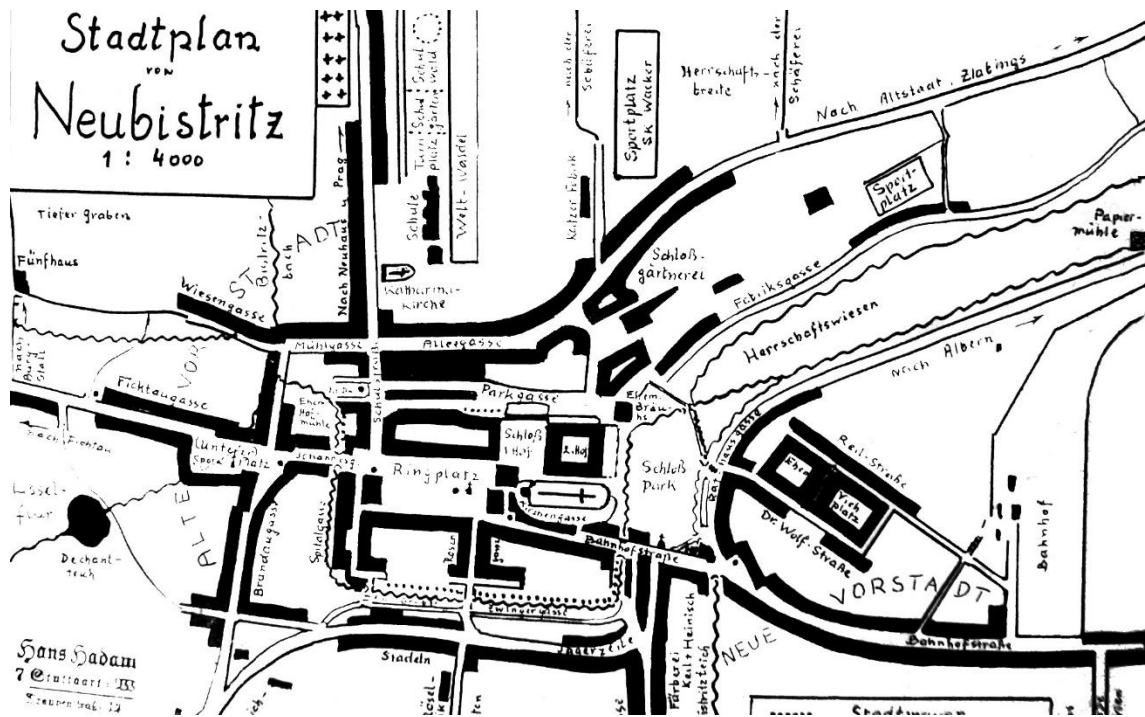
Zdroj: Mapy.cz

Příloha č. 4: Plán města Nová Bystrice, období před II. světovou válkou (Hans Hadam)



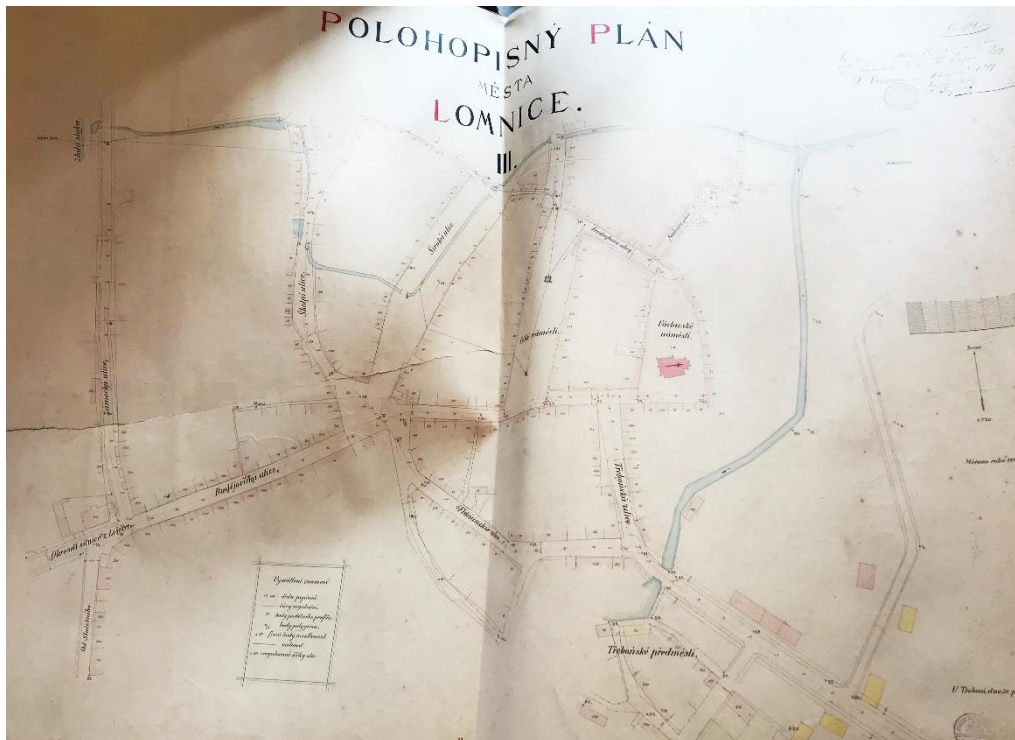
Zdroj: Valouch, Sotona, 2022

Příloha č. 5: Koncept plánu města Nová Bystřice, období před II. světovou válkou (Hans Hadam)



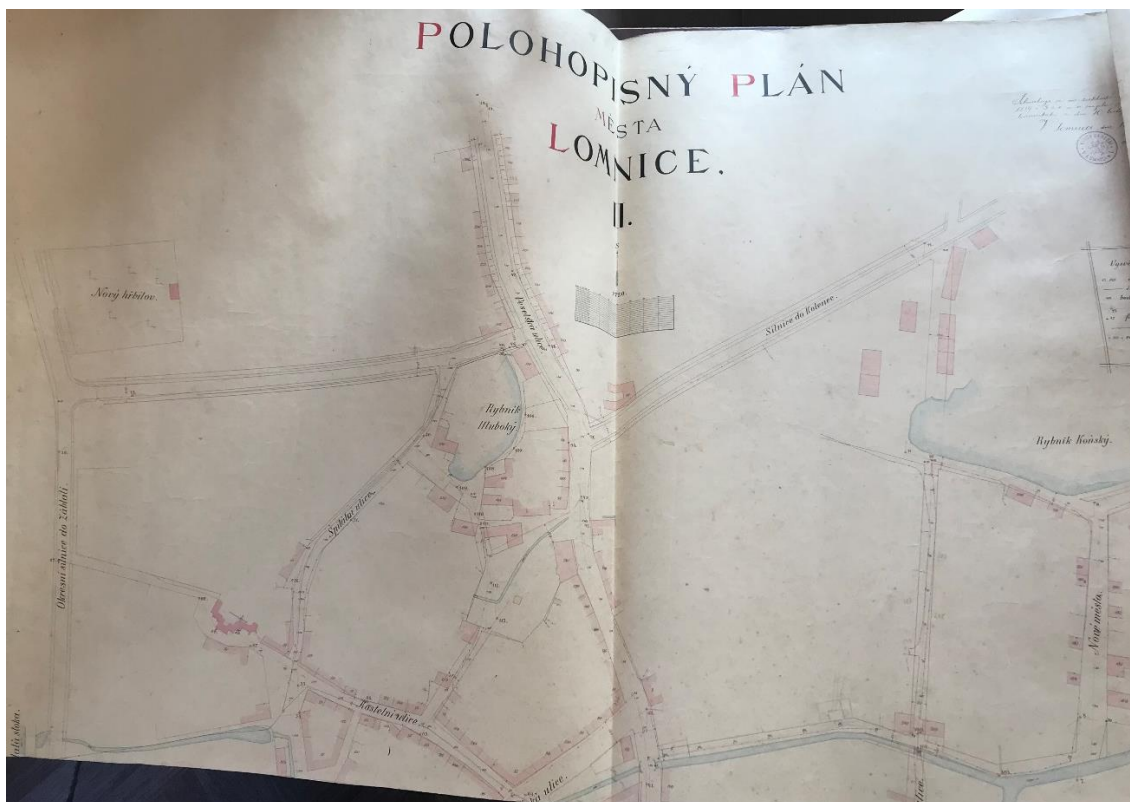
Zdroj: Valouch, Sotona, 2022

Příloha č. 6: Polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí III. část, 1899



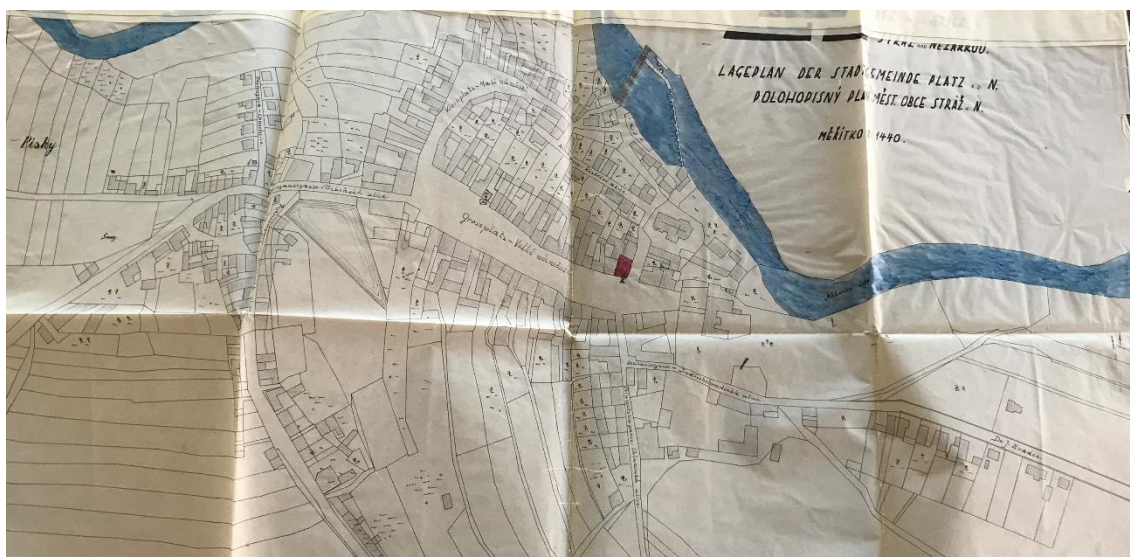
Zdroj: SOkA Jindřichův Hradec (inv. č. 551)

Příloha č. 7: Polohopisný plán Lomnice nad Lužnicí II. část, 1899



Zdroj: SOKA Jindřichův Hradec (inv. č. 551)

Příloha č. 8: Polohopisný plán obce Stráž nad Nežárkou, 1942



Zdroj: SOKA Jindřichův Hradec (inv. č. 407)

Příloha č. 9: Seznam pojmenovaných ulic, tříd a náměstí v obci Stráž nad Nežárkou, 1939

(1939)

7/1 Městský úřad ve Stráži nad Nežárkou.

K čís. jedn. 1009/39. Dne 19. července 1939.

Věc: Pojmenování ulic a náměstí.

S E Z N A M


pojmenovaných ulic / tříd / a náměstí v městské obci Stráž n. Než.

1	2	3	4	5
druh komunikace:	české pojmenování:	překlad:	přepis:	navržená změna:
náměstí	Masarykovo náměstí	-/-	Masarikplatz	-/-
náměstí	Malé náměstí	Kleinplatz	-	-/-
ulice	Mostní ulice	Brückengasse	-	-/-
ulice	Kostelní ulice	Kirchengasse	-	-/-
ulice	Chlumčská ulice	Chlumčská-gasse	Chlumčská-gasse	-/-
ulice	Pistinská ulice	Pistinská-gasse	Pistinská-gasse	-/-
ulice	Mýtní ulice	Mauthgasse	-	-/-
ulice	Vaňkovská ulice	Vaňkovská-gasse	Vaňkovská-gasse	-/-
ulice	Třeboňská ulice	Wittingauer-gasse	-	-/-
ulice	ul. Na Hradbách	Schanzengasse	-	-/-
ulice	Na Chmelnici	Hopfungasse	-	-/-
ulice	Jindřichohradecká	Neubaus-gasse	-	-/-

Okresnímu úřadu
v Třeboňi.

predkládám na tamní vyzvání ze dne 26. VII. 1939 čís. 39.450/11/7-A-43.

Starosta města:



Zdroj: SOKA Jindřichův Hradec (inv. č. 197)